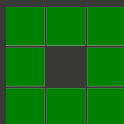

PLANLAMA

TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI YAYINI

PLANLAMA

Editör (Editor)

Tayfun KAHRAMAN

Yayın Kurulu (Editorial Board)

Süleyman BALLYEMEZ

Tuba İNAL ÇEKİÇ

Ahmet Kıvanç KUTLUCA

Ece Özden PAK

Danışma Kurulu (Advisory Board)

Gürkan AKGÜN

Akif Burak ATLAR

Duygu CİHANGER

Çare Olgun ÇALIŞKAN

Kumru ÇILGIN

Aysun KOCA

Ümit ÖZCAN

Orhan SARIALTUN

Özlem ŞENYOL

Hakem Kurulu - Reviewers

Mehmet Rifat AKBULUT
Müslüm AKINCI
Murat BALAMİR
Tayfun ÇINAR
Erol DEMİR
İclal DİNÇER
Bülent DURU
Zeynep ENLİL
Güliden ERKUT
Melih ERSOY

Yiğit EVREN
Haluk EYİDOĞAN
Haluk GERÇEK
Ferhan GEZİCİ KORTEN
Cengiz GİRİTLİOLU
Sezai GÖKSU
A. Emel GÖKSU
Zekai GÖRGÜLÜ
Aydın GÜLAN
Nuran Zeren GÜLERSOY

Behzat GÜRKAN
Tolga İSLAM
Ruşen KELEŞ
Hüseyin Çağatay KESKİNOK
Biray KOLLUĞLU
Seda KUNDAK
Ayşe Nur ÖKTEN
Gülşen ÖZAYDIN
Semahat ÖZDEMİR
Pelin Pınar ÖZDEN

Cenk ŞAHİN
Betül ŞENGİZER
Nilgün Görür TAMER
Sırma TURGUT
Ali TÜREL
Handan TÜRKÖĞLU
Asuman TÜRKÜN
Tolga ÜNLÜ
Murat Cemal YALÇINTAN
Ahmet Cengiz YILDIZCI

ISSN 1300-7319

TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın Yayın Organıdır
Oda birimlerine ve üyelere ücretsiz gönderilir
Yılda Üç Defa Yayınlanır

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: TMMOB Şehir Plancıları Odası adına Necati UYAR

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi

İletişim: planlama@planlamadergisi.org

Adres: Cihannüma Mah. Akdoğan Sok. Başar Apt. No:30 D:6-7 Beşiktaş/İSTANBUL

Tel: 0212 275 43 67

Faks: 0212 272 91 19

E-posta: planlama@planlamadergisi.org

İnternet adresi:

www.planlamadergisi.org

www.journalofplanning.org

www.jplanning.org

Yayına hazırlama: KARE YAYINCILIK

www.kareyayincilik.com

Tel: 0216 550 61 11

Faks: 0216 550 61 12

E-posta: kareyayincilik@gmail.com

Basım tarihi: Mart 2014

Yayın türü: Süreli yayın

Baskı adedi: 4000

Sayfa tasarımı: Edibe ÇOMAKTEKİN

Matbaa: Aydan Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş

Alinteri Bulvarı, 3364 Sokak No: 4, Ostim, Ankara

PLANLAMA

Yazarlara Bilgi

Planlama Dergisi TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın yayın organıdır. Planlama Dergisi, planlama, tasarım, kent sosyolojisi ve kentsel ve bölgesel çalışma alanından orijinal makaleleri, araştırma özetlerini, kitap incelemelerini ve meslek alanına ilişkin güncel tartışma ve görüşleri yayınlamak üzere kurulmuştur. Oda üyelerine ücretsiz dağıtılan dergi; şehir ve bölge planlama alanındaki uygulama örneklerinin yanısıra politika uygulamalarını, uygulama araçlarını ve sosyolojik çalışmaları meslektaşlarına ve okurlara ulaştırma çabasında olup, yılda üç kez yayınlanmaktadır. Planlama Dergisi'nin, TÜBİTAK tarafından ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı listelerinde "Ulusal Hakemli Dergi" statüsüne alınması öngörülmektedir.

Dergide Türkçe ve İngilizce yazılmış makalelere yer verilmektedir. Araştırma makaleleri için yazı uzunluğu dipnotlar ve kaynakça dahil 9000, görüş ve araştırma özetleri için 2500 kelimedir. Tüm yazılar önce editör ve yardımcıları tarafından ön değerlendirmeye alınır ve incelenmeleri için danışma kurulu üyelerine gönderilir. Tüm yazılarda yazar adları gizlenerek anonim değerlendirme ve düzeltmeye başvurulur, gereken koşullarda yazarlardan yazıları hakkındaki soruları yanıtlaması ve eksikleri tamamlaması istenebilir. Dergide yayınlanmasına karar verilen yazılar yayına hazırlık sürecine alınır, bu aşamada tüm bilgilerin doğruluğu için ayrıntılı kontrol ve denetimden geçirilir, yayın öncesi şekline getirilerek yazarların kontrolüne ve onayına sunulur.

Dergiye yazı teslimi; çalışmanın daha önce yayımlanmadığı ve Planlama Dergisi'nde yayımlanmasının editör ekibi tarafından uygun bulunduğu anlamına gelmektedir. Yazar(lar), çalışmanın yayımlanmasının kabulünden başlayarak, yazıya ait her hakkı TMMOB Şehir Plancıları Odası'na devretmektedir(ler). Yazar(lar), izin almaksızın çalışmayı başka bir dilde ya da yerde yayımlamayacaklarını kabul eder(ler). Gönderilen yazı daha önce herhangi bir toplantıda sunulmuş ise, toplantı adı, tarihi ve düzenlendiği şehir belirtilmelidir. Lisansüstü tez çalışmalarından üretilmiş yazılarda tezin ismi ve hazırlandığı kurum yazının başında dipnot ile belirtilmelidir.

KATEGORİLER

Araştırma Makaleleri: Makale kategorileri kısmında belirtilen alanlarda yeterli bilimsel inceleme, gözlem ve araştırmalara dayanarak bir sonuca ulaşan orijinal ve özgün çalışmalardır. Türkçe yazılmış makaleler Türkçe başlık, Türkçe özet ve anahtar sözcükler, yabancı dilde başlık, yabancı dilde özet ve anahtar sözcükler, giriş, materyal ve metod, bulgular, tartışma ve sonuç ile kaynaklar bölümlerinden oluşmalı ve metin, tablo, şekil vs. dahil 10 sayfayı aşmamalıdır. Yabancı dilde yazılmış makaleler yabancı dilde başlık, yabancı dilde özet ve anahtar sözcükler, Türkçe başlık, Türkçe özet ve anahtar sözcükler ile birlikte Türkçe makale yazım kurallarında belirtilen diğer bölümlerden oluşur. Türkçe ve yabancı dilde özetlerin her biri yaklaşık en az 200- en fazla 400 sözcükten oluşmalıdır.

Derleme Yazılar: Makale kategorileri kısmında belirtilen alanlarda güncel ve önemli bir konuyu, yazının kendi görüş ve araştırmalarından elde ettiği sonuçların da değerlendirildiği özgün yazılardır. Bu yazıların başlık ve özet bölümleri orijinal araştırma makalesi formatında yazılmalı, bundan sonraki bölümleri giriş, metin ve kaynaklardan oluşmalı ve 10 sayfayı geçmemelidir.

Ayrıca Planlama Dergisi kapsamında Görüş Yazısı, Kitap İnceleme kategorilerinin yanısıra Çeviri, Yarışma Sunumları, Araştırma Özetleri, Oda Görüşü ve Değerlendirmeler alt başlıklarındaki yazılar, yayın kurulu ve editör süzgecinden geçerek yayınlanabilir.

MAKALE BAŞVURUSU

Planlama Dergisi'ne makale başvuruları çevrimiçi olarak kabul edilmektedir. Planlama Dergisi'nin web sayfasında (www.planlamadergisi.org / www.journalofplanning.org / www.jplanning.org) "çevrim içi makale gönder" ya da "journal agent" sekmesini kullanarak makale başvurusu yapılabilir.

MAKALE HAZIRLAMA DETAYLARI

Yazıların hazırlanması: Yazılar (A4) kağıda, 11 punto büyüklükte "Arial" yazı karakterinde iki satır aralıklı olarak hazırlanmalıdır. Sayfanın her bir yüzünde üçer cm boşluk bırakılmalı ve tüm sayfalar numaralandırılmalıdır. Sayfalara göre sıralama, başvuru mektubu (1. sayfa); başlık sayfası (2. sayfa); Türkçe özet (3. sayfa); yazının İngilizce başlığı ve özeti (4. sayfa) şeklinde yapılmalıdır. Sonraki sayfalarda ise yazının bölümleri ile varsa teşekkür ve kaynaklar yer almalıdır.

Başvuru mektubunda yazının tüm yazarlar tarafından okunduğu, onaylandığı ve orijinal bir çalışma ürünü olduğu ifade edilmeli ve yazar isimlerinin yanında imzaları bulunmalıdır. Başlık sayfasında yazının başlığı, yazarların adı, soyadı ve unvanları, çalışmanın yapıldığı kurumun adı ve şehri, eğer varsa çalışmayı destekleyen fon ve kuruluşların açık adları yer almalıdır. Bu sayfaya ayrıca "yazışmadan sorumlu" yazarın isim, açık adres, telefon, faks, mobil telefon ve e-posta bilgileri eklenmelidir. Özetler 250 kelimeyi geçmeyecek şekilde hazırlanmalıdır.

Tablo, şekil, grafik ve resimler: Tüm tablo, şekil ve grafikler metnin sonunda, her biri ayrı bir kâğıda basılmış olarak ve her birinin altına numaraları ve açıklayıcı bilgiler yazılmış olarak gönderilmelidir. Şekillerin ana metin içerisindeki yerleri metin içinde, ayrı bir paragraf açılarak yazı ile (örneğin "Şekil 1 burada yer alacaktır" ifadesi kullanılarak) belirtilmelidir. Yazarlara ait olmayan, başka kaynaklarca daha önce yayınlanmış tüm resim, şekil ve tablolar için yayın hakkına sahip kişilerden izin alınmalı ve izin belgesi yazıyla birlikte gönderilmelidir.

Gönderilen yazılarda kaynakça gösteriminde uluslararası geçerliliği olan "APA 6.0 Yazım Kuralları ve Kaynak Gösterim Biçimi" kullanılacaktır.

Tek yazarlı kitap

Abisel, N. (2006). Sessiz Sinema. Ankara: Deki.

Zizek, S. (2009). Matrix: Ya da Sapkınlığın İki Yüzü. Bahadır Turan (Çev.).

İstanbul: Encore.

Çok yazarlı kitap:

Abisel, N., Arslan, U.T., Behçetoğlu, P., Karadoğan, A., Öztürk, S.R. & Ulusay, N. (2005). Çok Tuhaf Çok Tanıdık. İstanbul: Metis.

Editörlü kitap:

Özbek, M. (Ed.) (2005). Kamusal Alan. İstanbul: Hil.

Editörlü kitapta bölüm

Kejanlioğlu, B. (2005). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. Meral Özbek (Ed.), Kamusal Alan içinde (s. 689-713). İstanbul: Hil.

Birden çok baskısı olan kitap

Strunk, W. Jr. & White, E. B. (2000). The Elements of Style (4. Baskı). New York: Longman.

Sadece elektronik basılı kitap

O'Keefe, E. (n.d.). Egoism & the cnsts in Western values. erişim <http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?item%20135>

Kitabın elektronik versiyonu

Freud, S. (1953). The method of interpreting dreams: An analysis of a specimen dream.

J. Strachey (Ed. & Trans.), The standart edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol. 4, pp. 96-121).
<http://books.google.com/books> (Özgün eser 1900 tarihli)

Shotton, M. A (1989). Computer addiction? A study of computer dependency [DX Reader version]. Retrieved from
<http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index.asp>

Schiraldi, G. R. (2001). The post-traumatic stress disorder sourcebook: A guide to healing, recovery, and growth [Adobe Digital Editions version]. doi: 10.1036/00713937

Elektronik adresten yararlanılan kaynakta, kaynağın erişilebileceği URL verilir:

<http://www.bianet.org/bianet/toplum/119375-avator-in-sozde-solculugu-uzerine>

Elektronik makaleler: varsa digitaj object identifier (DOI) numarası belirtilmelidir.

Von Ledebur, S. C. (2007). Optimizing knowledge transfer by new employees in companies. Knowledge Management Research & Practice. Advance online publication. doi: 10.1057/palgrave.kmrp.8500141

Elektronik gazete makaleleri:

Çetin, Ö. (2010, 21 Ocak). Televizyon alışkanlıklarımız IPTV ile değişecek. www.hurriyet.com.tr

Çok ciltli çalışmalar:

Pflanze, O. (1963-1990). Bismarck and the Development of Germany (Cilt 1-3). Princeton, NJ: Princeton University Press.
Metin İçinde: (Pflanze, 1963-1990)

Çok ciltli çalışmalarda tek cilt kullanımı:

Pflanze, O. (1990). The Period of Fortification, 1880-1898: Cilt 3. Bismarck and The Development of Germany. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Daha önceki bir baskının yeni basımı:

Smith, A. (1976). An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. E. Cannan (Ed.). Chicago: University of Chicago Press. (İlk baskı 1776). Metin İçinde: (Smith, 1776/1976)

Kitaptan çevrilmiş bölüm:

Weber, M. (1958). The Protestant Ethic and The Spirit of Capitalism. T. Parsons (Çev.). New York: Charles Scribner's Son. (İlk baskı. 1904-1905).
Metin İçinde: (Weber, 1904-1905/1958)

Rapor ve teknik makaleler:

Gencil Bek, M. (1998). Mediscap Turkey 2000 (Report No. 2). Ankara: BA-YAUM.

Dergiden tek yazarlı makale:

Aktay, Y. (1999). Aklın Sosyolojik Soykütüğü: Soy Akıldan Tarihsel ve Toplumsal Akla Doğru. Toplum ve Bilim, 82, 114-140.

Dergiden çok yazarlı makale:

Binark, F. M., Çelikan, P. (1998). Mahremin Müzakereye Çağırılması ve Yıldı Örneği. Kültür ve İletişim, 1 (2), 197-214.

Elektronik dergiden makale:

Conway, P. (2003). Truth and reconciliation: The road not taken in Nambia. Online Journal of Peace and Conflict Resolution, 5 (1) (varsa doi numarası, yoksa URL verilir. URL örneği:
http://www.trinstitute.org/ojpcr/5_1conway.htm

Kaynağa ait sayfanın adresi (URL) ya da varsa sadece doi numarası yeterlidir.

Yazarı belli olmayan editör yazısı:

Editorial: "What is a disaster" and why does this question matter? [Editorial•]. (2006). Journal of Contingencies and Crisis Management, 14, 1-2.

Yazarı belli olmayan gazete ve dergi yazıları için:

The United States and the Americas: One History in Two Halves. (2003, 13 Aralık). Economist, 36.

Strong afterchocks continue in California. (2003, 26 Aralık). New York Times [Ulusal Baskı]. s.23.

Metin İçinde: (United States and the Americas, 2003) (Strong aftershock, 2003)

Yazarı belli olan gazete ve dergi yazıları için:

Bruni, F. (2003, 26 Aralık). Pope pleads for end to terrorism and war. New York Times, s.21.

Tanıtım yazıları:

Orr, H. A. (2003, 14 Ağustos). What's not in your genes. [Review of the book Nature via nurture: Genes, experience, and what makes us human]. New York Review of Books, 50, 38-40.

Basılmamış tezler, posterler, bildiriler:

YÖK'den indirilmiş ise URL adresi de künye bilgileri sonuna verilir.

Sarı, E. (2008). Kültür Kimlik ve Politika: Mardin'de Kültürlerarasılık. (Yayımlanmış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ansiklopediler:

Balkans: History. (1987). Encyclopaedia Britannica içinde (15. Baskı. Cilt. 14, s. 570- 588). Chicago: Encyclopaedia Britannica.
Metin İçinde: (Balkans: History, 1987)

Sözlükler:

Gerrymander. (2003). Merriam-Webster's collegiate dictionary (11. Baskı). Springfield, MA: Merriam-Webster's.
Metin İçinde: (Gerrymander, 2003)

Görüşme:

Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). A time for Prayer. Michael Schuman ile söyleşi. Time. 28 Temmuz 2003. Erişim Tarihi 13 Ocak 2004,

Televizyon programı:

Long, T. (Yazar), ve Moore, S. D. (Yönetmen). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3. Sınıf [Televizyon Dizisi]. B. Oakley ve J. Weinstein (Yapımcı), Simpsonlar içinde. Bölüm: 1403 F55079. Fox.
Metin İçinde: (Simpsonlar, 2002)

Film:

Huston, J. (Yönetmen/Senaryo Yazarı). (1941). Malta Şahini [Film]. U.S.: Warner.
Metin İçinde: (Malta Şahini, 1941)

Fotoğraf:

Adams, Ansel. (1927). Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago. If in text: (Adams, 1927)

Değerlendirme ve Basım Süreci:

Ön Değerlendirme: Dergi ön değerlendirmeyi tüm makale kategorileri için uygulamaktadır. Tüm makaleler dergi editör ekibi tarafından incelenir ve uygun bulunan makaleler ön değerlendirme amacıyla yayın kuruluna iletilir. Tüm makaleler editörlerce dergi yazım kuralları ve bilimsel içerik açısından değerlendirilir. Gerekli görüldüğünde yazıda istenen değişiklikler yazara editörlerce yazılı olarak bildirilir.

"Araştırma Makaleleri", ön değerlendirme sonucunda uygun bulunursa, yayın kurulu tarafından ilgili hakemlere gönderilerek "değerlendirme" süreci başlar.

Yazının Sorumluluğu: Yazarlar basılmış halde olan makalelerinde bulunan bilgilerin tüm sorumluluğunu üstlenirler. Dergi bu makalelerin sorumluluğunu üstlenmez.

Basım Hakkı: Dergide Basılmış bir Makalenin tamamı veya bir kısmı, makaleye ait resimler veya tablolar Planlama Dergisi editörü ve Planlama Dergisi yayın Kurulu, bilgisi ve yazılı izni olmadan başka bir dergide basılamaz.

Gerekli Bilgiler: Dergi editörü ya da yayın kurulu ön değerlendirme sürecinde gerek duyduklarında makalenin dayandırıldığı verileri incelemek için yazardan isteyebilirler. Bu nedenle yazara kolay ulaşımı sağlayacak adres ve diğer iletişim araçlarının başlık sayfasında yer alması önemlidir.

PLANLAMA

Information Authors

The Journal of Planning is an official publication of UCTEA, Chamber of Urban Planners. It is an anonymously peer-reviewed e-journal including original articles, research briefs, book reviews and viewpoints on planning, design, urban sociology and urban and regional studies. The journal has been published three times annually distributed free to the members attempting to reach colleagues and readers through implementation case studies and tools in urban and regional planning field as well as politics and sociology. Planning is expected soon to be indexed in EBS-CO Host Art & Architecture Complete and to be recognised as national refereed journal in the Social Science Data Base of ULAKBIM by TUBITAK.

Manuscripts could be submitted in English or in Turkish. Preferred length for manuscripts is 9000 words for articles, or 2000-25000 words for viewpoints and research briefs including Notes and References. All submissions are initially reviewed by the editors, and then are sent to reviewers. All manuscripts are subject to editing and, if necessary, authors are asked for responses to outstanding questions or for addition of any missing information. For accuracy and clarity, a detailed manuscript editing is undertaken for all manuscripts accepted to be published. Final galley proofs are sent to the authors for approval.

Submission of a manuscript implies: that the work has not been published before and that its publication in The Journal of Planning is approved by all editors. The author(s) transfer(s) the copyright to UCTEA, Chamber of Urban Planners after the acceptance. The author(s) guarantee(s) that the manuscript will not be published elsewhere in any other language without the consent of the Chamber. If the manuscript has been presented at a meeting, this should be stated together with the name date, and the place of the meeting.

CATEGORIES

Research Articles: These are the articles that have an original and genuine conclusion based on a sufficient scientific study, observation and research. Articles in Turkish must have title, summary and keywords in Turkish in addition to introduction, material and method, findings, disputes, conclusion and references. There is a 10 page limit for the research articles including the text, tables and figures. Articles in other languages must have title, summary and keywords in the original language and both in Turkish also has been written according to the manuscript preparation guide for the Turkish articles. The limit for the summaries (ABSTRACTS?) in all languages is between 200 to 400 words.

Collation Articles: These are the articles written about the topics listed above that also reflect and evaluate the opinion and research results of the author over an important contemporary issue. The article's title and summary parts shall be in the same format as Research Articles and shall continue with introduction, main text and references. The article must not be more than 10 pages.

In addition, viewpoint articles, book reviews, translations, presentation of competitions, research reviews are accepted to be published in The Journal of Planning after they are approved.

Application: Applications are only accepted online. Please see the link: www.planlamadergisi.org or www.journalofplanning.org or www.jplanning.org and proceed application through "Journal Agent" tab.

Article preparation: Articles should have double-line spacing, leaving sufficient margin on both sides. The font size (11 points) and style (Arial) of the main text should be uniformly taken into account. All pages of the main text should be numbered consecutively. Cover letter, article title, author names and institutions and correspondence address, abstract in Turkish (for Turkish authors only), and

abstract in English should be provided before the main text.

The cover letter must contain a brief statement that the article has been read and approved by all authors, that it has not been submitted to, or is not under consideration for publication in another journal. It should contain the names and signatures of all authors. Abstracts should not exceed 400 words.

Figures, illustrations and tables: All figures and tables should be numbered in the order of appearance in the text. The desired position of figures and tables should be indicated in the text. Legends should be included in the relevant part of the main text. Authors themselves are responsible for obtaining permission to reproduce copyright material from other sources.

The articles' reference must be written according to the international APA 6.0 Formatting and Style Guide:

Single Author Book

Zizek, S. (2009). *Matrix: Ya da Sapkınlığın İki Yüzü*. Bahadır Turan (Çev.). İstanbul: Encore.

Multi-Author Book

Abisel, N., Arslan, U.T., Behçetoğulları, P., Karadoğan, A., Öztürk, S.R. & Ulusay, N. (2005). *Çok Tuhaf Çok Tanıdık*. İstanbul: Metis.

Edited Book

Özbek, M. (Ed.) (2005). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil.

Edited Book Chapter

Kejanlioğlu, B. (2005). *Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı*. Meral Özbek (Ed.), *Kamusal Alan içinde* (s. 689-713). İstanbul: Hil.

Edition other than the First

Strunk, W. Jr. & White, E. B. (2000). *The Elements of Style* (4. Baskı). New York: Longman.

Only Electronically Printed Book / e-Book as Main Reference

O'Keefe, E. (n.d.). *Egoism & the costs in Western values*. date <http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?item=135>

Electronic Version of the Book / e-Book Version of Main Reference

Freud, S. (1953). *The method of interpreting dreams: An analysis of a specimen dream*.

J. Strachey (Ed. & Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 4, pp. 96-121). <http://books.google.com/books> (Original edition is dated 1900)

Shotton, M. A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency [DX Reader version]*. Retrieved from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index.asp>

Schiraldi, G. R. (2001). *The post-traumatic stress disorder sourcebook: A guide to healing, recovery, and growth [Adobe Digital Editions version]*. doi: 10.1036/00713937

Web Links as Online References

<http://www.bianet.org/bianet/toplum/119375-avator-in-sozde-solculugu-uzerine>

Article From an Online Periodical with DOI Assigned

Von Ledebur, S. C. (2007). Optimizing knowledge transfer by new employees in companies. Knowledge Management Research & Practice. Advance online publication. doi: 10.1057/palgrave.kmrp.8500141

e-Newspaper Articles/Columns

Çetin, Ö. (2010, 21 Ocak). Televizyon alışkanlıklarımız IPTV ile değişecek. www.hurriyet.com.tr

Multivolume Work

Pflanze, O. (1963-1990). Bismarck and the Development of Germany (Cilt 1-3). Princeton, NJ: Princeton University Press.
Metin İçinde: (Pflanze, 1963-1990)

Singlevolume in a Multivolume Work

Pflanze, O. (1990). The Period of Fortification, 1880-1898: Cilt 3. Bismarck and The Development of Germany. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Earlier Version of Former Edition

Smith, A. (1976). An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. E. Cannan (Ed.). Chicago: University of Chicago Press. (İlk baskı 1776). Metin İçinde: (Smith, 1776/1976)

Translation

Weber, M. (1958). The Protestant Ethic and The Spirit of Capitalism. T. Parsons (Çev.). New York: Charles Scribner's Son. (İlk baskı. 1904-1905).
If in text: (Weber, 1904-1905/1958)

Reports and Technical Articles

Gencil Bek, M. (1998). Medscape Turkey 2000 (Report No. 2). Ankara: BAYAUM.

Single Author Article from a Journal

Aktay, Y. (1999). Akıl Sososyolojik Soykütüğü: Soy Akıldan Tarihsel ve Toplumsal Akla Doğru. Toplum ve Bilim, 82, 114-140.

Multi Author Article from a Journal

Binark, F. M., Çelikcan, P. (1998). Mahremin Müzakereye Çağırılması ve Yıldı Örneği. Kültür ve İletişim, 1 (2), 197-214.

e-Journal Articles

Conway, P. (2003). Truth and reconciliation: The road not taken in Namibia. Online Journal of Peace and Conflict Resolution, 5 (1) (If it has doi its number if it doesn't have a doi than URL shall be given. URL sample: http://www.trinstitute.org/ojpcr/5_1conway.htm)

Article of an Unknown Editor

Editorial: "What is a disaster" and why does this question matter? [Editorial•]. (2006). Journal of Contingencies and Crisis Management, 14, 1-2.

Unknown Editor Articles of Newspaper and/or Journal

The United States and the Americas: One History in Two Halves. (2003, 13 Aralık). Economist, 36.
Strong afterchocks continue in California. (2003, 26 December). New York Times [National Edition.]. s.23.
If in text: (United States and the Americas, 2003) (Strong aftershock, 2003)

Newspaper and/or Journal Articles

Bruni, F. (2003, 26 Aralık). Pope pleads for end to terrorism and war. New York Times, s.21.

White Papers

Orr, H. A. (2003, 14 Ağustos). What's not in your genes. [Review of the book Nature via nurture: Genes, experience, and what makes us human]. New York Review of Books, 50, 38-40.

Unpublished thesis, posters and articles

If it's downloaded from YÖK page, URL address and information shall be given at the end.

Sarı, E. (2008). Kültür Kimlik ve Politika: Mardin'de Kültürlerarasılık. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

An Encyclopedia Entry

Balkans: History. (1987). Encyclopaedia Britannica (15. Baskı. Cilt. 14, s. 570-588). Chicago: Encyclopaedia Britannica.
If in text: (Balkans: History, 1987)

Dictionary

Gerrymander. (2003). Merriam-Webster's collegiate dictionary (11. Edition). Springfield, MA: Merriam-Webster's.
If in text: (Gerrymander, 2003)

Interviews

Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). A time for Prayer. Michael Schuman ile söyleşi. Time. 28 Temmuz 2003. [Accessed: 13 Ocak 2004]

TV Programmes

Long, T. (Yazar), ve Moore, S. D. (Yönetmen). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3. Sınıf [Televizyon Dizisi]. B. Oakley ve J. Weinstein (Yapımcı), Simpsonlar içinde. Bölüm: 1403 F55079. Fox.
If in text: (Simpsonlar, 2002)

Film

Huston, J. (Yönetmen/Senaryo Yazarı). (1941). Malta Şahini [Film]. U.S.: Warner.
If in text: (Malta Şahini, 1941)

Photograph:

Adams, Ansel. (1927). Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago. If in text: (Adams, 1927)

Evaluation and Printing Process

Pre-evaluation: Pre-evaluation is mandatory for all manuscripts. All manuscripts are reviewed by the editor and appropriate manuscripts are sent to the editorial board and reviewed in terms of scientific concept. . All manuscripts are subject to editing and, if necessary, authors are asked for responses to outstanding questions or for addition of any missing information.

"Research Articles" that are found appropriate are sent to the referees for reviewing by the editorial board.

Liability of the Article: The author has the complete liability of the content of the printed manuscript. The Journal of Planning has no responsibility over the information given within the text.

Right to Publish: Without the written permission of the editor and the editorial board of The Journal of Planning, manuscripts can not be fully or partly published in any other journal.

Further Information: The editors or the editorial board have the right to ask to make further research on the fact that the manuscript is based on. Therefore, communication information (address and other) of the author must be given in the title page.

PLANLAMA

İçindekiler/Contents

Editörden	xi
-----------------	----

GÖRÜŞ / VIEW

“Mega Projeler ve İstanbul” Panelinin Değerlendirilmesi Tezer ST	53
---	----

ARAŞTIRMA / ARTICLES

Manifestations of Neoliberal Urbanisation: The Case of Sulukule/Istanbul <i>Neoliberal Kentleşme Manifestoları: Sulukule Örneği</i> Tok E, Oğuz M	57
---	----

Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram <i>Urban Theory of Chicago School: Urban Ecological Theory</i> Serter G	67
--	----

İnsancıl Bakış Açısıyla Konut Üretimi: ‘Diğer Aktörler’ Meselesi <i>Housing Production From a Humanistic Point of View: The Issue of ‘Other Actors’</i> Ataöv A	77
---	----

Civilizing the Kurdish Population of Ayazma: Ayazma / Tepeüstü Urban Transformation Project-Küçükçekmece İstanbul <i>Ayazma’nın Kürt Nüfusunun Medenileştirilmesi:</i> <i>Ayazma / Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi-Küçükçekmece İstanbul</i> Uzunçarşılı Baysal C	83
--	----

Neo-Liberal Urban Politics in the Historical Environment of İstanbul - The Issue of Gentrification <i>İstanbul Tarihi Alanda Neo-Liberal Kent Politikaları - Soylulaştırma Konusu</i> Can A	95
---	----

PLANLAMA

Editörden/Editorial

Yeni makale kabul sistemi, hakem süreci ve yeni tasarımı ile Planlama Dergisi'nin 2013 yılının ikinci sayısını gecikmeli de olsa siz değerli okurlarımızla paylaşmanın heyecanı içindeyiz.

Bu sayımızda insancıl bakış açısıyla konut üretimini ele alan ve katılımın yaşamsal gerekliliklerini tartışan bir makale yer alıyor. Bunun dışında dergimizin bu sayısında geçtiğimiz yıl sonuçlanan mahkeme süreçleriyle kent muhalefetine haklılığını yeniden ortaya koyan Sulukule'de neoliberal kentleşme meselesini ele alan araştırma makalelerini bir araya getirdik. Hakem süreçlerinden geçirerek sizlere sunduğumuz araştırma makalelerinin gerek ortaya koyduğu teorik tartışmalarla gerekse saha araştırmaları ile bu alnadaki eksikleri bir nebze de olsa kapatmasını olmasını umuyoruz.

Araştırma makalelerinin yanısıra bu sayımızı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi organizasyonunda "Mega Projeler ve İstanbul" temalı panele ilişkin bir değerlendirme yazısı ve 2014 yılı yerel yönetim seçimlerinde seçim vaatleri arasında yer alan I. Doğal Sit Alanı olarak tescilli Validebağ Korusuna ilişkin bir görüş yazısı ile zenginleştirmeye çalıştık.

Kentsel ve bölgesel çalışma alanlarından orijinal makalelerinizi, araştırma özetlerinizi, kitap incelemelerini ve meslek alanına ilişkin güncel tartışma ve görüşlerinizi meslektaşlarımıza ve okurlara ulaştırma çabasında olacağımızı yeniden hatırlatır, yeni sayılarda görüşmeyi dileriz...

Yayın Kurulu

GÖRÜŞ

“Mega Projeler ve İstanbul” Panelinin Değerlendirilmesi

Saadet Tuğçe Tezer

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü tarafından düzenlenen “Mega Projeler ve İstanbul” paneli, 12 Şubat 2014 tarihinde Sultanahmet-Armada Otel’de gerçekleştirilmiştir.

Çatısı “mega projeler” üzerine kurulu olarak tanımlanan panel kapsamında söz konusu kavramın tanımlanması; bütçe, çevresel etkileri, fiziksel ve toplumsal etkileri ve sebep olduğu travma etkisi üzerinden yapılmıştır. MSGSÜ tarafından yapılan mega-proje tanımının en önemli ölçütü, kamu ve özel sektör kaynaklarından söz konusu projelere aktarılan bütçeler olarak kabul edilmiştir. Diğer ölçütler; kentte gözlemlenen mega-projelerin çevresel etkileri, kent ve kent üzerindeki fiziksel ve toplumsal etkileri ve kentte bırakacağı izlerin büyüklüğü sebebi ile kent belleği üzerinde yaratacağı travma etkisi olarak belirlenmiştir.

İki oturumdan oluşacak şekilde düzenlenen panelin açılış konuşmaları; MSGSÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı Güzin Konuk ve Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı Gülşen Özaydın tarafından gerçekleştirilmiştir. Panelin, moderatörlüğü Haydar Karabey tarafından gerçekleştirilen ilk oturumunun konuşmacıları “rasyonel karar verme görevi, çılgın projeler, kent hakkı, katılımcı ve demokratik proje zemini” odaklarına değinen İlhan Tekeli; “azman bir kent olarak İstanbul, dönüşmeden büyüme, mega projelerin kentli tarafından ödenecek bedeli, mega projeler karşısında tavır alabilen bir aktör olma” konularına değinen Murat Güvenç; “kentsel projeler sonucunda yer değiştirme zorunluluğu, Ayazma ve Sulukule kentsel dönüşüm projeleri, Gezi Parkı eylemleri, yerel seçimlerde kent halkının davranış eğilimleri” gibi konulara değinen Ayfer Bartu Candan; “doğa hakkı, büyük projelerde fizibilite çalışması yokluğu,

mega projelerde ölçek ve riskin boyutu arasındaki ilişki” konularını tartışmaya açan Hürriyet Ögdül olmuştur.

Öğleden sonra Ersen Gürsel’in moderatörlüğünde gerçekleşen ikinci oturumun konuşmacıları ise, “İstanbul’daki mega projelerin doğaya etkileri, ekolojik tahribata ilişkin istatistiki veriler, ‘imitasyon doğa’ olgusu” konularına değinen Demet Kap Yücel; “mega proje-iktidar-küreselleşme ilişkisi, siyasi kriz, mega projelerin vizyonu, küresel sermaye, mega projelerin aktörleri arasındaki ilişki ağları, klonlanmış kentler” konularını tartışmaya açan Yaşar Adanalı; “mega projeler ve kentsel politika ilişkisi, inşaat ekonomisinin kente etkisi, Gezi Parkı süreci” gibi konulara değinen Cihan Uzunçarşılı Baysal; “İstanbul’un son 10 yılına ilişkin kentleşme süreci, iktidar-kent ilişkisi, ‘her şeye rağmen büyüme’ olgusu” konularına değinen Erbatur Çavuşoğlu olmuştur.

Değerlendirmenin bundan sonraki kısmında; sözü edilen panelin ilk oturumunda söz alan Ayfer Bartu Candan tarafından yapılan “Mega Projeler ve Toplum-İnsan” sunuşu ile Hürriyet Ögdül tarafından yapılan “Mega Projeler Çağında Çılgın Bir Proje; Doğa Hakkı” başlıklı sunuşu detayda incelenmektedir.

Sosyolog ve Antropolog olan Ayfer Bartu Candan’ın mega proje konusuna bakışı, panel kapsamında yapılan ve büyük ölçekli simgesel projeleri konu edinen sunuşlardan farklı olarak, geçekundu dönüşüm projelerine temellenmektedir. Sözü edilen projeler sonucunda önemli sayıda insanın İstanbul’da yer değiştirmek zorunda kaldığına vurgu yapan Candan, “Kentsel projelere neden tepki veriyoruz?” sorusunun öncesinde sorulması gereken 3 temel sorudan söz etmektedir. Bu sorular ve Candan’ın cevap önermeleri şu şekildedir:

1. Bu Sürecin Kaybedenleri Kim? Kim, Neyi Kaybediyor?

Ayfer Bartu Candan'ın paneled yaptığı sunum çerçevesinde tartışmaya açtığı ilk soruya cevabı şu şekildedir: "İstanbul'da gerçekleşen konut dönüşüm projelerinden uzun süredir gündemde olan bir örnek, Ayazma gecekondu yerleşiminin yıkılarak, TOKİ Bezirganbahçe konutlarına taşınması şeklinde gerçekleşmiştir. Nüfusunun kökenlerine bakıldığında, Ayazma bölgesi Kürtler'in, Sulukule bölgesi ise Romanlar'ın yoğunlukla yaşadığı yerler olarak görülmektedir. Orta ve üst sınıfların kentsel dönüşüm projelerine bugünlerde ancak ses çıkarmaya başlamasının sebebi, dönüşüm süreçlerinin artık Bağdat Caddesi'ne kadar ulaşmış olmasıdır. Olimpiyat Köyü'nün yapılması, aynı süreçte Ayazma'nın boşaltılması; Tepeüstü ve Ayazma yıkılırken, Bezirganbahçe konut projesinin yapılması, birbirine paralel kentsel süreçler olarak gerçekleştirmiştir. Kaybedenler çerçevesinde değerlendirilebilecek bir nüfus, TOKİ eliyle Bezirganbahçe'ye taşınmaktadır. Sözü edilen kesim, kent yoksullarının da yoksullarını ifade etmekte olup; zorunlu göç sonucunda İstanbul'a gelmiş olan Kürt nüfusunu kapsamaktadır. Bu sürecin İstanbul'un konu olduğu diğer göç süreçlerinden farkı, "zincirleme göç" (sanayi tipi göç) olmamasıdır. Ağırlıklı olarak 1990'lardan itibaren görülen zorunlu göç, güneydoğudaki savaştan kaçan Kürtler'in, geri dönecek bir köyü olmayacak şekilde, kiracı olarak geldikleri bir göç türünü karşılamaktadır. Burada söz konusu göçer nüfusun; göç sonucunda dönecekleri bir yer, ya da geldikleri yerde bir destekleri yoktur. Bu nüfusun büyük bir kısmı tekstil ve mobilya sanayisinde geçici işçi olarak çalışan, gelirleri maksimum 1000-1200 TL arasında olan insanlardan oluşmaktadır." Candan'ın önermesine göre, bu göç ve kalitesiz yaşam koşullarını organize eden konut üretimi sürecine Kürt nüfusunun vermesi beklenen tepkinin görünür biçimde oluşmamasının temel sebebini şu şekilde ifade etmek mümkündür: "Türk direnirse direnişçi, Kürt direnirse terörist".

"Kentsel dönüşüm süreci sonucunda büyük bir nüfusun yerleştirildiği Bezirganbahçe, etrafı büyük ölçüde MHP'li bir nüfusla kaplı bir alan olup; Kürt nüfus ve halihazırda onlardan pek hazzetmeyen Karadenizli göçmenler, buraya yerleştirilmiştir. Dolayısıyla burada, kendiliğinden ve sürekli yükselen bir sosyal şiddet söz konusudur. Buradaki yaşam koşulları ekonomik açıdan değerlendirildiğinde; genel bir hesaplama TOKİ'nin burada talep ettiği kiranın 200-250 TL olduğu, fatura, vb giderlerle beraber bir ailenin aylık toplam sabit giderinin 600 TL'ye ulaştığı görülmektedir. En az 4 kişilik nüfusa sahip ailelerin yaşadığı bu evlerde aylık toplam gelir ise 1000-1200 TL civarındadır. TOKİ ile imzalanan sözleşme gereği, buraya yerleştirilen insanlar, sözkonusu aidatı üstüste iki ay vermediği durumda, evlerinden çıkarılmaktadır. Dolayısıyla Bezirganbahçe konut alanında, sosyal ve ekonomik açıdan bu durumdan kaynaklanan bir huzursuzluk da mevcuttur. Öte yandan kent yoksullarını şehirde ayakta tutan mekanizmaların, buraya yerleşirken bu nüfusun ayaklarının altından çekilmiş durumda olması, yaşam koşullarını daha da zorlaştırmaktadır. Gecekondu bölgesinde veresiye sisteminin işlediği bir bakkal-yerel halk ilişkisi mevcut-

ken, TOKİ konut bölgesinde bir süpermarket, sitenin dışında da veresiye alışverişe yanaşmayan MHP'li bir bakkal söz konusudur. Ayrıca Ayazma'daki meyve bahçeleri, Bezirganbahçe'de peyzaj ögesine dönüşmüş durumda olup, Candan'ın ifadesiyle "bu insanlar Ayazma'da tok, Bezirganbahçe'de aç" durumdadır. Dolayısıyla bu insanların birarada yaşamaya devam etme imkanı bulunmamaktadır. Bu noktada Tepeüstü'nden gelen nüfus, buradan ayrılmayı tercih etmemekte olup; maddi durumlarının görece iyi olması ve Kürt nüfusun buradan ayrılmasının onlar açısından huzursuzluğu azaltıcı etkisi bu tercihin sebeplerini oluşturmaktadır. Buradan ayrılan/ayrılmak durumunda kalan Kürtler ise, Trakya bölgesinde yer alan OSB'lerin çevresine yerleşmektedir.

Kağıt üstünde çok güzel ve çözümcül olan/olarak sunulan bu kentsel projeler, pratikte konut sorununu çözmekten oldukça uzak bir imaj sergilemektedir."

İçinde bulunduğumuz dönem Dalan dönemi ile kıyaslandığında, bazı temel farklar ortaya çıkmaktadır: Dalan döneminde Mimarlar Odası'na söylenen "Size rağmen yapacağım" söyleminin yerini, mevcut iktidarın "Sizin için yapıyorum" ve "Konut sorununu çözüyorum" söylemi almakta, eş zamanlı olarak hukuk altyapısı bu faaliyetlere uygun hale getirilerek, atılan tüm adımlar yasal bir hal almaktadır. Her iki dönemin sahne olduğu süreçlerin sonucunda, yoksullar kent içinde yer değiştirmektedir.

2. Bu Sürecin Kazananları Kim? İnşaat Şirketleri ve Yatırımcılar Dışında Kazananlar Kim ve Ne Kazanıyorlar?

Genel kaniya göre TOKİ ve inşaat firmaları ile, bu süreçlerde gerçekten konut sorunu çözülen insanlar, sürecin kazananları olarak kabul edilmektedir. Bu noktada, "kapalı site"lerin bir şehir sorunu olarak konu edilmemesi, ayrı bir sorunsal teşkil etmektedir. Doğa miti içinde sunulan konut projeleri, doğal kaynakları sonuna kadar kullanmakta ve onları tahrip etmektedir. Göktürk, Akfırat ve Çekmeköy bölgeleri, bu konuya ilişkin gözlemlenen en güncel ve büyük örneklerdendir. Söz konusu bölgelerde yapılan projelere ilişkin "orman içinde" şeklinde yapılan tanıtım, aslında ormanı kesip içine yapılan konutları tanıtmakta olup, bu projeler kapsamında doğayla sürekli bir mücadele söz konusu olmaktadır. Doğayla mücadelenin çarpıcı bir örneği, bu konut alanlarında kullanılan ve kuşları, doğayı konut alanlarından uzaklaştıran cihazların mevcudiyetidir. Gelineen noktada büyük ölçekli kapalı site projeleri, doğa tahribatı ve aşırı maliyetten ibaret hale gelmektedir. Dolayısıyla Candan'ın deyiimiyle gerçek anlamda "kuş uçmaz, kervan geçmez" konut bölgeleri oluşmaktadır.

3. Bu Sürecin Yerel Siyasete ve Kentsel Muhalefete Bağlanması Nasıl Mümkündür?

Candan'ın bu konu kapsamında yerel seçimlere ilişkin olarak yaptığı değerlendirmenin temellendiği konu, şu şekilde ifade edilmektedir: "Sözü edilen büyük kentsel projeler ve yolsuzluklar o kadar mega ki, insanların hayatına değmemektedir. Mevcut iktidarın, insanların hayatını kolaylaştıran uygulamaları

(aşevi, spor kursu, vb) hala devam etmektedir.

Sözü edilen projeler ve yolsuzluklar mega düzlemde gerçekleştirmek, aslında seçmenler bir bakıma realist bir seçim yapmaktadır. Bu durumda kentsel muhalefeti bunun üzerinden örgütlemek büyük bir önem kazanmakta, ancak belli ilkelerde, müştereklerde buluşulduğu zaman bir kentsel muhalefet oluşması mümkün görülmektedir. Bu noktada, bir anlamda "ikiyüzlülük paradoksu" olarak ifade edilebilecek bir durum ortaya çıkmaktadır: "Çekmeköy'de kapalı sitede oturan adamın, Gezi Parkı olaylarına katılması." Fakat, sistemi belirleyen durumların bu kadar içinde bulunduğu, kentsel muhalefet de inandırıcı olmaktan uzaklaşmaktadır.

MSGSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nden Hürriyet Öğdül tarafından yapılan "Mega Projeler Çağında Çılgın Bir Proje; Doğa Hakkı" başlıklı sunuşunun özgün yönü; "doğa hakkı" olgusunun, mega projeler ile ilişkilendirilmesidir. Detaylı bir biçimde yapılan "mega proje" tanımında mega projelerin bileşenleri; yüksek bütçe, kamu+özel sektör girişi, büyük kentsel, toplumsal, çevresel ve ekonomik etkiler ile kamuyunda tartışma yaratan siyasi boyut olarak belirlenmektedir. Çok sayıda farklı mega proje örneğinin ele alındığı sunuşta, sözü edilen projelerin özellikle bütçe, alan büyüklüğü ve ölçek konularında "mega" niteliği taşıdığı ve istisnalar dışında "küresel etki" beklentisi ile yapıldığı tespiti yer almaktadır. Projelerin bir diğer "mega" özelliği, barındırdığı risklerin büyüklüğüdür.

Öğdül'e göre mega projelerin önemli bir diğer karakteristik özelliği de, çoğunlukla kamuyuna kapalı biçimde, bir lobi ortamında hazırlanıyor olması, bir fizibilite sürecine tabi olmasıdır. Bu tip projelerin büyük bir kısmında maliyet, hedeflenen maliyeti ortalama %50 civarında aşmaktadır.

İstanbul'da yapılan mega projelerden, uzun süredir gündemde olan bir örnek, Kanal İstanbul ve Üçüncü Havalimanı projesidir. Güncel durumda 3 farklı kanalın sözkonusu olduğu proje süreci, 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kapsamında belirlenen "rezerv yapı alanı" ve "riskli alan" tanımları ile başlamıştır. 08.09.2012 tarih ve 2012/3573 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile toplam 38.500 hektarlık bir alanın rezerv alanı ilan edilmesi ile fiili olarak başlayan sürece ilişkin rakamsal öngörüler sunuşta şu şekilde aktarılmaktadır: "Su yüzeyleri ve havalimanı çıkarıldığında ortaya çıkan büyüklük 31.361 ha, İstanbul'da meskun alanların toplam büyüklüğünün 64.995 ha, yeni alanlarda nüfus yaklaşık 6.000.000 kişi olacak".

Sunumda mega projeler kapsamında dikkat çekici diğer bir husus, koruma mevzuatının; "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun"un 'Uygulanmayacak Mevzuat' başlıklı 9. Maddesinde bu kanuna aykırı maddeleri uygulanmayacak olan Kanunlar sayılmaktadır" maddesi ile devre dışı bırakılmasıdır. Ayrıca, 31 Mayıs 2012'ye tarihlenen 6306 sayılı yasada "Uygulanmayacak Mevzuat" başlığı altında, 9. Madde kapsamında yer verilen çok sayıda yasa ve yönetmelik maddesi, "... bu Kanunun uygulanmasını engelleyici hükümleri

ve diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz." ibaresi ile devre dışı bırakılmaktadır.

Öğdül'ün sunuşu kapsamında değindiği İstanbul'a ilişkin diğer önemli mega proje ise, yine son yıllarda gündem değerini hiç kaybetmeyeb 3. Köprü ve Kuzey Marmara Otoyolu projesi olarak görülmektedir. 2b Alanları, Özel Orman Alanları, Havza Mutlak Koruma Alanları, Tarım Alanları ve Orman Alanları'nı kapsayan güzergah, kentsel duyarlılık ve kentsel muhalefete sıkça konu olmaktadır. Sunum kapsamında ele alınan Üçüncü Havalimanı projesi ise, Karadeniz kıyısında Akpınar ile Yeniköy-Karaburun yerleşmeleri arasında, Terkos gölüne 2,5 km mesafede bulunan ormanlık ve sulak bir alanı kapsamakta olup, toplamda 7.650 hektarlık bir alandan oluşmaktadır. Havalimanı bölgesinin tamamı; orman alanı, maden alanı, göl, mera, kuru tarım alanı ve fundalık alanadn meydana gelmekte olup; proje kapsamında 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ile 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında "gerekli izinler"ın alınması ön şartı bulunmaktadır.

Bu sunuşun diğer bir özgün yönü, Üçüncü Havalimanı projesi kapsamında hazırlanan 2013 yılı, Mart ayına tarihli Çevresel Etki Değerlendirme Raporu kapsamında ele alınan Ekosistem Değerlendirme Raporu ve Kuş Türleri Açısından Ön Değerlendirme Raporu'nda yer alan detaylardır. "Proje sahası içerisinde maden işletmelerinin oluşturduğu 70 adet göl, gölet ve/veya gölcük bulunmaktadır. Proje inşaat aşamasında bu yapay göl, gölet/gölcük suları, kullanma ve sulama suyu olarak kullanılacaktır. Daha sonra hafriyat ve dolgu malzemesi ile doldurulacaktır.", "Dolayısıyla sulak alan vasfını yitirecek olup, bu alanlar ve yakınlarındaki sucül yaşam ve canlı yaşam yok olacaktır. Söz konusu alanlar ile ilgili Orman ve Su İşleri Bakanlığına Başvuruda bulunulacak ve gerekli izinler alınacaktır." ve "Alandaki toplam ağaç adedi 2.513.341, kesilmesi zaruri ağaç miktarı 657.950 adettir. Alandaki 1.855.391 adet ağaç ise taşınabilecek durumdadır. Ağaç türleri Maritima çamı, fıstıkçamı, kızılçam, karaçam, meşe, gürgen, dişbudak, ıhlamur, akçaağaç ve sedirdir. ...Yaklaşık 6.172,7 hektar orman alanı yok olacaktır." ifadeleri ile "Kuş çeken bu unsurların ortadan kaldırılması/giderilmesi için alınabilecek önlemler" kapsamında verilen "Kuşları çeken yiyecek, içecek, vb. kaynaklar ortadan kaldırılmalıdır; Kuşların; fare, köstebek, solucan, örümcek ve her çeşit böceklerle beslendiği dikkate alınarak, hava alanı sahalarında otlar mücadele ve temizlik faaliyetleri ...titizlikle yürütülmelidir; Otlar mücadele faaliyetlerinde...kuşlara besin teşkil edecek toprak altı canlıların aşırı yoğunlaşmalarını önleyici uygulamalar yapılmalıdır; Çimenler uzun bırakılmamalıdır." ve "Kuşların diğer beslenme kaynakları bitkiler (tarımsal ürünler, meyve vb.) olduğundan hareketle...tarımsal faaliyetlerden kaçınılması, meyve veren ağaçların yetiştirilmemesi gereklidir; Su havuzları, su birikintileri, bataklık araziler yok edilmeli, kurutulmalı, pis su akıntılarının üzeri mutlaka kapatılmalıdır; Kuşların barınma ve yuva yapabilecekleri yerler tespit edilmeli, yuvalanmaya müsait eski terk edilmiş bina ve kalıntılar kaldırılmalıdır." ifadeleri; sunuş boyunca vurgulanan "doğayla mücadele" olgusu ve buna karşı gelişen muhalefetin haklılığını kendi cümleleri ve verileri ile ortaya koymaktadır.

“Bireyin yaşamını biçimlendirme hakkı” şeklinde tanımlanan “kent hakkı” ve “doğal varlıkların kendini yenileyebilme ve habitatı içinde yaşamını sürdürme hakkı” şeklinde tanımlanan “doğa hakkı tanımları ile süren sunuş; “üstün kamu yararı”nın

“insan için en uzun vadeli yarar”a evrilen hali ile “üstün ekosistem yararı” önermesi ve “doğa hakkı”nın bir hayale ve bir inanca dayanması sebebiyle bir “çılgın proje” olduğu iddiası ile sonlandırılmıştır.

ARTICLE / ARAŞTIRMA

Manifestations of Neoliberal Urbanisation: The Case of Sulukule/Istanbul

Neoliberal Kentleşme Manifestoları: Sulukule Örneği

Evren Tok,¹ Melis Oğuz²

¹Hamad Bin Khalifa Üniversitesi, İslam Araştırmaları Fakültesi, Kamu Politikaları Bölümü, Doha, Katar

²İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Doktora Programı, İstanbul

ABSTRACT

This study focuses on the spaces of neoliberalism in Istanbul and more specifically Sulukule neighborhood constitutes its empirical focus. The hegemonic ascendancy of neoliberalism encounters contestations and social unrest, political mobilizations across the world. Through the case of Sulukule (Istanbul, Turkey), our aim is to illustrate how gentrification as a neoliberal instrument utilized by a conservative/Islamist local government intervene the urban space not only for economic purposes but also culturally. This study analyzes this process, which went through in Sulukule, a former low-income neighborhood, mainly inhabited by a Gypsy community, sustaining livelihoods through an historically created entertainment culture, which was not welcomed by the conservative political cadres. This study turns the attention to the dynamics generated at the interstices of economy, politics and society, and delivers a tale of resistance and contestation to the uneasy marriage between conservative Islamism and neoliberalism.

ÖZET

Bu çalışma İstanbul'daki neoliberal mekanlara odaklanmakta, Sulukule ise çalışmanın ampirik odağını oluşturmaktadır. Neoliberalizmin hegemonik üstünlüğü toplumsal huzursuzluğa, itirazlara ve politik hareketlere yol açmaktadır. Sulukule örneği üzerinden muhafazakar/İslamcı bir yerel yönetimin neoliberal bir araç olarak kullandığı soylulaştırma süreci ile mekana sadece ekonomik bir müdahalede değil aynı zamanda kültürel bir müdahalede de bulunduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Bu çalışma, çoğunlukla geçimlerini eğlence sektöründen sağlayan ve dolayısıyla muhafazakar politik kadrolarca hoş görülmemeyen Çingenelerin ikamet ettiği düşük gelirli bir mahalle olan Sulukule'de yaşanan süreci analiz etmektedir. Bu çalışma, ekonomi, politika ve toplumsal çatlaklar ekseninde oluşan dinamiklere dikkati çekmekte ve neoliberalizm ile muhafazakar İslamcılığın rahatsız edici birleşimine karşı gelişen bir direniş ve mücadele hikayesini anlatmaktadır.

I. What is it All About in Sulukule?

“Don't silence your darbuka (goblet drum), don't leave Sulukule”¹ became a common slogan among the ex-inhabitants of Sulukule. This slogan has gained popularity in both the Turkish national and the local media over the past few years and, unlike many other stories of neoliberal urbanisation, the case of Sulukule received considerable public support and gained civil society engagement. For the ex-inhabitants of Sulukule, being the losers against neoliberal urbanisation, was not only about

losing their shelters, but also meant losing their local culture, which was often associated with the darbuka, a kind of goblet drum. This specific instrument had constituted a popular representation of the Sulukule culture for centuries and the silence of darbuka in Sulukule triggered unprecedented social discomfort, political reaction among both civil society groups and planners and, consequently, received extensive press coverage. Sulukule was definitely not the first victim of neoliberal urbanisation in Istanbul – but what is it all about in Sulukule,

Figure 1. New construction taking place in the old neighbourhood, Sulukule. Photograph: Can Berkol, 25.11.2010.

making it is worthwhile to do a flashback and use this case study to reflect upon the concept of neoliberal urbanisation and its relevance in Istanbul?

“In Sulukule, where Fatih Municipality had expropriated the lands belonging to Gypsies for 500-800 TRY per square meter, [and] a land belonging to the Treasury is put out to tender for a price five times higher by auction” (Dağlar, 2010), reported in one of the major newspapers in Turkey, *Hürriyet*, in September 2010 – a mere three months after the demolition. Currently, a new construction (Figure 1) is underway on the bare land, with only a few signs remaining from the old neighbourhood.

Intense discussions broke out about the Sulukule Project, as the Housing Development Administration of Turkey (TOKİ) announced its intent of turning Sulukule into a construction project, aimed at luxury housing, while the former residents of Sulukule – mostly Gypsies – were left with no alternative but to move to Kayabaşı, Taşoluk – to other TOKİ-built mass housing projects far away from the city centre.

The enactment of the Law on the Protection of Deteriorated Historic and Cultural Heritage through Renewal and Re-use (Act 5366), heralded a new era for Istanbul, marked by ambitious urban regeneration projects taking place citywide, with Sulukule Project being one of them. The aim of the new Urban Regeneration Law number 5366 is “to settle the principles of transformation of regeneration areas, which are deteriorated or inadequate in terms of social and technical infrastructure

and need to be developed, revitalized, improved or cleared, taking scientific, technical, artistic, or hygienic standards into account” (Perçin, 2007:7). Previous efforts at urban regeneration had proved unsuccessful due to of the outdated and static bureaucracy of the High Council of Cultural and Natural Protection.² Due to the high costs imposed by Council, many buildings were left in a terrible condition and were destroyed individually and illegally to make way for new developments. Moulded on an individual basis, new developments were usually worse than the original ones.

Sulukule Urban Regeneration – often also referred to as “Transformation”, “Renewal” or a “Gentrification Project” – was jointly conducted by the Fatih Municipality and TOKİ, covering both the Neslisah and Hatice Sultan neighbourhoods. Previously designated as an urban conservation area, Sulukule residents were not allowed to effect any changes – neither to the buildings nor to the urban layout of the neighbourhood. Due to neglect and the absence of rehabilitation proposals for this area, the deterioration of the built-up environment speeded up (Avgenikou et al., 2007a:13). Backed by Act 5366, Sulukule was earmarked as an urban regeneration area, where development would be orchestrated in a top-down manner and based on a new set of conditions and rules. The plan proposed the demolition of the existing buildings, and to erase the neighbourhood urban fabric, so as to replace it with a new and “better” one.

Lawsuits, filed by former Sulukule residents pertaining to the unfair expropriation and demolition of their houses, still con-

¹ In Turkish: Darbukani Susturma, Sulukule'yi Birakma. For more information, please see <http://www.arkitera.com/h37915-darbukayi-susturma-sulukuleyi-birakma.html>

² <http://www.kultur.gov.tr/teftis/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF060F3652013265D69CD69CF44AAF79CF>

tinue. Even the European Court of Human Rights accepted an application from former Sulukule residents, testifying that their property rights were being violated and that a neighbourhood, characterised by a very specific culture, had been destroyed. This paper analyses the concept of gentrification as a tool for neoliberal urbanisation, utilising the case of Sulukule, Istanbul. The case of Sulukule not only presents an instance in the which the neoliberal policies of the local municipal administration, in tandem with the national administration, extend capitalist relations into new places, but it also indicates that neoliberal policies, via gentrification, exert significant pressure on people's livelihoods.

Gentrification should be accepted as the physical emergence of the reproduction of capitalism or, stated differently, economic restructuring at macro level. The regimes of capital accumulation change; urban land constitutes a significant part of the project; and urban gentrification projects have become one of the tools of this new accumulation process. Just as in the case of the Sulukule Renewal Project, it is no longer profitable for low-income groups to reside on this land, as the land within the city centre increases in value. Thus, "sanitation" is perceived to be necessary for such land and the poor will be sent to the outskirts of the city where land values are lower. In the meantime, a new middle-high income group will claim the "sanitised" land, as they can afford to pay for it. Such gentrification projects target mainly new users, rather than the current inhabitants, thus clearly serving the new capital accumulation regime. Therefore, our study is positioned in the context of debates that focus especially on the interstices of urbanisation and gentrification. As Smith and Williams (1986: 12) correctly pointed out, there is a debate between those who regard gentrification as a harbinger of a desirable urban renaissance and those who view it as an instrument of urban restructuring that has negative consequences for the poor and working class residents. These debates still maintain their freshness and our paper contributes to the latter set of studies via the case of Sulukule, Istanbul. Among these studies, Atkinson and Bridge consider the process of gentrification as a form of new urban colonialism (2010: 51). The colonialist aspects of contemporary gentrification and its relationship with urbanisation patterns globally, have cultural forces embedded in them – especially when the neighbourhood level impact is taken into account (Smith 1996; Hammel and Wyly 2004, 2001; Zukin 1982; Slater 2002). These studies reveal that the interplay between neoliberalised forms of capital accumulation and culture has significant implications for the debates on gentrification, by proposing that, gentrification as a blanket concept, signifies a contested process of negotiation between treating urban spaces as arenas for neoliberal strategies of regulation/intervention and local cultural reproduction. These negotiations have socio-spatial implications for the local inhabitants and it is our task, by telling the tale of Sulukule, to contribute to the discussions on understanding the contours of the socio-spatiality of negotiations in a global city of the South – i.e. Istanbul. These implications are indicative of the urbanisation

patterns and societal repercussions in the context of developing countries.

Before turning towards a scrutinisation of the urban patterns of developing countries, conducting just a brief international literature review reveals that, in the 1960s and 1970s, both in Europe and US, the urban renewal movement focused intensely on making cities more economically competitive, while ignoring walkability and other key qualities that people value in urban environments – ultimately accelerating the decline of many cities (Brown et al., 2009:103). Trailing behind industrialised countries, Turkey, one of the later industrial countries and therefore categorised as a still developing country, has also been lagging with regard to urbanisation – not only in physical terms, but even the establishment of urban planning as profession in Turkey only dates back to 1983. Those things already experienced in Western economies, which were reflected in physical structure, are arriving in Turkey only lately. Yet, Turkey, in never learning any lessons from the Western urban landscape, is now experiencing the problems that Western cities have already faced time and again – and sometimes with even more damaging consequences, as the world is becoming globalised. What is happening in urban neighbourhoods is not only of interest to the local people anymore. Before the demolition in Sulukule, both UNESCO and the European Court of Human Rights warned local municipalities against the possible adverse consequences of such a project. Furthermore, some international NGOs tried to intervene and prevent the process – yet a deaf ear was turned to all formal threats.

The "beautification" movements of demolishing the "deformity" of the urban structures are actually aiming to create a globally and economically competitive city. What will result from it, will not actually be far removed from what Jacobs criticized in her book, *The Death and Life of Great American Cities*, published as far back as 1961. Urban gentrification projects, such as the Sulukule project, will only accelerate the decline of the city, as key urban and social values (living in a community comprising a diverse society; social equity; social and cultural sustainability; creation and supply of choice; a response to human senses; integration of history, nature and innovation; emphasis on identity, etc.) are being ignored.

In approaching these socio-spatial interplays, a highly crucial question emerges: The meanings in urban space are redefined and argued about, but in whose interests are urban space and local economies produced and reproduced? In Sulukule, we observed how neoliberal urbanism attacked a vivid local culture in Istanbul under the guidance of an Islamist political party, namely the Justice and Development Party (AKP), which illustrated that neoliberal reforms in Istanbul had coincided with a conservative tendency that sought for homogeneity within the city centre, by displacing lower-income inhabitants. In accordance with this, the urban coalition, formed around the AKP guidance, was also sympathetic towards actors who aimed to neoliberalise the urban space.

Academics, civil society representatives and volunteers organised around community groups, recently prepared an alternative urban regeneration project for Sulukule and officially presented it to the Fatih Municipality. Yet, no attempt has been made to incorporate the alternative project into the existing one. As the project is progressing rapidly, the former residents of Sulukule resisted leaving their neighbourhood for a long time. Yet, when the destruction began, the families who could enter into negotiation with the municipality moved to Taşoluk – a suburban neighbourhood that is 27 km away from Sulukule and 33 km from the city centre (Emiñönü); while others moved to neighbourhoods adjacent to Sulukule. During the project's negotiation period, there were 900 shareholders in the neighbourhood. After the agreements made between the shareholders and the municipality, only 50 shareholders became eligible title holders. Among 500 tenants, whose homes were dispossessed, 337 tenants were relocated as TOKI residents on Tasoluk. Some of the families who moved to Taşoluk could not get accustomed to the living conditions of their new home or could not economically afford to live there and soon moved back to neighbourhoods close to Sulukule (Sulukule Workshop, 2009).

2. Neoliberalisation of Urban Space in Istanbul

In this study, we interpret the concept of neoliberalism as macroeconomic re-structuring that mobilises “a range of policies intended to extend market discipline, competition and commodification throughout all sectors of society” (Brenner and Theodore, 2002; Brenner, 2004; Peck et al., 2009). The adoption of neoliberal policies and their increasing resonance in the crises environment of Keynesianism, had various repercussions, ranging from a local to a global scale. Our aim is to focus on the transformative impact of neoliberalism on urban areas. Cities have emerged as the privileged sites of the valorisation of neoliberal policies, implementation and strategies. As Candan and Kolluoglu (2008) portrayed in the case of Istanbul, socio-economic and political processes of neoliberalism created “spaces of decay”, “distressed areas” and privileged spaces. These dominant patterns have been analysed in the emerging literature on neoliberal urbanism. Our analysis extends this line of thinking by studying a particular aspect of neoliberalisation, namely its overlap and co-constitution with conservative policies, while engendering hegemony in certain areas and livelihoods of the city.

What does neoliberalisation mean for the city and why is the city, in itself, important to the processes of neoliberalisation? Neoliberalisation constitutes a range of policies intended to extend market discipline, competition and commodification throughout society. It is in search of securing the “vital cycle of economic growth”. In the current context, neoliberal doctrines brought about the deregulation of state control over industry and markets; assaults on organised labour; the downsizing and/or privatization of public services and assets; the dismantling of welfare programmes; the enhancement of international capital mobility; and the intensification of inter-

locality competition. Its implementation relied on national restructuring projects (Peck et al., 2009), while the dominance of competitive logic over redistributive objectives opened up new spaces of collaboration among economic actors, institutions, municipalities, nation states and civil actors. All of these have significant implications for localities, given the risks and responsibilities of downloading.

By understanding the increasing hegemony of neoliberalism in redesigning, restructuring and reproducing urban spaces, it becomes possible to conceptualise this phenomenon as a state strategy for creating new conditions for capital accumulation. However, as Brenner and Theodore (2002, pp. 120-130) note, although neoliberal projects take place at different and tangled scales, it is in the cities and regions in which the contradictions and tensions, emanating from actual and already existing neoliberalism, are manifested. Cities become the venues in which these tensions and contradictions are concretised and managed (or where attempts at management of these tensions and contradictions are made). There is currently, for example, increasing city level competition across national borders for foreign direct investment and for trade in city-based services and urban assets. Increasingly, urban economic performance matters more than national economic outcomes.

These dynamics, pertaining to the defining characteristics of neoliberalism, correspond to “a gradual shift away from distributive policies, welfare considerations, and direct service provision” and mark the competitive state's movement “towards more market-oriented and market dependent approaches aimed at pursuing economic promotion and competitive restructuring” (Swyngedouw et al. 2002, p. 200). Via this process, supply-side economic logic favours the production of urban “spaces of spectacle”, in which the consumption of, and access to, goods by the urban population exist as a source of political motivation for neoliberal ideas. In this sense, rather than attempting to shift the social inequities brought about by the neoliberal political economy and policy concerns, and which are directed at ensuring that urban centres appear attractive to mobile-capital and elite consumers, with the explicit goal of improving “the tax basis of the city via a sociospatial and economic reorganization of metropolitan space” (ibid p. 204).

This increasing emphasis on the rise of cities and urban centres as the new spaces of capitalist accumulation (Brenner, 2004) also brings into the fold a variety of new or more diverse actors that collectively produce and reproduce urban spaces.

The empirical focus of this study – i.e. the case study of Sulukule with its historic vibrant local culture – exposes gentrification as a form of neoliberal intervention in the urban space. It should be noted that not every form of gentrification is neoliberal. However, it is possible to infer from the literature on gentrification that gentrification is not an isolated process

of neighbourhood change, involving the rehabilitation of inner city residential areas, but an integral part of wider processes of urban spatial, political and economic restructuring (Smith and Williams, 1986; Smith, 1996). This is a terrain that is regarded as excessively fertile from the perspective of neoliberal urban policy-makers, city governments, developers and real estate agents. In this study, two dimensions of gentrification are prioritised, namely its political nature and its contextuality. What is meant by the political dimension is that gentrification is embedded in a broader neoliberal discourse and regarded as a tool for the political manoeuvres of neoliberal interests. The latter dimension refers to an emphasis on the importance of contextuality and scale issues. Lees (2000) emphasises the changing nature of gentrification and calls for a need to focus on the “geographies of gentrification”, considering emergent different forms that are due to locally specific and temporal conditions. As a result of the incorporation of neoliberal economic policy into the strategies and priorities of urban governments, gentrification came to be evaluated as an appreciated neighbourhood change.

This also coincided with a time when local governments acquired more responsibility. As a result of suffering deeply from fewer financial resources, municipalities, city governments and local governments became more inclined to pursue entrepreneurial governance models – in other words, they were forced to become more active players in the game (2006: 133). The ascendance of neoliberal ideas definitely increased the reliance of local government actors, city administrators and municipalities on taxes. Gentrification, as the neighbourhood-level manifestation of neoliberalism, actually replaces Keynesian logic with an entrepreneurial approach.

The literature on gentrification, as a neoliberal strategy, focuses on the active role of local governments, state agencies and urban public policy in gentrification processes in different cities around the world (Brenner & Theodore, 2002; Hackworth & Smith, 2001; Lees 2000; Slater, 2004; Smith, 2002; Hammel & Wyly, 1999, among others). Situated in the context of new urban politics, when initiating specific policy schemes, policy-makers actively adopt gentrification as an integral part of their revitalisation strategies. What is more subtle in the case of Sulukule, however, is that gentrification, as part and parcel of a neoliberal strategy, manifests itself within a myriad of local forms, variegated institutional constellations and versatile social processes. As the case of Sulukule illustrates, gentrification, as it is argued in this study, is not only a mechanism for dislocation but, as Peck et al. indicate, a transformed spatial strategy (as opposed to its earlier conceptualisations) that is utilised by urban growth coalitions and neoliberal-minded local/national administrations. Gentrification, as a neoliberal instrument in Sulukule, as well as its spatial interventions, brings with it various tensions pertaining to social fabric, together with a detrimental impact on cultural characteristics. Therefore, gentrification not only implies a socio-economic transformation that is executed by neoliberals, but it also entails cultural side effects. In order to

study this area analytically and decipher the penetration of neoliberal practices, as well as its contestations in Sulukule, providing a background of the urban landscape within which Sulukule is located, is deemed necessary. This actually refers to Istanbul's encounter with neoliberalism and globalisation, which are two interdependent and correlated processes, equipped with significant transformative power, not only with regard to nation states, but also with regard to municipal and metropolitan governments.

The neoliberal policies paved the way for foreign direct investments (FDIs), and Istanbul stood out due to its attractive disposition for FDIs. Istanbul rapidly became Turkey's globalising centre for finance and it has become a favoured location for multinational corporations attempting to make headway into the Turkish market (Perçin, 2007:6). Istanbul increasingly aimed to promote itself as a city of choice that not only hosts world-class facilities, such as offices, skyscrapers, hotels, cafés, restaurants and shopping and convention centres; but by also manifesting the contemplation of a “dominant” logic, led by market mentality. All these changes have had a direct impact on regeneration policies – especially with regard to Istanbul. Since then, the basic aim of the regeneration activities has been to make the city look attractive and to get rid of anything that could deform this beautiful picture. As in the Sulukule case, municipalities undertook major projects to transform the infrastructure and appearance of Istanbul to make it more attractive to foreign investors.

Istanbul's “new development strategy” in the neoliberal era is most often framed around the concept of a global city, with a specific focus on the question, “How to sell Istanbul?”, posed by Keyder (1993). (See Keyder, 1992; 1993; Keyder & Öncü, 1993; and for a critical perspective, see Ercan, 1996; & Oktan, 2005, 2006). Istanbul's encounter with the concept of being a global city dates back to the famous 24 January 1980 decisions, which constitute the initial adoption of neoliberal policies under the Turgut Özal Government. It was no coincidence that, soon after these decisions, the 1980 Master Plan of Istanbul (29 July 1980) included a section that identified Istanbul as a “world city”.

Perhaps, a critical milestone in Istanbul's neoliberal trajectory relates to the increasing devolution of power into the hands of Bedreddin Dalan, Mayor of the Metropolitan Municipality during the 1984-1989 period. According to Oktay Ekinci, the head of the Chamber of Architects during that period, argued that Istanbul's encounter with neoliberalisation and its impact on urban space manifested itself on an undemocratic platform (Ekinci, 1995).³ According to Ekinci, the immediate consequence of this change was the relaxation of the planning mechanism. These relaxation measures established a suitable environment for the implementation of neoliberal practices via special laws, so as to promote the market mechanism. The ascendancy of market mechanism and its penetration in establishing master plans meant that the historical, social, natural and ecological considerations were immensely down-

graded, as opposed to the privileging of revenue generation. Urban space was approached and restructured firstly to engender more marketable areas and, secondly, to generate urban rent turned into a major mechanism for capital accumulation. In this way, urban development was turned into a significant growth sector (Kurtulus 2007; Keyder 2007; Swynedegouw et al., 2002).

In this way, neoliberal urbanisation in Istanbul embarked on a radical departure from any earlier forms of governance. As Ünsal and Kuyucu (2010: 52) emphasise, Istanbul could in fact be characterised as a late implementation of neoliberal policies. Nevertheless, notwithstanding the earlier establishment of neoliberal policies at a national scale, such as the rapid privatisation of public utilities; the liberalisation of trade and investment; and the role of finance capital, Turkey's neoliberal experience witnessed the increasing visibility of urban transformation projects as contained efforts to upgrade particular localities (physically) and, secondly, further entrenchment of the neoliberal governance regime.

While the recent regeneration projects in Istanbul are basically aiming to gentrify society – i.e. the users of the physical environment are to be sanitised. By emphasising “generation” in the concept of re-generation, the intention is to express the fact that the process of gentrification/regeneration addressed in this study, is not a natural process, but rather a forced and top-down process, which is usually imposed upon disadvantaged groups in the urban society (ethnic minorities, socially excluded groups, poor and uneducated people, etc.). For instance, as Ünsal and Kuyucu indicate, “gecekondu zones and inner city slums become particularly attractive for redevelopment for two reasons: legal ambiguities in their property regimes and their perceived status as centres of crime and decay” (54). Not surprisingly, these areas were put under serious pressure by the conservative AKP. Sulukule, as a region inflicted with a variety of informal practices, has been on the spot more so than others.

Following the 1960s, neighbourhoods that were not conserved by adequate policies, began to deteriorate rapidly (Ünlü et al., 2003). The emergence of twilight areas left the idea of urban regeneration its trail. However, regeneration practices usually overlooked the socio-economic characteristics of twilight zones and focused only on the physical dilapidation. Yet, living in an area that does not get its share of the infrastructure, nor the social and welfare services that the city is offering, traps both the neighbourhood and its residents into marginality.

Recently, the regeneration projects targeting Gypsy neighbourhoods in Turkey, such as the “Sulukule Regeneration Project”, are subject to dispute. Furthermore, these proj-

ects are criticised mainly for their violation of nature, as well as both human and citizen rights. Some questions, such as whether these projects really aim to regenerate the physical environment or the Gypsy culture, which has been neglected by mainstream society, are being raised.

Since 2006, when the project was just an “idea”, until now, when almost all of the buildings in Sulukule have been demolished, the project has been the subject of many argumentations in terms of conservation, participation, urban identity, sustainability and social capital.

3. The Case of Sulukule

There is implicit consensus that the gentrification/regeneration process is operating differently in these neoliberal times by the integration of multiple new actors, with new power asymmetries, hierarchies and cleavages. Since the neoliberal movements have been affecting Turkish urban politics, the basic aim of the regeneration activities has been to make the city look attractive and to get rid of anything that could deform this “beautiful picture”. Consequently, regeneration practices usually overlooked the socio-economic characteristics of twilight zones and tried to banish the users of these areas. So, the neighbourhoods where the most vulnerable groups, such as Gypsies live, have been defined as suffering from decay – both physically and socially. Having defined these areas as being in need of “rehabilitation”, authorities applied themselves to regenerate these “areas” as soon as possible.

This is where the global capital is reaching the neighbourhood by bypassing or cooperating with the state, constituting the most recent form of gentrification. Nevertheless, the commodification of the neighbourhood is not a one-way street. The more it is being influenced by global forces and the more attempts are made to try and dominate the market logic, it is becoming a crucial scale for contestations as well. Hackworth also maintains that gentrification is a neighbourhood-level of neoliberalism and creates opportunities for real estate capitalism. As he mentions, “recent economic restructuring appears to have altered the real estate industry in such a way as to encourage the presence of large corporate gentrifiers more [so] than small-scale owner-occupiers” (Hackworth, 2006: 139). In this regard, the gentrification process benefits some actors over others, it creates insiders and outsiders, and it also becomes a crucial rent-distributing mechanism.

It is important to recognise the features of the gentrification process, which now manifest themselves in the urban spaces that are, to a great extent, shaped via neoliberalism. The involvement of corporate developers, especially in terms of initiating these processes; the involvement of local governments; the silence of opposition parties; and increasing pressure on un-gentrified neighbourhoods, even though they are not situated in central locations, are the means utilised by neoliberalism to commodify urban spaces.

³ It was undemocratic because power was extensively concentrated in the office of the mayor and the executive committee, while the role of the elected members in the metropolitan councils was reduced (Ekinci, 1995).

Figure 2. Sulukule and Taşoluk in Istanbul.

Looking at the specific case of Sulukule, firstly one has to gain some insight into the neighbourhood itself. Sulukule is situated in the historic peninsula, within the boundaries of the World Heritage Site, as defined by UNESCO in 1985, and it is surrounded by the Byzantine city walls within the Fatih Municipality of Istanbul. The Gypsies settled in Sulukule in 1054, when Istanbul was the Byzantine capital. Its population increased after the Ottoman conquest in the 15th century, when Mehmet the Conqueror brought other Gypsy groups, engaged in basketry, metalwork and horse-raising here, in order to revive the local economy (Yilgür, 2007).

During the 17th century Ottoman Empire, the Gypsies of Sulukule were known as musicians, dancers, fortune-tellers, acrobats and illusionists. The community used to run entertainment houses, which constituted the backbone of the area's economy. Following the foundation of the Republic, the Gypsies of Sulukule continued to run informal "listen-and-drink" establishments until 1991. One could rent the entire house, a hall or a room, and have belly dancers and musicians performing while being served with food and alcohol. These establishments also assisted with the revival of other businesses, such as tobacco and spirits shops, as well as neighbourhood taxis that constantly shuttled entertainment house clients from distant neighbourhoods.

In terms of the current version of the plan, Sulukule is faced with the risk of losing both its cultural heritage and its urban fabric. There are two basic oppositions mounted against the Sulukule project. The first point, that some locations are being chosen as "appropriate" areas for Gypsies to be settled in, is based on a lack of knowledge, as no specific research on

Gypsy housing conditions in Turkey has yet been undertaken. In the case of the Sulukule regeneration project, Taşoluk has been chosen as being appropriate for Sulukule residents by the authorities (Figure 2). Moving the Gypsies to another location, where they cannot establish physical and social organisations appropriate for their business, is just pushing them into a deeper poverty trap. It is clear that in neighbourhoods where people belong to the same ethnic background, there are invisible networks that prevent the inhabitants from starving and from getting lost within the complexities of mainstream society. So, replacing a community which has become a united whole or entity, will result in the loss of a cultural asset, which could never be recovered or recreated.

The second point preoccupying the mind about the real intent of Sulukule project, is that it does not seriously consider the Gypsy way of living at all. The proposals offer something very different to what should have been proposed for a Gypsy community. For example, Gypsies in general use outdoor spaces intensely (Erdilek, 2007) and streets mean a lot more to them than merely being spaces for circulation. Without giving them the opportunity to use the streets in a way they are used to, the authorities are just pushing them into their "new" houses and, in that way, trying to turn Gypsies into something different to what they were born as. A very good example of the outcome of this insensitivity, is provided by Fonseca (2002:186). In her book, "Burry Me Standing", she states that she personally saw a horse on one of the upper floors of an apartment building in Bulgaria. So, if a Roma is earning his life from a horse cart, then one cannot expect him to feed his horse in the garden of an apartment. These are just basic facts which should not be ignored in any plan proposed for the Gypsy community.

In brief, even just by looking at these points one can acknowledge that local authorities, blinded by the breeze of neoliberalism, actually do interfere in the natural process of the integration of Gypsies, as Sulukule residents, into the mainstream via these projects. The proposals, as they stand, are clearly not in the interests of the local inhabitants. By not taking into consideration the needs of these people, the project initiators fail to recognise the already established patterns of life in these areas. In fact, residents, who do not possess any skills that would be marketable in another part of the city, are being detached from their social and “business” networks “by force”. Forcing them to be like the bigger rest of the population is just an act of extreme brutality (Figure 3a, b).

Hence, the answer to the question, whether regeneration is another concept to denote the neoliberal strategies to commodify space, seems to be “yes”. Gentrification nowadays refers to facilitating the highest and best land uses to supplant present uses, or forcing proper allocation of capital to land, as is prescribed by the market mentality (Clark, 2005). This is not a friction-free process. Indeed, and by looking at the scalar nature of the gentrification process in neoliberal times, it is possible to infer the polarised power relations, asymmetries and entangled power hierarchies that are vital for the hegemony of the neoliberal urban vision, as well as the reproduction and restructuring of capitalist tendencies.

According to Slater, for a long time, the literature on gentrification treated the concept as a consequence. It even chose to avoid considering the negative consequences associated with the concept, such as displacement as a research focus, and this situation coincided with the pervasive influence of neoliberal policies embracing considered gentrification as a new “social mix” in urban areas. Just as in the case of the Sulukule regeneration project, the said project was proposing that estate owners move to Taşoluk, which is about 35 km away from Sulukule and the city centre. So, in reality, the project did not consider the right of local community members to continue living in the same place where they have been living for more than one thousand years. The relocation proposals overlook the importance of social networks for low-income groups. As in many other Gypsy neighbourhoods, in Sulukule it is a fact that many people in the community depend on their neighbours for their day-to-day needs, whether Gypsy or gadje⁴ (UNDP, 2002:95, 97, 98). The eviction of the local community has to be avoided, because such relocation will break these social and economic ties. Sulukule inhabitants need this safety network to deal with their vulnerability and the discrimination that they are exposed to.

Linking the issue to a relatively more recent phenomenon, neoliberal urbanisation is a theoretical stance that some scholars adhere to. In the current era of neoliberal urban policy, there is a different understanding of “social mix” – i.e. as Blomley points out, “programs of renewal often seek to encourage home ownership, given its supposed effects on economic self-reliance [and] entrepreneurship. Gentrification

Figure 3. (a, b) Construction of new and quotidian houses in Sulukule. Photograph: Can Berkol, 25.11.2010.

on this account is to be encouraged, because it will mean the replacement of [the] anti-community (non-property owning, transitory, problematized) by an active, responsible and improving population of homeowners” (Blomley, 2004: 89). Again, as in the Sulukule, it has actually been the case, while the project proposes every claimant to possess a decent flat in Taşoluk. However, it is also evident that no study has been undertaken to understand the social, demographic, cultural or economic dynamics of Sulukule. Therefore, the project cannot be expected to be realistic. As this is indeed the case, the question actually becomes: What is really the aim of this regeneration and whose interests are really favoured? The proposal, as it stands, is clearly not in the interests of local inhabitants. For example, people in Sulukule are living in poor and overcrowded housing conditions. Several families share one house, usually without basic amenities. As household structures are so complex, insight need to be gained into how to accommodate these structures into new urban typologies (Avgenikou et al., 2007).

4. Conclusion

Today, the concept of gentrification/regeneration is very much employed and referred to as the diffusion of neoliberal urban policies in the context of neighbourhoods. The

⁴ Roma word for non-Gypsy.

case of Sulukule has been a representative case in the Turkish context, especially when the urban and metropolitan transformation of Istanbul is taken into account. The way neighbourhoods transform to serve the interests of the market and capital, is similar to the historical functioning of capitalism. Therefore, the globalisation of gentrification arguments made in the literature should not surprise us, given that it is a neoliberal strategy to extract value whenever and wherever possible – in the form of gentrification aiming to revalorise decayed spaces or slum areas.

Moreover, as a neighbourhood manifestation of neoliberalism, gentrification no longer resides within the boundaries of the local scale. It should be noted that the way neoliberalism penetrated everything and found its existence by devising strategies on a neighbourhood scale, depends on the dynamics of the state rescaling process since the demise of Keynesian times. The hollowing out of the nation state and transferring capacities and responsibilities to sub-national scales brought about tension, as well as new opportunities for local governments. They had to make better use the spatial opportunities by cooperating with the capitalists, real estate developers, planners and designers, in order to make their neighbourhood, city or urban context as attractive as possible, so that they would be able to increase their tax base and avoid the loss of transfers in the neoliberal era, which are due to the weakening and shrinking capacity of manoeuvres by the national states.

Furthermore, in Sulukule, the regeneration project aims to turn this old Gypsy neighbourhood into an attractive and sanitised area (Ünlü, 2005). Using the powers of Law number 5366,⁵ the municipality decided to evacuate run-down buildings and turn them into living space for an upper-middle class neighbourhood. A great many number of academics, professionals and representatives of NGOs and community groups view these decisions as a blatant injustice. None of the residents have been called upon to participate in the decision-making process, and most of them are left out of negotiations – especially if they are tenants. In Sulukule, authorities did not hesitate to push out the Gypsies, who are in any case regarded “persona non grata”. The aim of this paper is to reveal that the purpose of such urban projects is to pave the way for bigger [neoliberal] businesses (Ciravoğlu and İslam, 2006).

What we gather from the literature on gentrification in general, is that it is now regarded as a quick solution or, in Slater’s terms, as a saviour for cities, after its content has been depoliticised and it is being proposed as a key strategy to approach complex urban problems. And they are indeed complex because they create both winners and losers, and the irony is that nobody is really keeping track of what is

happening to communities who are dislocated due to disruptions through investment in their area. While gentrifiers are shown as the primary actors in this process, the “gentrified” (both the community and the physical space) constitute the other half.

REFERENCES

1. Atkinson R. and Bridge, G. (2005) (eds). Introduction, Gentrification in a global context: the new urban colonialism. Routledge, London.
2. Avgenikou, I.; Camargo, R.; Elhassan, L.; Fernandes, T.; Issa, I.; Zaid, N.S.; Patel, M.; Villamizar, N. and Zhang M. (2007.) Placing Sulukule: towards an alternative proposal to conserve the living heritage of Romani culture. Report prepared by MSc Building and Urban Design in Development students. Development Planning Unit, University College London.
3. Candan, A.B. and Kolluoğlu, B. (2008). Emerging Spaces of Neoliberalism: A Gated Town and a Public Housing Project in Istanbul, New Perspectives on Turkey No. 39.
4. Blomley, N. (2004). Unsettling the City: urban land and the politics of property. Routledge, New York.
5. Brenner, N. (2004). New State Spaces: Urban governance and the rescaling of statehood. Oxford and New York, Oxford University Press.
6. Brenner, N. and Theodore, N. (2002a). Cities and the geographies of ‘actually existing neoliberalism’, Antipode, 34, 3.
7. Brenner, N. and Theodore, N. (2002b). Spaces of neoliberalism: urban restructuring in Western Europe and North America. Co-edited with Nik Theodore. Oxford and Boston, Blackwell.
8. Brown, L.J.; Dixon, D. and Gillham, O. (2009). Urban Design for an Urban Century: Placemaking for People. New Jersey, John Wiley & Sons.
9. Clark, E. (2005). The order and simplicity of gentrification – a political challenge, in Atkinson R. and Bridge, G. (eds). Gentrification in a global context: the new urban colonialism. Routledge, London.
10. Dağlar, A. (2010). “Belediyen Romanlara büyük Sulukule Kazığı”. Hürriyet <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/15835924.asp>. (Accessed on 25 December 2010.)
11. Ekinci, O. (1995). Issues of Istanbul from the past to the present. Dunden Bugune Istanbul Dosyaları, Anahtar, Istanbul.
12. Erdilek, Nese (2007). Interview conducted on 19 March 2007. (Director of the Centre for Migration Research, Bilgi University, Turkey.)
13. Fonseca, I. (2002). Beni ayakta gomon: Çingeneler ve yolculukları [Bury me Standing: Gypsies and their Journeys]. Ayrinti Yayınları, Istanbul.
14. Glass, R. (1989). Clichés of Urban Doom. Blackwell, Oxford.
15. Hackworth, J. (2006). Neoliberal city: governance, ideology and development in American urbanism. Cornell University Press.
16. İslam, T. and Ciravoğlu, A. (2006). “İstanbul ve Soylulaştırma” [Istanbul and Gentrification.] Mimarist Vol. 6 Issue 21 pp. 37-38.
17. Jacobs, J. (1961). The Death and Life of Great American Cities. New York, Vintage Books.
18. Ley, D. (1996) The new middle class and the remaking of the central city. Oxford University Press, Oxford.
19. Miller, B. (2005). “Is scale a chaotic concept?” Paper presented at the Political Economy of Scale Conference, York University.
20. Peck, J. and Tickell, A. (2002). Neoliberalizing Space, Antipode, Vol. 34, No. 3.
21. Peck, J., Theodore, N. and Brenner, N. (2009.) Neoliberal Urbanism: Models, Moments, Mutations, SAIS Review, Vol. 19, No. 1.
22. Perçin, H. (2007). “Neden kentsel donusum, yoksa amaç hepten mi donusum?” [Why Urban Transformation, what if the goal is a holistic one?] Mimarlara Mektup, March 2007/3 pp. 6-7.
23. Polanyi, K. (1944). The great transformation. Beacon Press.
24. Salmon, S. (2005). “Gentrification, globalization and governance: the

⁵ Urban Regeneration Law number 5366, the aim of which is “to settle the principles of transformation of regeneration areas, which are deteriorated or inadequate in terms of social and technical infrastructure and need to be developed, revitalized, improved or cleared taking scientific, technical, artistic, or hygienic standards into account.”

- reterritorialization of Sydney's city-state" in Atkinson R. and Bridge, G. (eds). *Gentrification in a global context: the new urban colonialism*. Routledge, London.
25. Slater, T. (2006). "Eviction of critical perspectives from gentrification research". *International Journal of Urban and Regional Research*, 30. (2005) "Gentrification in Canada's cities: from social mix to social tectonics". Atkinson R. and Bridge, G. (eds). *Gentrification in a global context: the new urban colonialism*. Routledge, London.
 26. Smith, N. and Williams, P. (eds) (1986). *Gentrification and the City*. Boston, MA: Allen & Unwin.
 27. Smith, N. (2006). "Gentrification generalized: from local anomaly to urban regeneration as global urban strategy" in M. Fisher and G. Downey, (eds). *Frontiers of Capital: Ethnographic Reflections on the New Economy*. Duke University Press. (2002) "New globalism, new urbanism: gentrification as a new global urban strategy", *Antipode*, 34. (1996) *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*. London: Routledge.
 28. Swyngedouw, E. (1997). "Neither global nor local: 'Globalization' and the politics of scale". Cox, K. (ed). In *Spaces of Globalization: Reasserting the power of the local*. New York, Guilford Press.
 29. Swyngedouw, E., Moulaert, F. and Rodriguez, A. (2002). *Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy*, *Antipode*, 34(3).
 30. Sulukule Workshop (2009). "Sulukule Sosyo-Ekonomik Mekânsal İyileştirme ve Kültürel Sürdürülebilirlik Projesi". Presentation given on 30 July 2009 at Mimar Sinan University.
 31. UNDP (2002). *The Roma in Central and Eastern Europe: Avoiding the Dependency Trap*. A Regional Human Development Report. UNDP, Bratislava.
 32. Ünlü, A.; Ocakçı, M.; Tonbul, Z.; Alkiser, Y.; Edgü, E.; Cimsit, F.; Özden, T. and Apak, S. (2003). *Avrupa Birliği uyum programları kapsamında pilot bölge olarak Beyoğlu çokuntü alanlarının aktif kullanım amaçlı rehabilitasyonu projesi* [As a pilot region, active utilisation and rehabilitation projects under the auspices of European Union compliance programmes]. Unpublished Draft Analysis Report.
 33. Wyly, E. and Hammel, D. (2001). "Gentrification, Segregation and Discrimination in the American Urban System". *Environment and Planning*, 36 (7): pp. 1215-1241.
 34. Wyly, E. and Hammel, D. (2004). "Gentrification, Housing Policy, the New Context of Urban Redevelopment" in K. Fox Gotham (ed.). *Research in Urban Sociology*, Vol. 6: *Critical Perspectives on Urban Redevelopment*, pp. 211-276. London, Elsevier.
 35. Yilgür, E. (2007), "İstanbul Çingeneleri: Karsılıksız bir aşk hikayesi" [İstanbul Gypsies: A Story of Unrequited Love.] *İstanbul*, Volume 57 pp. 34-39.
 36. Zukin, S. (1982). *Loft Living: Culture and Capital in Urban Change*. Baltimore, Johns Hopkins University Press.

Key words: Urban gentrification; neoliberal urbanization; neoliberalism; Sulukule.

Anahtar sözcükler: Mutenalastırma; neoliberal kentleşme; neoliberalizm; Sulukule.

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram

Urban Theory of Chicago School: Urban Ecological Theory

Gencay Serter

Ankara Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara

ÖZET

Chicago Okulu, 20. yüzyılın başından 1950'lere kadar süren süreç içerisinde geliştirdiği yöntem ve çalışmalar ile şehircilik içerisinde özgün ve öncü bir konuma sahip olmuştur. Kendi dönemi içerisinde yapılan tüm kent çalışmalarında etkisi bulunan Chicago Okulu daha sonraki süreçte geliştirilen kent kuramlarının hemen hemen hepsinde kendisine referans verilen bir konumda olmuştur. Chicago Okulu hem kent bilim içerisinde hem de sosyoloji alanında yepyeni bir dönemin başlangıcını temsil etmiş, kent ve kentliyi hem sosyolojinin hem de kent bilimin gündemine sokmuştur. Ancak Amerika kıtasında olgunlaşan bu yaklaşım barındırdığı çerçeve ile Avrupa'da Frankfurt Okulu'nun temsil ettiği Marksist yaklaşımdan kökten bir kopuşu da temsil etmiştir. Bu anlamda bu makale içerisinde bir yandan Chicago Okulu'nun geliştirdiği yöntemin ortaya çıkışındaki özgün koşullar ortaya konulduktan sonra Chicago Okulu'nun kent sosyolojisi alanında ürettiği yaklaşımlar (Ekolojik Yaklaşım - İnsan Ekolojisi, Kültüralist Yaklaşım - Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme) incelenmiş ve bu yaklaşımları besleyen ideolojik arka plan ve bu arka planın dayandığı düşünsel kökler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Makale içerisinde Chicago Okulu'na yöneltilen eleştirilerle birlikte okulun geliştirdiği yöntemin yeterliliği ve kapsayıcılığı tartışılırken diğer yandan 1970'lerden itibaren yepyeni bir çerçeveye bürünen kent çalışmalarının tarihsel süreç içerisindeki gelişim serüveninde Chicago Okulu'nun taşıdığı özgün yer ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

Chicago School, within the period from the early 20th century to 1950s, has a unique and leader position concerning urbanization by the methods developed and the studies performed. The School has an influence upon all the studies concerning urbanization within their own period, and the School has been referenced in almost all the studies developed at the later period concerning the urban theory. Chicago School represented the beginning of a new era in both urban science and sociology. Moreover Chicago School put the city and citizen on the agenda of both sociology and urban science. With its framework, this approach developed in America has represented the fundamental theoretical break from Marxist approach represented by Frankfurt School in Europe. Therefore, within the scope of this article, firstly specific conditions caused by the method developed in Chicago School has put forward, secondly the approaches on urban sociology (Ecological Approach-Human Ecology, Culturst Approach-Urbanisation as a Way of Life) introduced by Chicago School has analysed and, finally tried to be set out ideological background supporting these approaches and intellectual bases of this background. Within the scope of this article, it has discussed, on the one hand, that the critics towards Chicago School, competency and comprehensiveness of the method developed by the School, and on the other hand, that the unique position of Chicago School within the historical progress of urban studies gained a totally new frame as of 1970s.

Giriş

Bir bilim dalı olarak sosyoloji batıda modernliği ve hızla yaşanan toplumsal değişmeyi anlama çabası sonucunda ortaya çıkmış olsa da kökenleri itibarı ile çok daha eski dönemlerden

itibaren sosyolojinin inceleme konusu olan toplum birçok düşünür tarafından ele alınmıştır. Toplumu anlama ve değiştirme çabasında da mekan (kent) her zaman en önemli araçlardan biri olmuştur.

İyi yaşamı ve iyi toplumu kent (mekan) üzerinden yaratmaya çalışmak; bir başka ifade ile iyi yaşamı mekanı değiştirerek ortaya çıkarmak çabası eski yunan polislerinden, sanayi kentine kadar geçen süreç içerisinde var olan bir düşünce olmuştur. Kent, tarihin her döneminde barındırdığı sınıflı toplum yapısı ile eşitsizliklerin mekanı olurken bu özelliği sebebiyle çoğu zaman eleştirilmiştir. Eski Yunan Polislerinden 16. yüzyıla kadar olan süreçte Platon'un Devlet'inden başlayarak, Thomas More'un Ütopyası, Campanella'nın Güneş Ülkesi kentin ürettiği eşitsizliklere birer tepki olarak ortaya çıkmış ütopyalardır.

18. yy'da ortaya çıkan Sanayi Devrimi ile birlikte ise kentler önceki dönemlerde olmadığı kadar büyümüşler ve ürettikleri yaşam kalitesi itibarı ile kötüleşmişlerdir. Üretimin kentte yoğunlaşması ile birlikte mekanın kullanım yoğunluğu artmış, sanayi kentinde mekan üzerinden eşitsizlikleri gözlemlemek kolaylaşmıştır. Mekan önceki dönemlerle kıyaslanamaz biçimde eşitsizliklerin temsil edildiği bir alan haline gelirken bu duruma tepki olarak önceki dönemlerin benzeri şekilde ütopyalar ortaya çıkmıştır. Robert Owen, Fourier, Saint Simon mekanı şekillendirerek, toplumun değiştirilebileceği fikrinden hareketle ütopyalarını kurgulamışlardır. 20. yy'da da aynı şekilde aşırı büyümüş ve doğal kaynakları hızla kirleterek toplum yapısını bozduğuna inanılan sanayi kentine karşı Ebenezer Howard, F. L. Wright tarafından kent ütopyaları kurgulanmıştır.

Kent mekanı ve kent toplumu arasındaki karşılıklı etkileşim içerisinde tüm bu yazın ve pratikler ortaya çıkarken, büyüyen işçi sınıfının ve yüksek sömürünün yarattığı yeni sosyal koşulları ve siyasal tehditleri erken dönemde fark eden modern devletler, sanayileşme idealinin bir sonucu olarak kentleşme politikasını hükümet politikalarının temel konularından biri yapma gereğini, biraz da mecburiyetten kabul etmek zorunda kalmışlardır. Sadece devletlerin değil, bütün ütöpik sosyalistlerin, muhaliflerin, planlamacıların da temel derdleri sanayi toplumu, rasyonel iş örgütlenmesi, hijyen, sağlıklı ve planlı yapılar, çevre, eğitim gibi konular üzerine odaklanmıştır (Ragon, 2010: 17-81). Bu anlamda anlaşılacak ve yönetilmek/değiştirilmek istenen topluma ilişkin bilim dalı olarak sosyolojinin de temelleri 19. yy'da atılmıştır. İlk kez 1838'de Comte tarafından kavramsallaştırılan sosyoloji bilimi, ilk dönemde pozitivist yöntem doğrultusunda toplumu doğa bilimlerinde uygulanan yöntemlerle açıklamaya çalışan kuramcılar tarafından geliştirilmiştir. Bu şekilde yeni kurulan bilim dalı olarak sosyoloji bilimini tartışılmaz ve kesin temellere oturtmak hedeflenmiştir. Bu anlamda Karl Marx, Ferdinand Tönnies ve Max Weber bu yöntemi kullanan klasik sosyal bilim kuramcılarıdır. Bu kişiler aynı zamanda ortaya koydukları yöntem ve kavramsallaştırmalar ile kent sosyolojisinin kuramsallaşmasında da önemli yere sahip olmuşlardır. Ancak bu kişilerden hiçbiri kent sosyolojisi adı altında bir kavramsallaştırmaya gitmemiştir. Marx şehri daha çok mülkiyet ilişkileri ve sınıflar üzerinden ele almıştır. Bu anlamda Marx için kent sınıf savaşının mekanı ve kapitalizmin yarattığı bir çevredir. Tönnies ise yaptığı çalışma ile Cemaat (Gemeinschaft) ve Cemiyet (Gesellschaft) kavramları üzerinden kırsal topluluk ve kentsel topluluğun temel farklılıklarını ortaya koymuştur. Max Weber ise bu üç düşünür arasında

kendi içlerinde kıyaslandıklarında kent olgusu üzerine en çok odaklanan kişi olmuştur. Ancak kapsayıcı ve bütünlüklü olarak kent sosyolojisinin kuramsallaşması Chicago Okulu ile olmuş ve daha sonrasında gelişecek olan tüm kent kuramları açısından referans verilen bir düşünsel çerçeveyi temsil etmiştir.

Bu çalışma içerisinde Chicago Okulu'nun geliştirdiği yöntem ve kavramsal çerçevenin özgünlüğü anlamında kent kuramlarının tarihsel süreçteki gelişimi içerisinde ne anlam ifade ettiği ortaya konmaya çalışılırken; bir yandan da bu okulun ortaya çıkmasına sebep olan dinamikler, o dönemim toplumsal koşulları ve okulun dayandığı bilimsel ve teorik arka plan incelenerek okulun sahip olduğu ideolojik arka plan ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. Chicago Okulu'nun Ortaya Çıkışı

Bugün Chicago Okulu diye andığımız, 20. yüzyılın ilk birkaç on yılında sosyal bilim araştırmalarına yön veren okul, 1892'de Chicago Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler ve Antropoloji adıyla kurulmuş, asıl olarak sosyoloji çalışmaları yapmış bir bölümdür. Chicago Okulu'na dair belki de öncelikli söylenmesi gereken nokta, bu adlandırmanın epistemolojik bir topluluk ya da toplum üzerine aynı anlayış ve yaklaşımları paylaşan bir gruptan ziyade Chicago Üniversitesi'nde anılan bölümde, kuruluşundan 1930'lara kadar olan dönemde sosyoloji çalışan bir grup araştırmacıya tekabül ettiğidir (Parker, 2004:39).

Kentsel Ekoloji ekolünün kurucusu olan ve kendisi de Chicago Okulu'nda akademisyen olan Robert Ezra Park, üniversiteye gazetecilikten gelmiş ve bu mesleki geçmişinin sağladığı avantajla farklı bilimsel yaklaşımları üniversite hayatında sürdürmüştür (Thorns, 2004:26). Doktorasını Almanya'da yapan Park, eğitimi sırasında Simmel ve Winderband'ın öğrencisi olmuş ve Weber'in ekolünden etkilenmiştir (Arlı, 2012:128). Park, o zaman içinde yaşadığı şehir olan Chicago'nun büyüme hızı, şekli ve bu süreçte şehirde meydana gelen olaylara ilgi duymuştur.

Chicago Okulu'na neredeyse ilham kaynağı olan Chicago şehri, o zaman için kentleşme tarihi bakımından eşine az rastlanır içerikte ve süratte büyümüştür. Bu kent 1830 yılında 100 civarında nüfusu olan bir köy iken 1930'da nüfusu 3.373.753'e ulaşmıştır (Bal, 2008:184). Bu büyümenin altında yatan en büyük sebep kentin Orta Batı Amerika'ya açılan ticaret, finans, üretim ve taşımacılık merkezi olarak benzersiz bir yere sahip jeopolitik konumudur (Thorns, 2004:26). Chicago kenti hem doğu-batı hem de kuzey-güney yönlerinde demiryolları ve su yollarının kesişim bölgesinde bulunuyordu. Gelişen ulaşım olanakları neticesinde Missisipi Havzası içerisinde bulunan ve mobilya sanayini besleyen Wisconsin ve Indiana Ormanları ve gıda sanayini besleyen geniş hayvan varlığı ve bakir tarım toprakları, Chicago kentinin görülmemiş hızla büyümesine sebep olmuştur (Cronon, 1991:371-385).

Avrupa'da gerçekleşen Endüstri Devriminin Amerika'yı kapsayan bir coğrafyada yol açtığı ilerlemelerin yansıması olarak

ABD’de gelişen ulaşım olanakları ve ekonomik gelişmeler karşılıklı olarak birbirini besleyen iki unsur olmuş ve yaşanan süreç sonunda Chicago kenti Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin en uzun demiryolu ağına sahip kenti konumuna gelmiştir. Diğer taraftan, İç Savaş da Chicago’nun gelişimini hızlandıran gelişmelerden biri olarak değerlendirilebilir. İç Savaş sonrası süreçte belirli endüstri kollarının merkezi haline gelen Chicago, nihayetinde bir finans ve kültür merkezi olarak ABD’nin ikinci büyük kenti olma konumuna ulaşmıştır (Kara, 2011:367).

Tüm bu gelişmelerin sonucu olarak Chicago’nun kontrol edilemez bir şekilde büyümesi, toplumsal nitelikleri de dönüştürmüştür. Kuzey’in topyekûn zenginleşmeye başladığı ve ABD’nin dünyanın geri kalanı için bir cazibe merkezi olduğu bu dönemde, Chicago, modernliğin temsilcisi ve ABD imajının kendisinde somutlaştığı bir form olarak ortaya çıkmış ve özellikle vaat ettiği yaşam ve çalışma koşullarıyla, hemen her coğrafyadan insanların akın ettiği bir şehir haline gelmiştir. Daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak için Chicago’ya gelenler arasında Güneyli siyahiler başı çekmiştir. Güneyli siyahiler eski yurtlarında sahip olmadıkları haklara ve daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak umuduyla Chicago’ya göç ederlerken, kent en fazla göçmen grubun yaşadığı yer konumuna gelmiş (Bal, 2008:184) ve göç hareketinin ulaştığı boyut bu süreçte kontrol edilmesi güç bir sorun haline alarak siyahi göç dalgası Chicago’nun siyah ırk karşıtı bir bölge olarak isim yapmasıyla sonuçlanmıştır (Kara, 2011:368). Irk ayrımcılığı neticesinde yeni gelen siyahiler daha önce gelenlerin yanına yerleşmek zorunda kalmış; bu süreç neticesinde de 1920’lerin sonunda “black belt” (siyah kuşak) olarak adlandırılan zenci yerleşim bölgesi ortaya çıkmıştır (Hinton, 2002:315-316).

Daha iyi şartlarda çalışmak ve yaşamak için gelen göçmenlerin yerleşim yerleri, birçok bakımdan oldukça sağlıksızdı ve çok hızlı şekilde inşa edilen bu yerleşim yerleri, yeni problemlerin de kaynağı olmuştu. Örneğin daha iyi yaşam şartları elde edeceklerinden emin olarak gelen göçmenlerin çoğunun İngilizce bilmemesi, emeklerini ucuza satmalarının en önemli sebebiydi. Tüm bu gelişmeler neticesinde Chicago, 1886’daki Haymarket isyanı dâhil olmak üzere birçok politik eyleme de ev sahipliği yapan bir kente dönüşmüştür (Kara, 2011:369). Bunun yanında, Chicago, hızlı endüstrileşmenin beraberinde getirdiği toplumsal huzursuzlukla sonuçlanan, yoğun göç, etnik çatışmalar, ırkçı hareketler, işsizlik, çeteler, yüksek suç oranı, düşük yaşam koşulları, evsizlik, fakirlik, salgın hastalıklar gibi birçok problem yaşandığı mekân haline gelmiştir. Hızla gelişen ve kalkınan Chicago bütün dünyayı büyülerken, bu gelişmeler sonucunda acilen çözülmesi gereken problemlerle karşı karşıya kalan Amerika’nın hâkim sınıfı, Chicago kentindeki bu gelişmelerden kaygı duymaya başlamıştır (Blake, 1963:364).

Bu problemlerin çözümü için birçok araştırmacının çalışıp çözüm üretmesi gerekiyordu. Chicago bu özellikleri ile birçok disiplinden araştırmacının ve bilim adamının ilgi alanına girmiştir. Chicago Okulu, bu araştırmalar içerisinde kentte bireylerin hareketlerini ve özelliklerini gözlemleme yoluyla kenti

açıklamaya çalışan okul olarak ortaya çıkmış, şehircilik ve kent sosyolojisi alanında özgün bir yere sahip olmuştur.

2. Chicago Okulu Kent Sosyolojisi Yaklaşımları

1920’lerden 1940’lara kadar Chicago Üniversitesiyle bağlantılı olan Robert E. Park, Ernest Burgess ve Louis Wirth, uzun yıllar boyunca kent sosyolojisindeki araştırmaların ve teorilerin ana temellerini teşkil eden fikirleri geliştirmişlerdir. Chicago Okulu’nun kent sosyolojisinin düşünsel kökenlerinin tıpkı Alman Sosyoloji geleneğindeki gibi iki katmanı vardı. Bunlar Doğa Bilimleri ve Kültür Bilimleridir. Chicago Okulu üyeleri, Hobbescu doğa durumunda toplumsal düzen nasıl mümkündür sorusunun cevabını Alman geleneğinden gelen yorum çerçeveleriyle ilişkili biçimde kültür kavramında aramışlardır (Arlı, 2012:129). Kültür üzerinden kenti anlama ve tanımlama çabası Wirth’de daha net görülürken, Robert E. Park ve Ernest Burgess tarafından ise doğa bilimleri ile ilişkili biçimde geliştirilen kuramlar çerçevesinde kent olgusu açıklanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda Park ve Burgess tarafından 1921 yılında yayımlanan Sosyoloji Bilimine Giriş adlı eserlerde oluşturulacak kent kuramlarının bilimsel temellerinin sunulduğu eser olarak görülebilir.¹ Bahse konu eser içerisinde Sosyoloji Bilimi’nin başlangıcı 1830 -1842 yılları arasında Auguste Comte’un Cours de Philosophie Positive (Pozitif Felsefe Kursları) adı altındaki yayınına dayandırılmış ve eserin tamamında katı pozitivist bir tavırla insan davranışları, topluluk ilişkileri ile doğa arasında doğrudan ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Eser içerisinde Hobbes’çu bir anlayışla insanın doğasının da tıpkı doğanın kendisinin olduğu gibi yıkıcı ve acımasız olduğu belirtilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Sosyoloji Bilimine Giriş kitabı daha sonra yine Burgess ve Park tarafından yazılacak olan ve kent kuramları içerisinde özgün bir yere sahip olacak olan ekolojik yaklaşımın temellerinin atıldığı Şehir (The City) adlı eserin düşünsel ve teorik temellerini oluşturmuştur. Şehir kitabında Sosyoloji Bilimine Giriş kitabında yer alan kuramsal çerçeve Chicago kenti ölçeğinde özelleştirilmiş ve Chicago kenti bu kuramsal yapı çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Chicago Okulu içerisinde dikkat çeken diğer yaklaşım ise Wirth tarafından geliştirilen şehrin “bir yaşam biçimi” olarak ele alındığı kültüralist yaklaşımdır. Bu yaklaşım içerisinde kent insanının yaşamının kır insanının yaşamından farklılıklarının altı çizilerek kent kültürel bir öge olarak ele alınmış ve açıklanmaya çalışılmıştır.

¹ Eser içerisinde Darwin’in birçok makalesinin yanında, Adam Smith ve Friedrich Bastiat gibi liberal ekonominin kuramcılarının makaleleri yer almıştır. Bu makaleler ile bir anlamda kapitalizmin yıkıcı yapısının doğa üzerinden olumlaması yapılmıştır. Ayrıca Tonnie’s ‘in Habitat and Custom, the Individual and the General Will (Habitat ve Gelenek, Bireysel ve Toplum Geleceği) adlı makalesinin yanında Simmel’in çatışma (conflict), hakimiyet kurma (subordination), grup içi ilişkiler ve yabancılaşma gibi konuları ele aldığı 9 makalesi bulunmaktadır (Park ve Burgess, 1921:1-720) Eser değerlendirildiğinde Chicago Okulu’nun düşünsel temellerinin Alman Sosyoloji Geleneği’ndeki gibi kültüralist ve pozitivist bir yapı üzerine şekillendiği ve bu yapı içerisinde kapitalizmde doğa bilimleri üzerinden toplumsal gerçeklik olarak sunulmaya çalışıldığı açık olarak görülmektedir. Zaten daha sonrasında da Burgess ve Park tarafından bu çalışma bir adım ileriye doğru götürülecek ve Şehir (The City) adlı eser içerisinde kapitalizmin Chicago üzerinde yarattığı tüm çelişki ve eşitsizlikler kültüralist bir yaklaşımla veya doğa bilimleri üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Ekolojik Yaklaşım (İnsan Ekolojisi)

Ekolojik Kuramı geliştiren ilk kent sosyologları olarak R. Park, Mc Kenzie ve E. Burgess'in oluşturdukları kavramsal çerçeveler içerisinde çeşitli kuram ve düşünürlerin etkilerini görmek mümkündür. R. Park kentsel ekoloji disiplini geliştirirken Comte, Spencer, W.I. Thomas, Darwin, Durkheim gibi birçok düşünürden etkilenmiştir. Park, Durkheim'in etkilerini görebileceğimiz kuramını geliştirirken özne olarak insanın dünyaya tutkuları, içgüdüleri ve kontrolsüz istekleri ile gelen bir varlık olduğunu varsaymıştır (Aslanoğlu, 1998:26). Aynı şekilde Darwin'in evrimci bakış açısına ek olarak biyolojik organizmalarla toplumun örgütlenme ilkeleri arasında benzerlikler olduğuna inanan Comte ve Spencer, Chicago Okulu'nun düşünsel temellerini oluşturur. Comte ve Spencer insan topluluklarının da doğal dünyayı yöneten yasalar gibi yasalarla yönetildiğine inanmış ve bu şekilde toplumsal olguların tahmin edilebileceğine ve yönetilebileceğine inanmışlardır (Cuff vd., 1989:27; Mauss, 1998:18-19; Swingewood, 1998:7-76). Park bu düşünsel temeller üzerine kurguladığı kavramsallaştırma içerisinde, özünde ilkel güdülere sahip insan tipi ve bu insan tipinden oluşan toplum yapısına bağlı olarak kenti de insan özünün yansıması olarak tanımlamıştır. Yani kent içerisindeki hareketler ve bu hareketler sonucu oluşan kentsel mekan tıpkı insanın özü gibi "doğal" ve "değiştirilemez" bir durumu ifade etmektedir. Bir başka ifade ile Chicago Okulu'nun temel sorunsalları olan kent içerisindeki göçler ve bu göçler sonucu oluşan çöküntü bölgeleri tamamen insanın doğası ile ilgilidir ve kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu şekilde kökenleri doğaya dayandırılarak doğruluğu kabul edilen bir takım yasalara bağlı olarak oluşturulan kuram içerisinde kent sistematik bir temele oturtulmaya çalışılmıştır.

Park yerleşim şekline katkıda bulunan sosyal ve mekansal yapılar arasındaki bağı tanımlamak ve formüle edebilmek için Haeckel'in Eski Yunanca'da ev yuva anlamına gelen oikos kelimesi ile logos kelimelerini kullanarak 1869 yılında geliştirdiği ekoloji tanımından yararlanmıştır. Ernst Haeckel ekolojiyi "canlıların birbirleriyle ve yaşadıkları ortamları olan ilişkileri dahil, doğal çevrenin çalışması" olarak tanımlamıştır (Haeckel, 1869: 353-370). Ekoloji kavramı içerisinde canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri çalışılır ve anlamlandırılmaya çalışılır (Odum ve Barrett, 2008:2). Ekolojik bir yapı olarak tanımladığı toplum içerisinde meydana gelen nüfus hareketlerini tanımlamak için de McKenzie bitki ve hayvanların doğadaki hareketlerini inceleyen bitki ve hayvan sosyolojisine başvurmuş; bitki ve hayvan sosyolojisi içerisinde geliştirilen ve belirli bir bitki türünün doğada nasıl egemen olduğunu anlatmak için kullanılan yayılma (extension), mücadele (competition), yerine geçme (succession), istila (invasion) kavramlarını kullanmıştır (McKenzie, 1925:63-79). Burgess, bu noktadan hareketle inceleme alanı olarak ele aldığı; o zaman için en büyük problemi göç olan Chicago'yu açıklamak için Darwin'in geliştirdiği rekabete dayanan evrim fikrinin üzerine McKenzie'nin oluşturduğu altlığı koyarak Chicago kentinde yaşanan göç ve yer değiştirme hareketlerini açıklamaya çalışmıştır. Keza 1910-1930 yılları arasında, kırsal Güney'den endüstrilemiş Kuzey'e bir

milyondan fazla Güneyli siyahi göç etmiş, bu göç sonucunda da üç yıl (1911-1914) gibi kısa bir sürede siyahi nüfus iki katına çıkmıştır (Durmuş, 2008:4).

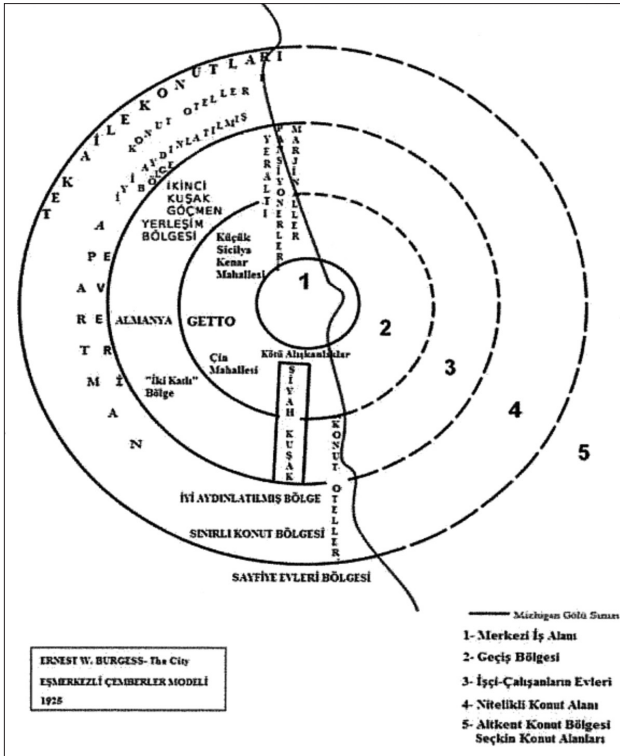
Park ve takipçileri olan Burgess ve McKenzie tarafından Chicago kenti üzerine yürütülen çalışmalarda pozitivist bir tavırla bitki ve hayvan ekolojisindeki kavramlar sosyoloji alanına aktarılmış ve bu da sosyal bilimlerin alanında "insan ekolojisi" kavramının doğmasına sebep olmuştur. İnsan ekolojisinin araştırma birimi, belli bir coğrafi ve kültürel yaşama yeri içerisinde bulunan insanların meydana getirmiş oldukları yerleşme gruplarıdır. Her yerleşme grubu hem kendi içerisindeki hem de diğer gruplarda bulunan elemanlarla karşılıklı bağıllık ve ilişkililik ağı içerisinde. Bu durum ortak-yaşarlık (symbiosis) ilişkisini zorunlu kılmaktadır. Her unsur yaşamak için gerekli olan şeyleri sağlamak bakımından uzmanlaşma ve işbölümü sistemi içinde olmak durumunda olduğu için bir denge halini ifade eden ekolojik düzen meydana gelmektedir (Yörükan, 1968:47-49). Chicago Okulu temsilcilerinin oluşturdukları akademik metinlerde de kendiliğinden oluşan düzen vurgusu vardır. Bu hipotezin altında yatan bilimsel kavramsallaştırma Darwin'in evrimci görüşünün bir parçası olan "denge halindeki ekolojik düzen"dir. Darwin'in kavramsallaştırdığı "denge halindeki ekolojik düzen"ın temel itici gücü bütün canlı organizmaların kurduğu karşılıklı bağımlılık ilişkisidir (Aslanoğlu, 1998:27). Karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde aynı yerde yaşamak zorunda kalan canlılar birbirleriyle mücadeleye girerler ve bu mücadele sonucunda oluşan ekolojik denge içerisinde her canlı hak ettiği şekilde (burada bahsedilen hak tamamen canlıların doğuştan gelen ve değişmeyen, diğer canlılara göre yaradılışsal üstünlüklerini ifade eder) kendine yer seçer.

Görüldüğü üzere kentte yaşayan insanların hareketlerini tanımlarken, bitki ve hayvan sosyolojisinin temel tezlerinden yararlanan Chicago Okulu temsilcileri, kenti bir anlamda uzun erimde kendiliğinden dengeye oturacak bir eko-sistem ya da organizma olarak görmüşlerdir. Bu görüşe göre barındırdığı sistem içerisinde kent toplumu ekolojide ortaya çıkan rekabet (competition), istila (invasion), yerine geçme (succession) süreçleri yoluyla dengeye ulaşır.

Ekolojik görüşe göre, kentlerde yerleşme, taşınma ve yeniden yerleşme modeli içerisinde kent sakinleri geçimlerini kazanmak için mücadele ederken yaptıkları düzenlemelerle farklı semtler gelişir. Bir kent, farklı ve zıt sosyal özelliklere sahip alanların bir haritası olarak resmedilir. Modern kentlerin büyümesinin ilk safhalarında endüstriler, arz çizgilerine yakın, ihtiyaç duydukları ham maddeler için uygun bölgelerde toplanırlar. Şehirde yaşayanların sayısı arttıkça nüfus, daha çeşitli hale gelen bu iş alanlarının etrafında kümelenir. Böylece kentte yaşayanlar için olanaklarla donatılmış alanlar daha çekici hale gelir ve onları elde etmek için daha büyük rekabetler gelişir. Toprak değerleri ve emlak vergileri, ailelerin kiralardan düşük olduğu sıkışık şartlar ya da harap olmuş evler dışında, merkezi semtlerde yaşamaya devam etmelerini zorlaştıracak şekilde artar. Daha zengin özel yerleşimlerin çevrede yeni oluşan banliyölere kaymasıyla, merkezde iş ve eğlence yerleri yoğunlaşmaya başlar (Giddens, 1997:475).

Bu şekilde bir formülasyon yapıldıktan sonra Park'ın öğrencileri Burgess ve McKenzie bu sosyal ekoloji düşüncesini, kentsel yapıyı merkezden dışa doğru uzanan bir dizi ortak merkezli halkalar şeklinde gösteren ünlü "Bull's eye" (Boğa Gözü) modeline dönüştürdüler. Bu modelde, şehrin motor daresi, ulaşımın önemli bir kısmının varış yeri ve ulaşımın kilit noktalarının toplandığı, merkezde yer alan iş merkezleriydi. Bu bölgeyi çevreleyen alanda nüfus ve arazi kullanımının kaygan ve değişken olduğu "geçiş bölgesi" görülüyordu. Bu bölgede sürekli bir nüfus ve mülkiyet değişimi söz konusudur. Bu bölge ayrıca kentin ucuz işgücü pazarının yaşadığı alandır. Geçiş zonu olarak adlandırılan bölgenin dışında ise, daha başarılı işçilerin kendilerine mülk alıp Amerikan tarzı hayata daha sıkı bağlandıkları işçi sınıfı konutları bulunuyordu. Bunun da dış çevresinde, daha zenginlerin daha büyük mülkleri ile birlikte orta sınıf konutları vardı. Son olarak, ulaşım hızı ve araçları geliştikçe daha büyük alana yayılan yerleşim bölgeleri bulunmaktaydı (Burgess, 1925:47-62).

Bu modelde kent bir merkez etrafında birbirini takip eden halkalar biçiminde tanımlanmıştır. Ancak modelin kentin gelişiminde ve yerleşiminde topoğrafyayı dikkate almayan, düzenli çizgilerle kentsel değişimi açıklamaya çalışan ve siyasal aktörlerin planlama süreçlerini gözardı eden anlayışı eleştiriye uğramıştır (Keleş, 1972:6). Ayrıca birden çok merkezle büyüyen ve ulaşım hatlarının ve olanaklarının önemli belirleyiciler olarak görüldüğü metropol kentler için bu model yeterli bir kuramsal çerçeve sunmamaktadır.

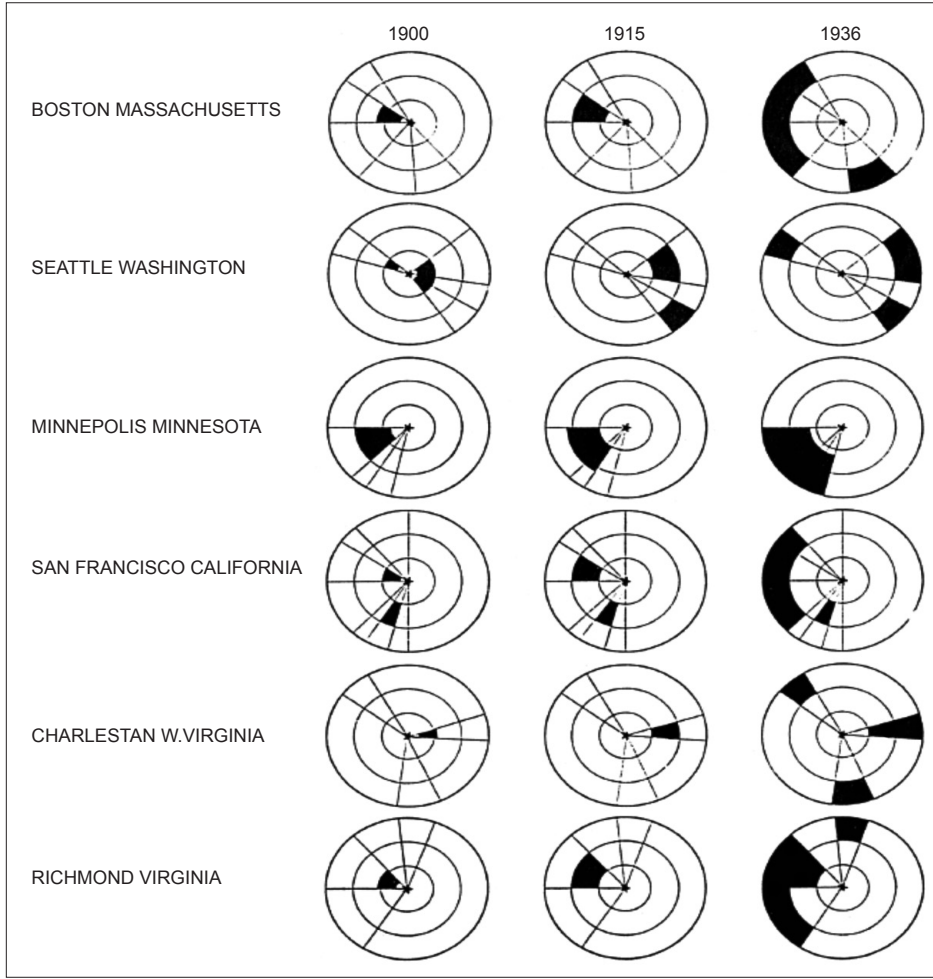
Şekil 1. Burgess ve McKenzie'nin Boğa Gözü (Eş Merkezli Çemberler) Modeli. Kaynak: Burgess, E. W., (1925) The Growth of the City, The City The University of Chicago Press, Chicago and London. s.55.

Bu modelin ardından Homer Hoyt, 142 Amerikan kentinde, 36 yıllık gözlemlerine dayanarak 1939 yılında kentsel bölgelelerin organizasyonunda ulaşım ağının önemini vurgulayan Sektör Kuramı'nı (Sector Theory) geliştirmiştir. Homer Hoyt'un gayrimenkul uzmanı olarak sürdürdüğü meslek hayatı boyunca temel ilgi alanı arazi fiyatlarını ve arazi fiyatlarının değişimi olmuştur.² Bu amaç doğrultusunda Hoyt "100 Yıl İçerisinde Chicago'daki Arazi Değerleri" adlı çalışmada Chicago'daki arazi değerlerinin tarihi süreç içerisinde artışı ile ilgilenmiştir (Hoyt, 1933:476-487). Bu şekilde Hoyt, Burgess ve McKenzie tarafından geliştirilen modele tarihsel gelişimi ekleyerek kentlerin analizinde tarihi boyutun önemini ortaya koymuştur. Bunun yanında Hoyt'un Burgess ve McKenzie'nin geliştirdiği kurama temel katkısı ulaşım olanakları ve güzergahlarının kent gelişimindeki önemini ortaya koyması ile olmuştur. 1920'li yıllarda araç sayısının ve ulaşım olanaklarının artışı konut yer seçiminde ve banliyöleşmede temel etkenlerden biri olmuştur. Bu tespitlerden yola çıkarak Hoyt Amerikan Şehirlerinde Yerleşim Yerlerinin Yapısı ve Gelişimi adlı eseri içerisinde yer seçiminin ve bu seçim sonucu oluşan kentsel dokunun birbirini takip eden halkalar biçiminde değil daha çok gelişen ve ulaşım hızı yüksek ulaşım hatları boyunca olduğunu ortaya koyarak Sektör Kuramı'nı geliştirmiştir (Hoyt, 1939:114-118). Hoyt birçok Amerikan kentinde yaptığı gözlemlerde ulaşımın kent makroformunda ve yer seçiminde en önemli unsur olduğunu gözlemlemiştir. Örneğin Hoyt ticaret (commercial) aktivitelerinin Merkezi İş Alanı içerisinde yoğunlaştığını ancak, üretim (manufacture) aktivitelerinin ulaşım zonları boyunca yayıldığını tespit etmiştir. Hoyt, ulaşım olanakları ve güzergahlarının aynı şekilde farklı sosyal statü gruplarına dahil insanların yer seçiminde de en önemli etkenlerden olduğunu belirtmiş ve bulunduğu dönemde yaygınlaşmaya başlayan banliyöleşme olgusunu kuramı çerçevesinde açıklayabilmiştir.

Ancak görüldüğü üzere bu kuramın kente bakışı tamamen ekonomik değer odaklı ve spekülattıftır. Hoyt kuramını kenti bütünüyle anlamaktan çok arazi fiyatlarındaki değişimi ve büyük alışveriş merkezlerinin yer seçiminde bir yöntem ortaya koymak amacıyla geliştirmiştir. Bu çok temel eksikliğinin yanında kuram, sosyal sınıf yapısını basitleştirmesi, yerel yönetimleri ve planlama kararlarını gözardı etmesi, sektörlerle ilgili tanımlamalarının kendi içerisinde ve şehir ölçeğinde basitliği sebebi ile eleştirilmiştir (Keleş, 1972:8).

Chauncy D. Harris ve Edward L. Ullman tarafından 1945 yılında geliştirilen Çok Merkezli Gelişim Kuramı (Multiple-Nuclei Theory) ise önceki diğer iki kuramın aksine kentlerin çok merkezli bir gelişme eğilimi gösterdiklerini savunmuştur. Bu merkezler ya başlangıçtan beri oluşarak ya da zamanla ihtiyaçla bağlı olarak çeşitlenerek gelişmekteydiler. Bu modele göre

² Homer Hoyt hem kamuda ve özel sektörde sürdürdüğü çalışma hayatı boyunca büyük alışveriş merkezlerinin yer seçimi karlılığı, arazi fiyatları üzerinden şirket ve bireysel karlılığın artırılması gibi konularla ilgilenmiştir. Robert Beauregard Homer Hoyt hakkında yazdığı makalede "Eğer bir kişi kentsel gelişme ve banliyöleşme sonucu oluşan kentsel büyümeyi ve bu büyümeye sürecinde ortaya çıkan kardan pay almak istiyorsa, hiç kimse veya doküman Homer Hoyt veya yazdıkları kadar o kişiye yardım edemezdi" tespitinde bulunmuştur (Beauregard, 2007:256).

Şekil 2. Hoyt'un Sektör Kuramı Şeması. Kaynak: Source: Hoyt H., (1939) The Structure and Growth of Residential Areas in American Cities, Washington, DC: Federal Housing Administration, s. 115.

kent büyüklüğü ile merkezlerin sayısı doğru orantılıdır. Kentlerde birden çok merkezin ortaya çıkmasının altında yatan sebepler bazı faaliyetlerin uzmanlaşmış özel hizmetlere ihtiyaç duymaları, bazı faaliyetlerin kendilerine benzeyen, bazılarının ise benzemeyen faaliyetlerle bir arada bulunma isteği ve yüksek kira bedelinden kaynaklı yeni merkez oluşturma isteği olarak belirtilmiştir (Keleş, 1972:9).

Bu kuram, çağımızda büyük kentlerin araziden yararlanma biçimleriyle ilgili bazı gerçekleri açıklamasına rağmen ampirik araştırmalarla desteklenmediği için eleştirilmektedir (Bal, 2008:189). Kentlerin kültürel, ekonomik ve politik geçmişleri yani tarihi boyutu bütünüyle bu modelde göz ardı edilmiş, zonlar arası geçiş ve hareketler yok sayılmıştır. Ayrıca diğer iki modeldeki gibi bu modelde de topoğrafya göz ardı edilmiş, kentte yaşayan toplumsal yapı ve organizasyonlar aşırı derecede basitleştirilmiştir.

2.2 Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme Yaklaşımı

Louis Wirth 1938 yılında The American Journal of Sociology adlı dergide yayınladığı “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme” makalesinde kenti tanımlarken daha öncesinde sadece

nüfus üzerinden yapılan sınıflandırmaların yetersiz kalacağından bahisle nüfusun büyüklüğü ile birlikte heterojenliğin ve yoğunluğun da kent tanımı için önemli olduğunu belirtmiştir. Bir başka ifade ile Wirth kentsel ve kırsal alanlar arasındaki toplumsal örüntülerdeki farklılıkların üç temel sebebi olduğunu ileri sürmüştür: “ayrım, kayıtsızlık ve toplumsal mesafe yaratan büyüklük; belirli roller yardımıyla insanların birbirleriyle ilişki kurmasını sağlayan, bu tür rollerin sahipleri arasında kentsel ayrımı ve daha büyük formel düzenlemeleri gerektiren yoğunluk; hiç kimsenin kendilerine tam bağlılığı emretmediği, dolayısıyla insanların farklı ve değişken statüleri sahip oldukları, farklı toplumsal çevrelere katıldıkları anlamına gelen heterojenlik” (Urry, 1999: 21).³

³ Wirth'in kentsel toplumun kırsal toplumdaki farklılıklarını tanımladığını çizdiği kavramsallaştırması daha sonrasında Redfield ve Singer tarafından bir adım öteye götürülmüş ve kentlerin kültür üzerindeki etkilerini tanımlamaya yönelik değişik zaman perspektiflerini de içeren (kısa, orta ve uzun dönemli perspektif) yöntem geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu yöntem içerisinde Tönnies'in cemaat ve cemiyet kavramsallaştırması bir anlamda geliştirilmiş kırsal toplumdaki (folk society) kentsel topluma (urban society) dönüşümün türleri (birincil ve ikincil kentleşme) ve bu dönüşüm türleri sonucunda oluşan farklı kent kültürleri ve bu kültürel yapıların kırsal topluluktan farklılaşan ve benzeşen yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada da tıpkı Wirth'in yöntemindeki gibi kent ekonomik bir yapı olmasının ötesinde kültürel bir yapı olarak ele alınmış ve bu hususun altı çizilmiştir (Singer ve Redfield, 1954:206-233).

Wirth tanımlamasında basitte olsa ekolojik yaklaşım içerisinde saydığımız kuramcılardan farklı olarak tarihsel bir analize de girişmiştir. Wirth makalesi içerisinde Akdeniz havzasında göçebe yaşam süren halkların yerleşik düzene geçmeleri ile Batı Uygarlığı'nın temellerinin atıldığını, Batı uygarlığı içerisinde gerçekleşen modernliğin bu sürece koşturucu olarak batı kentleri içerisinde geliştiğini söylemiştir. Burada görüldüğü üzere Wirth tarafından tamamen Avrupa kıtası odaklı bir şehir tanımlaması yapılmaya çalışılmıştır. Burada Avrupa kıtası için birbirlerini takip eden üç dönem olarak göçebe toplum, yerleşik toplum ve aydınlanma çağı sonucu oluşan modern toplum formülasyonu ile bir anlamda kentlerin “doğal oluşum sürecinin” Avrupa kıtası özelinde yaşandığı ve dolayısıyla gerçek kentlerin ilk bu kıtada ortaya çıktığı iddia edilmiştir. Wirth'in bu varsayımında Weber'in kentleşme ve kentin ortaya çıkışına dair Batı perspektifli görüşü⁴ ile Chicago Okulu'nun Darwin'den aldığı evrimci bakış açısını ifade eden doğal oluşum süreci - doğal denge kavramlarının baskın izlerini görmek mümkündür. Zaten Wirth aynı makalesinde kendi kentleşme kuramına en yakın yaklaşımlar olarak Max Weber'in “Şehir” adlı makalesini ve Robert E. Park'ın “Şehir: Kentsel Çevre İçerisindeki İnsan Davranışlarının Araştırılmasına Dair Öneriler” yazılarını göstermiştir (Wirth, 2002:85-86).

Wirth makalesinde “Kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük bir oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir, aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi olan bir merkezdir” tanımlamasını yaparken bir yandan da kentlerin en önemli sorunsalını da tanımlamıştır. Merkez olarak çok geniş ölçekli çekim gücü olan kentler, yarattıkları bu çekim neticesinde fiziki çevre ve nüfus olarak büyümektedirler. Bu büyümenin ve kente eklenen yeni nüfusun yerleşik nüfus ile olan gerilimli ilişkisi Wirth için öncelikli problemidir. Wirth makalesinde toplumbilimciler adına bu sorunsalı şu şekilde ifadelendirmiştir:

“Kent toplumbilimcisinin ana sorunu, çok sayıda türdeş olmayan insan barındıran, yoğun nüfuslu yerleşim yerlerinde görece olarak sürekli bir biçimde gözlenen toplumsal eylemlerin ve örgütlerin biçimlerini keşfetmek olmalıdır” (Wirth, 2002:86).

Wirth kentlerde gördüğü problemi bu şekilde tespit ederken, makalesinde kentleşmeyi bir yaşam biçimi olarak ele almış ve toplumun kendi iç yapısından öte birey üzerinden yola çıkarak toplumsal analize varmayı hedeflemiştir. Wirth, Georg Simmel'in Metropol ve Yaşam adlı makalesinde analiz ettiği metropol insanının ruh dünyasını kendi kavramsallaştırması içerisinde kabul etmiştir. Simmel metropol dünyasının tama-

men paraya dayalı kurgusu içerisinde yarattığı kentsel çevre ile insan doğasının uyumsuz olduğunu belirtir. İnsan zihninin çok ötesinde bir hızla işleyen metropol dünyasında Simmel'in metropolis bireyi kendini güvensiz hisseder. Metropol'ün doğaya aykırı hızı ve barındırdığı insan zihninin sindiremeyeceği yoğunluktaki imgeler topluluğu kişiyi güvensizliğe iter. Bu durum Simmel'e göre gizli bir antipati ve fikri çatışmanın hazırlık aşamasına işaret eder (Simmel, 2005:167-184). Wirth, Simmel gibi kentsel yaşamın gerilimli bir doğasının olduğunu varsaymış ve kentte fiziksel ilişkilerin yakın olmasına karşın toplumsal ilişkilerin uzak olduğunu belirterek kentsel dünyanın, insanları yalnızca görsel olarak tanımaya olanak sağlayan bir yapısının olduğunu ileri sürmüştür (Wirth, 2002:93).

Wirth'in bu önermesi Giddens tarafından eleştirilmiş ve abartılı bulunmuştur. Giddens'a göre modern kent topluluklarında yakın arkadaşlık veya akrabalık bağları içeren topluluklar Wirth'in düşündüğünden daha fazla ve sürekli (Giddens, 1997:477). Ayrıca çelişkili şekilde Wirth kentli bireyi yüzeysel ilişkilerden ötürü şizoid birey olarak tanımlarken, aynı makalesi içerisinde kentli bireyi “..., geniş ölçüde, ekonomik, siyasal, eğitimsel, dinsel ya da kültürel alanlardaki gönüllü örgütlerin etkinlikleri sayesinde, kişiliğini ifade eder, geliştirir, statü kazanır ve uğraş alanını oluşturan eylemleri sürdürebilir” (Wirth, 2002:104) şeklinde tanımlamıştır. Görüldüğü üzere Wirth tarafından ilişkilerin yüzeysel yaşandığı ve şizoid bireyin oluşmasına sebep olan kent, bir yandan da “gönüllü” örgütler aracılığı ile kişilerin bireysel gelişimleri için eşsiz ve çeşitli ortamlar sunmaktadır.⁵

Wirth kent, kentli ve kentleşmeye dair kültür üzerinden yaptığı bu analizlerden sonra kentleşmeyi “bir yaşam biçimi” olarak sunmuş ve tüm bu kavramları içerisinde toplayabileceği çerçeveye bir başlık elde etmiştir. Bu şekilde hem kavramları hem de kavramlar arasındaki derinlikli ilişkileri analiz etme zorunluluğundan bir nevi uzak durmuştur.

3. Chicago Okulu'nun Kentbilime Katkısı ve Yöneltilen Eleştiriler

Chicago Okulu iki dünya savaşı arasında Amerika'da gelişimini sürdürürken bir anlamda Avrupa'da yavaşlamış olan sosyoloji çalışmalarını okyanusun öte yakasına taşımıştır. Bu okul içerisinde yapılan çalışmaların temel özelliği ekoloji biliminin de etkisiyle kenti yaşayan bir organizma olarak tanımlamasıdır. Yapılan çalışmalar neticesinde kent, mekan ve nüfusa ilişkin nicel ölçütlerle değerlendirilen bir olgu olmaktan çıkmış, nitel

⁴ Weber “Şehir” adlı çalışmasında kent ekonomisi ile bağlantılı olarak ekonomiyi yönlendirecek kent siyasetinin önemini vurgulamış; kentlerin kapalı sistemler olduğu önermesinden hareketle kentlerde özerk siyasetin varlığının temel gereklilik olduğunu söyleyerek bunun da ancak Avrupa coğrafyasında ortaya çıkan prensliklerde var olabileceğini varsaymıştır. Ayrıca Weber kale, pazar, mahkeme (kendine ait özerk hukuk), birlik ve kısmi özerkliği kentsel topluluğun ortaya çıkması için aşgari koşullar olarak belirterek bu olgunun yalnızca Avrupa'da ortaya çıktığını belirtmiştir (Weber, 2012:97-113).

⁵ Hem kentteki akrabalık ilişkilerinin zayıflaması ve yüzeyselleşmesi anlamında hem de şehir yaşamında bireylerin yalnızlaşmış, anomali gösterdikleri noktasında Wirth'in önermelerinin kapsayıcılığı tartışmalıdır. Örneğin Kayseri özelinde yapılan bir araştırmada deneklerin %84.2'si şehirde yalnızlık hissetmediklerini ifade ederken, %18.9'u, komşularına çat kapı girebileceklerini, %41.2'si randevu alarak sık sık komşularına gittiklerini, %32.5'i önemli günlerde komşularını ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir. Komşularına gitmeyenlerin oranı ise %7.4 olarak belirlenmiştir (Karaman, 2003:122). Türkiye özelinde buna benzer sonuçların elde edileceği birçok çalışmaya rastlamak olanaklıdır. Nitekim Gökçe vd. yaptıkları çalışmada bu durumu Türkiye şehirleşmesinin kendine özgü bir özelliği olarak nitelendirebileceğimiz geçekondulu şehirleşme, akrabalık ilişkilerinin yoğun olarak sürdürülmesine ve yeniden üretilmesine zemin hazırladığı biçiminde yorumlamışlardır (Gökçe, B. vd, 1993: 351). Bu bağlamda şehir, bir yalnızlaşma ve akrabalardan kopma ortamı değildir.

özellikleriyle tanımlanan bir kavram haline gelmiştir. Bu kırılma noktası esas itibarı ile Chicago Okulu'nun özgünlüğünü ve en temel eleştiri alanını da ortaya çıkarmaktadır. Kente nitel değişkenler üzerinden bakan Chicago Okulu sayesinde kentte yaşayan birey önemli bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktadan yola çıkarak kent sosyolojisi gelişmiş ve planlama sürecine özgün çalışma yöntemleriyle birlikte (anket, gözlem vb.) entegre olmuştur. Bir anlamda kent artık kendi başına güncel araştırmalar için laboratuvar haline gelmiştir.

Ancak Chicago Okulu'nun çalışmalarında sosyal olgular (nitel değişkenler) üzerinden yapılan tanımlamalarda, fiziki çevre, mekan (nicel değişkenler) neredeyse hiç göz önüne alınmamıştır. Bu yöntemin doğal sonucu olarak da Ekolojik Yaklaşım bölümünde anlatıldığı üzere aşırı basitleştirilmiş ve soyutlanmış, kimi zaman topoğrafya ve ulaşım ağı gibi önemli faktörleri hiç dikkate almayan kent modelleri geliştirilmiştir.

Chicago Okulu kenti yaşayan bir organizma olarak ele alıp onu tanımlamaya çalışırken, ekoloji biliminden ve Darwin'den esinlenmiştir. Ancak kenti tanımlamaya çalışırken seçtiği bu pozitivist yöntem temel eleştiri noktalarından birisi olmuştur. Lefebvre'in "indirgemeci" olarak nitelendirdiği bu yöntemi Kentsel Devrim adlı eserinde şu şekilde eleştirmiştir:

"19. Yüzyılın sonlarına doğru, son derece indirgemeci olan ve bunu bilinçsizce yapan bir kent düşüncesi (böyle bir şeyden söz edilebilirse) mesken kelimesini bir tarafa bırakıp tam anlamıyla parantez içerisine aldı; "insanoğlu"nu yeme, uyuma, üreme gibi birkaç temel eylemle sınırlandıran, basitleştirilmiş bir işlev olarak yaşam alanı terimini tasarladı. Bahsi geçen temel işlevsel eylemlerin hayvani olduğu bile söylenemez. Hayvanlık, daha karmaşık bir kendiliğindenliğe sahiptir" (Lefebvre, 2013:79).

Görüldüğü üzere Lefebvre Chicago Okulu'nu, geliştirdiği mekanın aşırı basitleştiren kent tanımı sebebiyle ve sosyal olguları ekoloji bilimine dayandıran aşırı derecede indirgemeci pozitivist yaklaşımı nedeniyle eleştirmiştir. Lefebvre'e göre kent sosyolojisi ile hayvan sosyolojisi arasında ilişki kurulurken sadece kent yaşamı değil, hayvanlar dünyasındaki yaşam da aynı şekilde aşırı derecede basite indirgenmiştir.

Aynı indirgemeci tavır Wirth'in makalesinde kent için ortaya koyduğu nicel kriterler (nicelik, yoğunluk, heterojenlik) açısından da geçerlidir. Wirth'in bu yaklaşımı, yıllar süren araştırmalara rağmen, teorisini destekleyecek bir kanıt bulunmadığı yönünde farklı yazarlar tarafından eleştirilmiştir:

"Çok açık ki nicelik, yoğunluk ve heterojenlik kenti tanımlar, özellikle bu değişkenler geniş ölçekli olduğunda; öte yandan bunların herhangi birindeki artış ya da kombinasyon, zorunlu olarak daha fazla kent etkisi üretmemektedir. San Francisco gibi nispeten daha küçük kentler, yüksek oranda kentsel ve çeşitli; Indianapolis, Nashville gibi daha büyük olanalar ise daha az kentseldir." (Gotttdinener ve Budd'dan akt. Özdemir, 2010:57) Seçtiği çalışma yöntemi açısından Chicago Okulu'na yapılan bir diğer eleştiri ise çalışma alanı ve zaman aralığına ilişkindir. Chicago Okulu, çalışma alanı olarak sadece Amerikan kentle-

rini ele almış, daha çok da Chicago özelinde çalışmalarını yürütmüştür. Dolayısıyla tek bir coğrafyadaki örnek çalışmadan hareketle kapsayıcı bir teori ortaya koyması mümkün olmamıştır.⁶ Zaman aralığı Louis Wirth'in Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme makalesine başlarken yaptığı yüzeysel tarihsel analiz dışında tamamen endüstri devrimi sonrası ortaya çıkan sanayi kentine yöneliktir. Dolayısıyla kent tarihinin oldukça kısıtlı bir dönemini ele alan yaklaşımı ile binlerce yıllık tarihe sahip kent olgusunu açıklarken Chicago Okulu, tarihsel derinliği anlamında başarılı olamamıştır. Bu yüzden her ne kadar kent tipolojisi çalışmaları yapmış olsa da kentlerin ihtisaslaşmasında önemli derecede etkisi olan tarih kavramını analizleri içerisine almadığından Chicago Okulu'nun yönteminin turizm kentleri ve dini kentler gibi sanayileşmenin itici güç olmadığı kent tipolojilerini tanımlarken başarılı olamayacağı açıktır. Genel olarak da bakıldığında tarihsel süreç içerisinde kentler her tarihi dönemde değişik boyutlarıyla kentin fiziki ve sosyal yapısına eklemeler yaparak büyümüşlerdir. Dolayısıyla kentlerin tipolojisi ve gelişim serüvenleri tarihten bağımsız değildir.

Chicago Okulu'nun yaptığı bir diğer indirgemecilik de toplumu incelerken seçtiği kültüralist yöntemle ilişkilidir. Bu yöntemde Chicago Okulu toplumu bireylerin toplamından oluşan kalabalık olarak görür ve bireyi de sınıfsal ilişkilerinden bağımsız olarak sadece kültürel özellikleri ile tanımlar. Burada ifade edilmek istenen Chicago Okulu'nun bireyi her türlü sınıfsal özelliğinden soyutlayarak ele alması, toplumu ve toplum içerisindeki gerilimleri incelerken sınıf temelli bakış açısını reddetmesidir. Bu yöntemin doğal sonucu olarak da "Kent" Chicago Okulu içerisinde sınıf ilişkilerinden bağımsız kültürel bir olgu olarak tanımlanmıştır.

Wirth'in yaptığı bu kültürel yapıya dayalı insan tanımlamasının yanında, Park ise kökeni Hobbes'a kadar uzanan doğa durumundaki tanımdan yola çıkarak insanı "dünyaya tutkuları, içgüdüleri ve kontrolsüz istekleri ile gelen" (Aslanoğlu, 1998:26) bir varlık olarak tanımlamıştır. Park'ın kurgusundaki insan, doğuştan gelen avantajlarını kullanarak kendisi için en uygun mekanı seçecektir. Bu şekilde kent içerisinde eşitsizliğin görünür kılındığı çöküntü bölgeleri, gettolar kaçınılmaz ve doğal bir sürecin sonucu olarak gösterilmiştir.

Ancak hem Wirth'in hem de Park'ın yöntemleri Chicago kentinde yaşanan ırkçı çatışmaların altında yatan yeni gelen ucuz iş gücü ile yerleşik işgücü arasındaki gerilimi ve kent içerisindeki nüfus hareketlerinin altında yatan ekonomik-sınıfsal hareketleri görmekten uzaktır.⁷ Bu bakış açısı esas itibarı ile

⁶ Zaten bu durum ülkemizde de Chicago Okulu'ndan etkilenerek yapılmış kır ve kent monografilerinin tamamında görülmektedir. Chicago Kenti için belirlenen yöntem ve kriterlere göre yapılmış çalışmaların sonuçlarına göre Anadolu coğrafyasındaki kentler (İzmir dahil olmak üzere) kent sayılmamışlardır. Örneğin Mübeccel Belik Kıray'ın İzmir şehri incelediği Örgütlemeyen Kent adlı kitabında İzmir için "az gelişmiş, büyük kent" tanımlaması kullanılmıştır (Kıray, 1998:98-125).

⁷ Amerika 1880'lerden itibaren Pensilvanya'daki kömür madeni eylemleri ve Chicago'yu da içine alan birçok kentteki 8 saatlik işgücü eylemleri ile başlayan bir süreçte sınıfsal hareketlerin ve çatışmaların yoğun yaşandığı bir ülke olmuştur. Birçok Avrupa ülkesinde olmayan işçi örgütleri bu ülkede o tarihlerde örgütlenebilmişlerdir. Bunlardan öne çıkanları Amerikan Sosyalist Emek Partisi, Birleşik Emek Partisi, Emek Şövalyeleri Örgütü'ydü. Emek Şövalyeleri Örgütü'nün o tarih itibarı ile 600.000 üyesi vardı (Engels, 1994:29-38).

hakim sınıfın yaşamını sürdürmesini olanaklı kılacak bir tasarıma sahiptir. Bu anlamda Chicago Okulu'nun seçtiği sorunsal ve yöntemi Castells şu şekilde tanımlamış ve eleştirmiştir:

“Sosyolojik işlevciliğin temelinde yatan sorunsal toplumsal bütünleşmedir ve köklerinden kopmuş göçmen kitlesinin kapitalist kentin üretken makinasıyla bütünleştirilmesi (ve sınıfsal olarak disipline sokulması) gereğine işaret eder. Chicago Okulu'nun tümü, akademik sosyolojinin kurucuları da dahil olmak üzere, bu tema ile uğraşırlar. Ancak iktidar ilişkilerinin kentin temel eksenini olarak algılanması, sorulacak sorularla birlikte bunları yanıtlamak için gerekli araçların da yerini değiştirmektedir. Artık sorun bir mahalledeki toplumsal yaşamın, hakim kültür karşısında nasıl örgütlendiği değildir; sorun, çıkarları doğrultusunda yapısal olarak belirlenen toplumsal grupların arasındaki güç ilişkileridir” (Castells, 1997:18-19).

Chicago Okulu'nun geliştirdiği yöntemde toplum, sınıfsal özelliklerinden arındırılmış bireyler topluluğu olarak tasarlanırken, toplumda yaşanan gerilimler uzun vadede kendiliğinden dengeye gelecek hareketler olarak görülerek, ezilen kesimlerin örgütlenmeleri, mücadele etmeleri anlamsız gösterilmiş; bu kesimlerin devrimci potansiyellerinin söndürülmesinin bilimsel altyapısı oluşmuştur. Daha net şekilde ifade etmek gerekirse Chicago Okulu'nun kullandığı Darwin'in evrimci bakış açısının, toplumun ezilen ve sömürülen kesimlerinin devrimci potansiyellerini sönmülendirmek için kullanıldığı söylenebilir. Thorns bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“İstikrara verilen bu önem, şehir üzerine teori geliştirmelerinde düzenin değişikliğe göre daha egemen motif olmasını sağlar. Bunun düşünce sistemlerinde meydana getirdiği eksiklik, kendi çıkarları doğrultusunda şehri bilinçli olarak biçimlendiren güçlü sosyal aktörlerin göz ardı edilmesidir” (Thorns, 2004:29).

Bu şekilde kentte süregelen eşitsiz gelişme koşulları tabiata referans verilerek doğallaştırılmakta ve kökleri doğanın kurallarında yattığı ima edilen kapitalizmi çözümlemenin gereği ortadan kaldırılmaktadır. Aynı şekilde serbest piyasa ekonomisinin ideolojik temellerinin dayandığı “bencil insan” figürü Chicago Okulu'nun tüm kent analizlerinin de dayanak noktasını oluşturmuştur. En güçlünün hayatta kaldığı evrim düşüncesi (Darwin) ile arazi piyasası ve yer kiralının seviyesi (Ricardo) arasındaki ilişkileri bitki ekologlarının geliştirdiği istila, yerine geçme ve egemenlik kurma kavramlarının ışığında kavramsallaştırılan doğal alanlar modeli Chicago Okulu'nun temel düşünce sistemini oluşturmuştur (Arli, 2012:130). Chicago Okulu'nun geliştirdiği düşünce sistemine göre aynı varsayım planlama açısından rasyonel planlamanın reddi noktasına kadar varabilmektedir. Çünkü kent, içerisinde her ne yapılsa yapılsın zamanla kendiliğinden dengeye ulaşılacak bir alan olarak görüldüğünden, bu alanda meydana gelen değişiklikleri yönetebilmek için rasyonel planlama sürecine de gerek kalmamaktadır.

Sonuç

İlk kez Comte tarafından kullanılan ve ilerleyen dönemde bilim haline gelen Sosyolojinin gelişim sürecinde ve planla-

ma meslek alanı içerisinde Chicago Okulu oldukça özgün bir yere oturmaktadır. Darwin'in evrimci bakış açısı ile Spencer'in biyolojik organizmalarla toplumsal işleyiş arasında ilişki bulunduğunu varsayan görüşleri Chicago Okulu'nun düşünsel zeminini oluşturmuştur. Teorik temelini Darwin, Comte ve Spencer'in görüşleri üzerine şekillendiren Chicago Okulu'nun düşünsel yapısını zenginleştiren ikinci katman ise Weber ve Tonnies gibi alman sosyologlar olmuştur. Tonnies temelde kent ve kapitalizm ilişkisini irdelemiş, kapitalizmle kentlerde kültürel anlamda meydana gelen değişikliklerle ilgilenmiştir. Öncelikle cemaat (Gemeinschaft) ve cemiyet (Gesellschaft) arasındaki ilişki ve farklılığın üzerinde durmuştur. Daha sonrasında kente özgü cemiyet hayatının kapitalizmle birlikte ortaya çıktığını ve bunun ussal istemle ortaya çıktığını vurgulamıştır (Tonnies, 2005:185-217). Aynı şekilde Avrupa Kıtası özelinde kapitalizmin gelişim çizgisi ile kentlerin gelişim çizgisi arasında paralellik ve nedensellik ilişkisi kuran ve Marx'ın sınıf vurgusundan öte statü vurgusu yapan Weber'in çalışmaları Chicago Okulu'nun geliştireceği yöntem açısından önemli bir zemin oluşturmuştur. Çünkü Chicago Okulu'nun Amerika'da kent sosyolojisini geliştirmeye başladığı dönem içerisinde Avrupa Kıtası'nda Frankfurt Okulu (Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü) Marksizmin yeniden yorumlanmasının yollarını arıyor ve bu doğrultuda sınıfsal bir bakış açısıyla toplumsal gelişmeleri yorumlamaya çalışıyordu.⁸

Chicago Okulu tam bu noktada kapitalizmin hızla geliştiği ve kent çevresini her anlamda değiştirdiği Amerika kıtası özelinde Marksist çizgiden uzak bir doğrultuda kenti analiz etmenin olanaklarını sunuyordu. Bu olanak basit bir analizin ötesinde öyle bir çerçeveye sahipti ki doğa bilimlerine dayanarak geliştirdiği teorik çerçeve içerisinde kapitalizmin her türlü eşitsizliği, yıkıcılığı olağanlaştırılabiliyordu. Bir yandan Chicago Okulu bünyesinde geliştirilen kentsel ekolojik kuram içerisinde kentler doğa bilimlerinden alınan bir takım terimlerle açıklanmaya çalışılırken; diğer taraftan yine aynı okul içerisinde geliştirilen kültüralist yaklaşım çerçevesinde kent sadece yaşam biçimi olarak ele alınıyor ve sınıfsal ilişkilerden soyutlanarak kültürel bir öğeye indirgeniyordu.

Chicago Okulu'nun kent toplumuna ilişkin geliştirdiği yöntem bir yandan Alman sosyoloji geleneğinden gelen kültüralist ve doğa bilimci yöntemlere diğer yandan da Adam Smith ve Bastiat gibi liberal ekonomistlerin kuramlarına dayanıyordu.⁹ Bu şekilde kentlerle kapitalizm arasında nedensellik ilişkisi kurulu-

⁸ Okulun ilk yöneticisi olan Grünberg Frankfurt Okulu olarak adlandırılacak olan Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü adına bu duruşu 1923 yılında yaptığı açılış konuşmasında “Sorunlarımızı çözümlemede anahtar olarak öğretilen yöntem Marksist yöntem olacaktır” şeklinde ifade etmiştir (Slater, 1998:17).

⁹ Park, The City adlı eser içerisinde yer alan makalesinde kenti birey olarak insana yeteneklerini ve ilgi alanlarını beslemesi için olanaklar sunan bir Pazar olarak kurgulamış ve bu Pazar içerisinde Adam Smith'den yaptığı alıntıda belirttiği üzere bireysel rekabet doğrultusunda iş bölümünün gerçekleştiğini ifade etmiştir (Park, 1925:12-13). Aynı şekilde Sosyoloji Bilimine Giriş adlı eserde Burgess ve Park rekabet kavramını inceledikleri bölüm içerisinde doğadaki rekabet kavramının benzerinin ekonomik alanda da gerçekleştiğini belirtmişler ve bu görüşlerini Darwin, Adam Smith ve Frederic Bastiat'ın rekabet kavramı üzerine ortaya koydukları varsayımlar arasında benzerlik kurarak ispat etmeye çalışmışlardır (Burgess ve Park, 1921:505-552).

yor ve kapitalizmin yaşandığı mekanlar olarak kentlerdeki tüm gelişmelerin ve eşitsizliklerin “doğallaştırılması” yapılabiliyordu. Örneğin Wirth’in kenti kültürel bir öge olarak ele alırken kullandığı heterojenlik Castells’in ifadesi ile market ekonomisinin yarattığı ihtisaslaşmanın doğal bir sonucu olarak gösterilmiştir (Castells, 1977:78). Bu şekilde kent ve kapitalizm arasında sarsılmaz bir neden sonuç ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

Bu anlamda Chicago Okulu, Frankfurt Okulu içerisinde Marksizm üzerinden toplumu açıklamaya ve dönüştürmeye çalışan akımdan bilinçli ve köklü bir kopuşu ifade ediyordu. Zaten Chicago Okulu’nun hakim sınıf lehine geliştirdiği bu bakış açısı okulun ortaya çıkış dinamiklerinden de net olarak görülebilmektedir. Esas itibarı ile okul kapsamlı bir kent tanımı ve yöntemi geliştirmekten öte Chicago’daki etnik ve kitlesel ayaklanmaların sebeplerinin araştırılması için, Park tarafından kurulmuştur. Ancak yaptığı çalışmalar neticesinde niteliksel sosyolojinin ortaya çıkışı sağlanmış (Arlı, 2012:128) kent, sosyoloji biliminin odak noktasına yerleşmiştir.

Kentlerin sosyoloji bilimi içerisinde önemini ilk kez vurgulayan okul olması sebebi ile kent kuramları içerisinde önemli bir yere sahip olan Chicago Okulu’na daha sonraki süreçte yöneltilen eleştirilerin en önemli dayanağını da aşırı basitleştirilmiş ve ekonomi-politikten ve siyasal analizlerden hakim sınıflar lehine uzak duran yöntemi benimsemesi sebebi ile olmuştur. 1920’lerden 1950’lere varıncaya değin kent çalışmalarında bahsi geçen bir yöntem olarak kabul edilen kentsel ekolojik kuram 1970’lere gelindiğinde yerini neo-marksist düşüncülerin ortaya koydukları kent açıklamalarına bırakmıştır.

Ağırlıklı olarak Lefebvre, Harvey ve Castells tarafından ortaya konulan kuramlar Chicago Okulu’nun bilinçli olarak araştırma çerçevesi dışında tuttuğu ekonomi politik ve buna bağlı olarak kentlere sınıfsal bakış açısını (ki bu sınıfsal bakış açısı klasik Marksist teorinin sınıfsal bakış açısından daha kapsayıcıdır) kent araştırmalarının gündemine sokmuştur.

KAYNAKLAR

1. Arlı A., (2012) Kent Sosyolojisi, Hece Yayınları, (Editör: Köksal Alver), İstanbul.
2. Aslanoglu, R.A., (1998) Kent, Kimlik ve Küreselleşme, ASA Kitabevi.
3. Bal, H., (2008) Kent Sosyolojisi, Fakülte Kitabevi, Isparta.
4. Beauregard, R., (2007) “More Than Sector Theory: Homer Hoyt’s Contributions to Planning”, Journal of Planning History, Society for American City and Regional Planning History.
5. Burgess, E. W., (1925) The Growth of the City, The City The University of Chicago Press, Chicago and London.
6. Castells, M. (1977) The Urban Question (Marxist Approach), Edward Arnold Ltd. London.
7. Castells, M., (1997) Kent Sınıf İktidar, Bilim Sanat Yayınları.
8. Comte, A., (2001) Pozitif Felsefe Kursları, Sosyal Yayınları.
9. Cronon, W., (1991) Nature’s Metropolis: Chicago and the Great West., University of Washington, New York.
10. Cuff, E.C.; G.C.E. Payne; D.W. Francis, D.E. Hustler ve W.W. Sharrock (ed.) (1989), Perspectives in Sociology, Londra: Unwin Hyman. İkinci Baskı.
11. Durmuş, E., (2008) “Chicago at the Turn of The Century: Dynamism,

- Momentum and Power” Republic of Turkey Yüzüncü Yıl University Institute of Social Sciences English Language and Literature Department, PhD Thesis, Van.
12. Engels, F. (1994) “Amerika İşçi Hareketi, Amerikan Baskısına Önsöz”, İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu, Sosyalist Yayınları, İstanbul.
13. Giddens, A. (1997) Sociology, Third Edition, Cambridge.
14. Gottdinener, M. And Budd L., (2005) Key Concepts in Urban Studies, London: Sage Publication.
15. Gökçe, B., Acar, F., Ayata, A., Kasapoğlu, A., Özer, İ., Uygun, H. (1993) Gecekonduarlarda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yay., Ankara.
16. Haeckel, E. (1969) Über entwicklungsgang und aufgabe der zoologie. Jenaische Zeitschrift für Medizin und Naturwissenschaft 5.
17. Hoyt, H., (1939) The Structure and Growth of Residential Areas in American Cities Washington, DC: Federal Housing Administration.
18. Hoyt, H., (1933) One Hundred Years of Land Values in Chicago, Chicago: University of Chicago Press.
19. Kara T. (2011), “Chicago Okulu: Chicago’ya Özgü Bir Perspektif”, Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 22. Sayı.
20. Karaman, K., (2003) Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları 4, Türkiye.
21. Keleş R., (1972) Şehirciliğin Kuramsal Temelleri, Siyasal bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
22. Kıray, M. B., (1998), Örgütlemeyen Kent: İzmir, Bağlam Yayınları.
23. Lefebvre, H., (2013) Kentsel Devrim, Sel Yayıncılık, İstanbul.
24. Maus, H., (1998) A Short History of Sociology, London: Routledge.
25. McKenzie R. D., (1925) The Ecological Approach to the Study of Human Community, The City, The University of Chicago Press, Chicago and London.
26. Odum, E. P. ve Barrett G. W., (2008) Ekolojinin Temel İlkeleri, (Çev. Kani Işık) Palme Yayıncılık, Ankara.
27. Özdemir, E., (2010), “Kent’in Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekanın Çözümlemesi”, İdeal Kent, Sayı 1, Ankara.
28. Park, R.E. (1925) The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban Environment, The City The University of Chicago Press, Chicago and London.
29. Park R.E.ve Burgess, E.W., (1921), Introduction to the Science of Sociology, The University of Chicago Press, Chicago, Illinois.
30. Parker, S., (2004) Urban Theory and The Urban Question, London and New York, Routledge.
31. Ragon, M., (2010) Modern Mimarlık ve Şehircilik Tarihi, (Çev. M. Aykaç Erginöz) Kabalcı Yayınları, İstanbul.
32. Redfield R., Singer M. (1954) The Cultural Role of Cities, Economic Development and Cultural Change, Vol. III. University of Chicago.
33. Simmel, G., (2005) Metropolis ve Zihinsel Yaşam, Şehir ve Cemiyet, (Der. Ahmet Aydoğan), İz Yayıncılık, İstanbul.
34. Slatter, P., (1998) Frankfurt Okulu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
35. Swingewood, A., (1998) Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi. Çeviren: Osman Akınhay. Bilim ve Sanat Yayınları.
36. Thorns, D. C., (2004) Kentlerin Dönüşümü, Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam, Soyak Yayınları.
37. Tonnies, F., (2005) Gemeinschaft ve Gessellschaft, Şehir ve Cemiyet, İz Yayıncılık, İstanbul.
38. Urry J., (1999) Mekanları Tüketmek, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
39. Weber, M., (2012) Şehir, Yarın Yayınları, İstanbul.
40. Wirth, L., (2002) “Bir yaşam biçimi Olarak Kentleşme”, 20 Yüzyıl Kenti, İmge Kitabevi, (Der. Bülent Duru, Ayten Alkan), s.85.
41. Yörükcan A., (1968), Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri, İmar ve İskan Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Anahtar sözcükler: Chicago; ekoloji; kent; kültür; sosyoloji.

Key words: Chicago; ecology; city; culture; sociology.

ARAŞTIRMA / ARTICLE

İnsancıl Bakış Açısıyla Konut Üretimi: 'Diğer Aktörler' Meselesi

Housing Production From a Humanistic Point of View: The Issue of 'Other Actors'

Anlı Ataöv

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara

ÖZET

Bu makale konut üretiminin insancıl bir yaklaşımla ele alınması gerekliliği temelinden yola çıkarak, bu sürecin aktörlerin katılımı ile yürütülmesini savunmaktadır. Bunun için, önce katılım olgusuna nereden bakıldığı ve neden yaşamsal olduğu üzerinde durulmaktadır. Daha sonra, bağlamsal ve süreçsel şartlara göre uyumlanma ihtiyacı ile birlikte genel olarak kabul edilebilecek uygulama adımlarını sunmaktadır. Makale Ankara'nın tarihi kent merkezinde uzun yıllardır koruma statüsünde olan konut mahallesinde ilgili aktörler ile başlatılan iyileştirme sürecinin sunuşu ile devam etmektedir. Bu bağlamda, projenin gerçekleştiği dönemki adı ile İstiklal Mahallesi'nin iyileştirilmesi Katılımlı Eylem Araştırması (KEA) yaklaşımı ile bir toplumsal değişim süreci olarak yürütülmüştür. Bu araştırma yaklaşımı mahallenin çocuklarının, kadınlarının ve mahallelilerin çeşitli diyalog ortamlarında sistematik olarak geleceklerini planlamalarına ve değişim için adımlar atmalarına imkan vermiştir.

ABSTRACT

This article argues for the involvement of all actors of interest in the process of housing production on the basis of the need to undertake such a process from a humanistic point of view. To do that, the article, first, discusses the approach that enhances the notion of participation, and secondly, addresses the reasons behind the essentiality of participation. Furthermore, it presents the workable phases of a participatory process in housing production that is subject to change when needed with respect to the procedural and contextual characteristics and dynamics of the setting in which the process takes place. The article continues with a presentation of a participatory rehabilitation process conducted in the historic residential neighborhood of the Ankara city center with the involvement of interest groups. The process, which took place in the İstiklal Neighborhood, adopts the Participatory Action Research (PAR). This inquiry approach allows the intervention to be undertaken as a social change process, and thereby, permits the neighborhood children, women and residents to be systematically engaged in the formulation of their future and steps for change through a variety of dialogical settings.

Giriş

Konut üretimi, salt fiziksel bir bakış açısıyla değerlendirdiğinde, politik-ekonomik bağlamda pratik ve bilimsel bilginin bir arada yorumlandığı ve pratiğe aktarıldığı bir olgu olarak tarif edilebilir. Bu kısa tarifi anlamlaştıran oldukça karmaşık ilişkiler ve eylemsel bir süreç vardır. Konutu yani yaşam birimini ortaya çıkartmaya gösterdiğimiz duyarlılığı ve çabayı 'diğer aktörler' konusuna da gösterdiğimiz zaman 'katılım'

ise tartışmaya, uygulanabilir stratejileri ve yöntemleri tarif etmeye değer bir olgu olarak karşımıza çıkıyor. Bu noktada konut üretiminde katılım ile ilgili üç temel sorunun cevaplandırılması önem kazanıyor. Birinci soru, katılım olgusuna nereden baktığımızla ilgili. İkincisi, katılımı neden önemsememizi sorguladığımız bir soru. Üçüncüsü ise, katılımın nasıl gerçekleştirilebileceğini içeriyor. Bu makale, bu üç soruyu tartışmakta ve Ankara'nın tarihi kent merkezinde yer alan tarihi konut mahallesinin iyileştirilmesi sürecinde uygulanan

katılım stratejilerini ve sürecini sunmaktadır. Bunun yanında, örnek uygulamanın sunuşu ile birlikte, bazı çarpıcı ortak çıktı ve değerlendirmelere de yer vermektedir.

Katılıma Nereden Bakıyoruz?

Konut üretiminin oldukça 'insancıl' bir temel hedefi olmalı. Örneğin, Türkiye'de kısa sürede binlerce konut üretmiş TOKİ kendi hedefini yerleşim birimlerinin 'çağdaş', 'zevkli' ve 'güvenilir' şekilde üretilmesi olarak tarif ediyor. Yaşam biriminin ve çevresinin 'zevkli' tasarlanması, yaşanılan mekanın beğenilmesi, orada yaşamaktan mutlu olunması, dolayısıyla daha fazla kullanılması, içselleştirilmesi, benimsenmesi, sahiplenilmesi yani o mekanın 'yaşamı' anlamlarını da içerebilir. Bir mekanın zevkli olarak tasarlanması içgüdüsel bir çaba ve sezgisel girdiler ile yapılır. Bu, konut üretimi için gerekli bilimsel ve pratik bilginin geçerliliğini zayıflatmaz; aksine, güçlendirir. Çünkü, bilim tarihinde, çoğu kez, bilim insanını keşfe sezgisel sıçraması götürmüştür. Birçok bilimsel buluş bir anlık içgörüyü müjdelenmiş, bunu daha derin bilgiyi ortaya çıkartmak için yapılan uzun ve zor bilimsel bir araştırma süreci izlemiştir. Dolayısıyla, yaşam mekanını zevkli üretmek için de sezgisel yani insan doğasıyla uyumlu bilgiyi kullanmak gerekir.

17inci yüzyılda Descartes'ın ünlü 'düşünüyorum, öyleyse varım' sözü o dönemki toplumu daha ileri bir seviyeye çıkartmaya vesile oldu. Bu tespit akli sezgilerin önüne yerleştirdi. Ancak, zaman içerisinde, bununla gelen buluşlar, ilerleme, yayılma gücünün artması, gelişim ve teknoloji ile insanın insana, doğaya, hatta 'herşeye' hakim olabileceği olarak yorumlandı. Bu yüzden, bugün bilgi her zaman insan ve doğa yararına kullanılmıyor. Çünkü, bireyler sezgilerden kopuk her şeyi bildiğini ve yapabileceğini zannetmek gibi vahim bir yanılgı içerisinde. Halbuki hiç kimse yaşamı tam anlamıyla çözmemiş değil. Bir ömür bunu tamamiyle keşfetmeye de yetmiyor. Ancak, yaşamsal bilgiyi zenginleştirmek mümkün. Bunun da kilit anahtarı sezgisel erdemlilik gerektiren paylaşılabile becerisini geliştirmekten geçiyor, bilgimizi, kararlarımızı, ünümüzü, paramızı ve daha bunun gibi bir çok şeyi.

Bu bağlamda, yaşam alanlarını zevkli mekanlara dönüştürme ve bunun beraberinde yaşanabilecek insancıl deneyimlere imkan verebilecek planlama ve tasarım öğelerini tüm zenginliği ile tarif etme sürecinin kullanıcılardan bağımsız yürütülemeyeceği savunulabilir. Bu süreç de toplum için geçerli olan bilginin üretildiği ve bu yönde kararların alındığı bir paylaşım süreci olarak yönetilebilir. Kullanıcıların mekana verdiği anlamı ve değerleri kullanıcılar adına başkalarının üretebilmesi pek mümkün olmaz; ancak kullanıcılar konut üretim sürecine katıldıkları zaman bu ortaya çıkabilir. Bu konuda bir çok bilimsel kaynak katılımın 'zor ancak gerekli' olduğunu savunur; ancak böyle düşünüldüğü zaman, bu değerlendirmenin yetersiz, katılımın oldukça 'insancıl ve yaşamsal' olduğunun vurgulanması gerektiği söylenebilir.

Katılımı Neden Önemsiyoruz?

Katılımı toplumsal ve pragmatik olmak üzere iki temel ne-

denden dolayı önemseyeceğimizi savunabiliriz. Birincisi, katılımlı süreçler toplumun demokratikleşmesini, kimliğini güçlendirmesini ve öğrenmeyi destekler. İkincisi, karar verme sürecine katılım, kararların uygulanmasında katılımcıların taahhütlerinin alınmasına, dolayısıyla sürecin etkin bir şekilde yürütülmesine imkan verir.

Birinci olarak, katılımın toplumsal olarak önemli yararları vardır. Öncelikle, katılımlı planlama ve tasarım süreçleri, açık diyalog ortamlarının oluşturulmasını, bu ortamlarda herkesin eşit düzeyde söz almasını ve birlikte hareket etmesini öngörür (Emery, 1999; Emery & Trist, 1972). Bu, toplumsal düzeyde karar alma sürecinin demokratikleşmesini destekler. Nasıl bastırılmış kişiler zaman içerisinde keşfetme dürtülerini köreltirler ve dolayısıyla gelişme alanlarını daraltırlar ise; benzer şekilde, konuşma ve eyleme geçme imkanı verilmeyen toplumlar zaman içerisinde kendi kendini geliştiremeyen ve körelen insan topluluklarına dönüşür.

Katılımın başka bir toplumsal yararı kişilerin yaşam mekanlarını sahiplenmeleriyle ilgilidir. Bugün yazılı ve görsel medyada çok yaygın olarak izlediğimiz konut reklamlarının nüfusun çoğunluğuna kıyasla oldukça yüksek yaşam koşullarına sahip hane halkları için boş alanlarda yeni konutların üretimine yönelik olduğunu görüyoruz. Düşük gelirli ailelere sunulan ise, mevcut konutunu terk ederek yerleşmeleri öngörülen yüksek katlı konut alternatifi. Aslında, yeni konutlara taşınmak insan çevresini tamamen değiştiren radikal bir çözümdür. Bu da, özellikle oturanların yıllarca yaşadığı, bahçeli, geniş, kendi ihtiyaçlarına göre kurdukları gecekonduları ya da kent merkez ve hizmetlerine, çalışma bölgelerine rahatça ulaşabildikleri tarihi konut alanlarını ve sosyal çevrelerini terketmelerini gerektirmektedir. Halbuki, tarihi konut alanlarında mevcut dokuyu koruyup, yaşanan çevreyi sağlıklılaştırarak orada yaşayanları sahiplendirmek ve onlara anlamlı gelen yaşanabilir bir yer sağlamak başka bir alternatif olarak düşünülmelidir. Zamana yayılmış yaşamışlık, yoğun ve köklü ilişki ağlarının kurulmasına, fiziksel çevre ile ilgili kolektif belleğin ve böylece toplumsal ve mekansal kimliğin oluşmasına, ve bütün bunlardan öte oturanların söz konusu konut alanındaki yaşama ait olmasına imkan vermektedir. Bu tip müdahaleler, yaşanılan ile dönüştürme çabasını içerdiği için insancıl bir müdahaleye örnek de teşkil eder. Yeni konut üretiminin şart olduğu durumlarda ise, toplum üretim sürecine katılmıyorsa ruhen ve kalben ait hissetmeme, yeni anlamlar edinmeme, yeni kimlikler geliştirmeme ve böylece, eylemsel olarak sahiplenmeme olasılığı yüksektir.

Katılımlı planlama süreçleri ortak bilgi üretim süreci olarak yönetildiğinde katılımcılar için etkin bir öğrenme fırsatı da yaratır (Emery, 1999; Emery & Purser, 1996; Greenwood & Levin, 1998). Katılımcılar açık diyalog ortamlarında hem bireysel olarak birbirlerinden öğrenir hem de birlikte bilgi üretirler ve alınan kararları uygulayarak toplumsal öğrenmeyi pekiştirirler. İkinci olarak, katılım kararların uygulanmasına ilişkin bazı yapıcı imkanlar sunar. Öncelikli olarak, katılım, farklı aktörleri bir araya getirmek, ortak görüşü oluşturmak, kısa vadede daha uzun ancak uzun vadede etkin karar almak ve uygulamak için

güçlü bir araçtır. Tek yönlü kararların uygulanmaya çalışılması, diğer aktörlerin tepkilerine, bununla ilgili yasal süreçlerin başlamasına ve dolayısıyla, zaman, enerji ve yatırım israfına neden olur. Yaşam mekanları sadece hızlı ve ekonomik kaygılarla üretildiği zaman toplumsal bir çok değer yok sayılır. Örneğin, kadınların ve çocukların gelecekleri bunlardan bir tanesidir. Yok saymak bu değerlerin yıkılmasına vesile olur ve, zaman içerisinde toplumun doğal döngüsüne hizmet edecek sistemi yeniden üretmek için, yapılan müdahaleyi başka bir yık-boz-yap sürecine gebedir.

Bununla birlikte, toplumun konut üretim sürecine katılımı ile alınan kararların uygulanması bağlamında taahhütlerin alınmasına imkan verir (Burby, 2003; Innes, 1996; Tekeli & Pınarcıoğlu, 2004). Bu da bir sonraki aşamada uygulamanın gerçekleşmesini büyük ölçüde kolaylaştırır.

Katılımı Nasıl Uygulayabiliriz?

Planlama ulaşılması hedeflenen durağan bir sonucun yanısıra, yaşayan, sürekli, tarihsel ve toplumsal evrimsellik ile uyumlu değişen ve yeniden biçimlenen bir toplumsal süreç olarak ele alınmalıdır. Bu, yaşamın temel olan değişim olgusu ile örtüşmektedir ve Eski Yunan'dan günümüze bir çok düşünür tarafından sıkça dile getirilmekte; ancak hem sosyal bilimsel çalışmalarda hem de pratik uygulamalarda göz ardı edilmektedir. Mekan kuramcılarının Foucault (1988), mekanı sadece sabit, ölü, sosyal ve politik olarak etkisiz bir olgudan daha çok, insan ve toplum gelişimini ve değişimini tetikleyen, süregelen ve yaşayan karmaşık dinamikler, insan eylemi, kolektif bellek, toplumsal isteklilik ve eleştirel etkileşim ile açıklar. Konut alanları yaşamın kendisinden etkilenir ve buna uyum sağlamak durumunda kalır. Buna göre, konut üretimi her gün farklı ölçek ve boyutların etkileşimiyle değişen bir toplumsal süreç olarak yönetilmelidir.

Konut üretimi bir toplumsal süreç olarak tarif edildiğinde, katılımlı sürecin özelliklerine ve yönetilmesine yönelik anlamlı evrensel iki ilkeden söz etmek mümkündür. Bunlar, dikey ilişkilerin bütünleştirilmesi ve planlamanın yatay bir bilgi üretim süreci olarak tasarlanmasıdır. Ancak bunları geçerli kılacak en temel tavır bu iki ilkenin yerel bağlama uyarlanması gerekliliğini öngörür.

Birinci ilkeye göre, her mekanın üretiminde olduğu gibi konut üretimi de katılımlı bir yaklaşımla ele alındığı zaman, üst düzey karar vericiler ve yöneticiler düzeyindeki politik ilişkilerin, bilimsel çalışmanın ve tabanın mobilizasyonunun birlikte, tüm planlama süreci boyunca, dikey ilişkiler kurularak, güven oluşturularak, geribildirim ve uzlaşma sağlanarak yönetilmesi gerekir.

İkincisi, planlamanın farklılıkları artı değere dönüştürerek yatay örgütlenmeyi sağlayan ve ilişkileri bütünleştiren bir bilgi üretim süreci olarak tasarlanması ile ilgilidir. Bazı katılımlı planlama süreçleri incelendiğinde (e.g., Ataöv, 2007, 2008; Ataöv ve Haliloğlu Kahraman, 2010; Ataöv ve Gedikli, 2009; Bilgin Altınöz, Ataöv ve Osmay, 2010), katılımlı süreçlerin ol-

dukça karmaşık olduklarını ve Türkiye bağlamında yaşanmış olmalarına rağmen birbirlerinden farklılaştığını gözlemlemek mümkün. Ancak, tüm bu karmaşıklık ve bağlamsal özellikler ortak bir süreçsel kurguyu üretmeye yönelik yorumlandığı zaman katılımlı konut üretim sürecine uyumlandırılacak bir süreç tasarımı önerilebilir.

Böyle bir süreç üç temel aşamadan oluşur: yereli anlama; aktörlerin mobilizasyonu; ve planlama. İlk iki aşamaya paralel olarak bilimsel çalışma yürütülmelidir. Planlama aşaması da kendi içinde beş adımı içerir. Bunlar mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesi, strateji/politika/proje fikirlerinin tarmalanması, projelerin önceliklendirilmesi, proje eylem planlarının detaylandırılması ve fiziksel planın üretilmesidir.

Yereli anlama aşaması, bağlamsal özelliklerin tespit edilmesi ve ona göre süreç tasarımının tekrar gözden geçirilmesi açısından önemlidir. Örneğin, bazı kentler veya mahallelerin katılım tarihçesi ve güçlü toplumsal sermayesi vardır. Bu tip yerlerde geleceğin birlikte planlanmasına hemen başlanabilir. Kimilerinde bazı ilgi gruplarını katılımlı sürece hazırlamak yani onları güçlendirmek gerekir. Diğer yerlerde farklı ilgi grupları arasındaki güç ilişkilerine daha hassas yaklaşma ihtiyacı olabilir ve grup farklılıklarını kaybetmemek ve gruplararası çatışmayı azaltmak için ilgi gruplarına özgü paralel süreçler halinde bilgi üretmeye imkan veren yöntem ve tekniklere daha sık başvurulur. Bu aşamada, birlikte çalışılan toplumun toplum ve insan doğası ile ilgili geçerli tespitleri yapmak ve ihtiyaçlara uyarlanmış bir katılım sürecine başlamak önemlidir.

Katılımlı süreçlerde planlama sürecine katılacak aktörlerin mobilizasyonu, yani mümkün olduğunca tüm ilgili gruplarına ulaşılması, 'birlikte üretim' sürecine hazırlanılması, ilgilerinin uyandırılması, motive edilmesi, güven oluşturulması ve yerel bilginin üretim sürecine hazırlık aşamasından başlayarak dahil edilmesi çok önemlidir. Bu iki aşamaya paralel olarak yerele özgü bilimsel bilginin üretilmesi ve bundan sonraki planlama aşamasına girdi yaratılması sağlanır.

Planlama aşaması mevcut durumun tespit edilmesi ve değerlendirilmesi, bilimsel çalışmalar ile bütünleştirilmesi ve buna göre gelecek planın yapılması üzerine kuruludur. Gelecek, kavramsal düzeyden ayakları yere basan, uygulanabilir, eyleme dönük bilgi düzeyine inen bir bilgi hiyerarşisinin üretilmesi süreci aracılığıyla planlanır. Daha sonra, bilimsel ve deneysel bilgi bütünleştirilerek yerel aktörler tarafından üretilen eylem planları temel alınarak plan veya tasarım yapılır.

Örnek Uygulama: Tarihi Konut Alanının İyileştirilmesinde Katılım

Bu bölümde, 2007 yılında altı ülkeden restorasyon, mimarlık, sosyoloji, planlama gibi farklı disiplinlerden 40 kadar araştırmacının katılımı ile katılımlı ülkelerin tarihi kent merkezlerinde tarihi hamamın korunmasına ve bulunduğu konut mahallesinin anlaşılmasına yönelik hedefi doğrultusunda, bir Avrupa Birliği projesi olarak başlayan, daha sonra iki araştırmacıdan

oluşan küçük bir ekip ile gönüllülük esasına dayanarak, konut mahallesinin iyileştirilmesi projesine dönüşen Ankara Tarihi Kent Merkezi İstiklal Mahallesi İyileştirme Projesi sunulacaktır. Bu sunuş projenin uygulandığı kent parçasının sosyo-ekonomik ve politik bağlamına ve bu bağlamsal özelliklere göre uygulanmış katılım stratejilerine odaklanacaktır. Bunu yaparken, süreç boyunca üretilmiş çarpıcı bazı bilgi ve eylem çıktılarına ve bu çabanın sürdürülebilirliği açısından değerlendirmelere de değinilecektir.

Konut Mahallesi'nin Bağlamsal Özellikleri

İstiklal Mahallesi, eski Ankara'nın tarihi kent merkezinde yer alan bir konut mahallesidir. 19uncu yüzyıldan 1950'lere kadar etnik çeşitliliği ve canlı ekonomisi ile kent içerisinde farklılaşan bir mahalle olarak yer alır. Çoğunluğu Müslüman ve Yahudilerden oluşan, ayrıca, Rumların, Ermenilerin, Rusların ve Bosnalıların da birlikte yaşadığı ve ibadet ettiği bir yerdir. 1917'deki büyük yangın, mahalledeki Yahudilerin Ankara'yı terketmelerine, bu da İstiklal Mahallesi dahil olmak üzere genel olarak kent ekonomisinin zayıflamasına neden olmuştur. 1950'lerde, mahallenin sosyal yapısı orta sınıftan kırsal göçmen nüfusa doğru bir değişim göstermektedir. Kırdan göçenlere kentin yeteri kadar ve ucuz konut üretememesi baskısı, mahalledeki konutlarda iç mekansal bölünmelere ve kiracıların artmasına sebebiyet vermiştir. 1980'de mahalleye getirilen koruma statüsü ve Şengül Hamamı, Sinagog, Eskicioğlu ve Leblebicioğlu Camiileri, ve Örtmeli Mesciti gibi bazı kamusal yapıların tescil altına alınması, mahalledeki yapılara müdahale etme kısıtını getirmiştir. Bu da, çoğu ev sahibinin mahalleyi terk etme ve yerlerini gecekonduculara bırakma sürecini başlatmıştır.

Koruma statüsünün getirilmesi ile bu tarihi konut mahallesi-nin varolma dinamiğini koruma uygulamaları ile ilgili bir başka boyut daha etkilemeye başlamıştır. Bu etkinin, birbiri ile etkileşen üç ayrı şekilde gerçekleştiği söylenebilir (Bademli, 2006; Tekeli, 2003). Birincisi, koruma olgusunun farklı algılanması ile ilgilidir. Korumayı, kimi, mekanın müzeleştirilmesi olarak algılamak, diğerleri sadece kamusal yapıların korunup aynı yapıların mekansal bağlamındaki 19uncu yüzyıl sivil mimari örneklerinin bulunduğu konut bölgesinin yok edilebilirliği olarak savunmaktadır. İkincisi, aynı alanın farklı kurumların yetki alanına giriyor olmasından kaynaklanan karmaşadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu Ulus Koruma Planı'nın uygulanması ve denetlenmesinden sorumludur. T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü tarihi kamusal yapıların restorasyonu ve yönetilmesi ile ilgilenmektedir. Büyükşehir ve Altındağ İlçe Belediyeleri koruma planlarını yapmaktadır. Ayrıca, koruma alanında, koruma faaliyetleri yürüten çeşitli sivil toplum kuruluşları, akademi ve etkilenen halk vardır. Bu çok aktörlü örüntüye rağmen, genelde, planlama yukarıdan aşağıya doğru bir yaklaşımla yapılmış ve sürecin farklı aşamalarında çeşitli güç grupları alınan kararlara müdahale etmiştir. 2000'lerin başında yürürlüğe konan Büyükşehir, (no. 5216, 10.07.2004), Kentsel Dönüşüm (no. 5633, 16.06.2005) ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma (no. 5226, 24.07.2004) Kanunlarında katılımın öngörülmesine

rağmen 'diğer aktörler' ile işbirliği sağlanmamıştır. Üçüncüsü, mekanın korunmasında kamusal desteğin aranmaması ile ilgilidir. Bu süreci serbest piyasa ekonomisine bırakmak karar vericiler tarafından en sık savunulan yol olmuştur.

Projenin uygulandığı dönemde, bu karmaşanın bir uzantısı olarak, İstiklal Mahallesi kendi haline bırakılmıştır. Zamanla bakımsızlıktan çöken konut yapıları ile 'çöküntü mahallesi' izlenimi veren bir mahalle olarak görünmektedir. 2005 yılında yapılan saha araştırmasında 273 hanenin dörtte birine yakın bir oranında (%22) ev sahipliği, dörtte üçüne yakın bir oranının (%66) kiracı statüsünde olduğu tespit edilmiştir. 2007 - 2008 yıllarında yapılan saha araştırmasında ise, konutlarda, özellikle ekonomik destek amaçlı, geniş ailelerin yaşadığı tespit edilmiştir. Kadınlar çocuklara bakmaktan ve ev işlerinden sorumludur. Yalnız yaşayan erkeklere konut içerisinde oda bölmeler oluşturulmuştur. Nüfusun yarısı (%49) ise işsizdir.

Bunun yanında, mahallenin kendi içerisinde yaşamasına imkan veren ve yaşayanlarına sosyal ortam fırsatları sunan kamusal birimler vardır. Örneğin, projenin uygulandığı dönemki adı ile, Sakalar İlkokulu'na, yine o dönemde, mahallenin 80 çocuğu devam etmekteydi. Okul Müdürü uzun yıllardır okulda görev yapmaktaydı ve okula, öğrencilere ve mahalleye bağlılığı belirgin bir şekilde hissediliyordu. Eskiciler Camii, mahallenin toplumsal gelişimini önemseyen ve çaba gösteren imamından dolayı mahallenin en aktif kullanılan camisi idi. Bunun yanında, teknik okula öğrenciler dışarıdan geliyordu. Şengül Hamamı da çalışanlarını ve müşterilerini dışarıdan çekiyordu. Bu açıdan, mahalleden kopuklardı.

Mahallenin sosyo-kültürel ve politik bağlamı, mahallenin temel problemlerinin anlaşılmasına ve mahallenin iyileştirilmesi sürecinde uygulanabilecek yöntemsel kurgunun geliştirilmesinde yol gösteren anahtar kişilere ulaşılmasına yardım etti. Bu sayede, okul müdürleri, İmam, çalışma hayatında olan bazı ev sahipleri, uzun yıllardır mahallede yaşayan aktif kadınlar ve belediyeden plancılar ile daha büyük bir ekip olarak çalışıldı.

Katılımcılar ve Katılım Süreci

Mahallenin iyileştirilmesi sürecinde dört grup katılımcı vardı. Bunlar, mahallede oturanlar ve mahalleyi kullananlar, karar vericiler, sivil toplum kuruluşları ve proje yürütücüleridir. Mahallede oturanlar ve mahalleyi kullananlar arasında ev sahipleri, esnaf, dini liderler, öğretmenler, hamam çalışanları, kadınlar ve çocuklar sayılabilir. Bu grup, mahallenin iyileştirilmesinin planlanması ve öncelikli adımların birlikte atılmasında aktif katılımcılar olarak rol aldı. Ancak, katılım seviyeleri ve türleri farklılık gösterdi.

Çocuklar yetişkinler kadar mahallenin sorunlarının ve değerlerinin farkındaydı ve hemen hevesle eyleme geçebiliyordu. Kadınlar arasında farkındalık düzeyi oldukça yüksek olanlar da sorumluluğu almaktan kaçınanlar da vardı. Kadın hamam çalışanları mahallenin dışında gelmekteydi ve mahalleden kopuktu. Öğretmenlerin de çoğu dışarıdan gelmekteydi ve onların da mahalleyi sahiplenme düzeyleri düşüktü. Esnaflarda ve bazı,

özellikle kiracılar da yeni koruma planının yürürlüğe girmesiyle 'mahallenin zaten yıkılacağı ve yok olacağı' algısı hakimdi. Ev sahipleri ve, kiracı da olsa, uzun süredir mahallede yaşayanlar ve dini liderler mahallenin korunması ve iyileştirilmesi konusunda belirgin bir şekilde duyarlı ve aktif davrandılar. Karar vericiler, mekanın müze gibi korunması yaklaşımına sadıktı, ancak süreç içerisinde destekleyici ve dönüşmeye açıktılar. KorDer (Koruma Derneği), ODTÜ Mezunlar Derneği ve BİVAK (Birlikte Varolmak Derneği) gibi sivil toplum kuruluşları mahallenin korunmasına yönelik aktif rol almaya her zaman niyet ettiler, ancak bazıları finansal yetersizlikten dolayı bunu tam gerçekleştiremedi. Proje yürütücüleri değişimin katalizörleri olarak rol aldı ve karar vericilere karşı toplumun avukatlığını yaptı. Bunun yanında katılımlı süreci yönettiler ve süreçsel ve bağlamsal ihtiyaçlara uygun yöntem ve teknikleri uyguladılar.

Katılım süreci konut mahallesinin iyileştirilmesi kapsamında bir toplumsal değişim süreci olarak ele alındı ve buna uygun Katılımlı Eylem Araştırması (KEA) yaklaşımı benimsendi. KEA, değişim süreci vesilesiyle yeni bilginin kolektif olarak üretilmesine ve değişimin eylem adımlarını toplumun sahiplenmesine imkan veren bir araştırma yaklaşımıdır (Ataöv, 2008; Whyte 1989; Whyte, Greenwood and Laze 1989). Bu sayede toplumun sürekli olarak öğrenmesini ve bireylerin güçlenmesini, bağımsızlaşmasını ve kendi kaderini biçimlendirebilmesini vurgular (Greenwood & Levin, 1998; Whyte, Greenwood, & Lazes, 1989; Ataöv, 2007; Freire, 1970; Schön, 1987). Bu bağlamda, İstiklal Mahallesi'nde katılımlı iyileştirme süreci mahallenin geleceğine ait yeni bilginin üretilmesine ve mahallelinin alınan kararları kolektif olarak eyleme dönüştürmesine yönelik kurgulandı.

Sahada birbirine paralel yürüyen iki alt süreç ilgili aktörler ile birlikte yürütüldü. Birinci süreç karar vericilerle karar verme mekanizmasının katılıma izin vermesine yönelik esnemesiyle ilgili süreci; ikincisi, ilgili aktör grupları ile gelecek planının inşaa edildiği süreci temsil etmektedir. Bu iki süreçte de mahallenin sosyo-kültürel ve politik bağlamından kaynaklı 'katılımcının katılma ve kendi kaderini değiştirmeye yönelik eyleme geçme' sıkıntısı vardı. Bu, katılımlı süreçlerde, katılım tarihçesi olmayan ya da zayıf olan toplum ve topluluklarda, aktif yurttaşlık kapasitesinin gelişmemiş olması ile ilgili bir sorundur. Uzun bir zaman süreci içerisinde bir dizi olaylar, oluşumlar ve alt süreçlerde kazanılmış deneyimlerle güçlenir. Bu yazıdaki örnekte olduğu gibi, katılımlı bir planlama sürecinin parçası olarak toplum üyelerinin güçlenmesi ve kendi rızaları ile kendi geleceklerini sahiplenme yetisinin gelişmesi ivme kazanabilir. İstiklal Mahallesi'nin iyileştirilmesi sürecinde, hamam projesinde ilgili aktörler ile diyalogun ve ilişkilerin kurulmaya başlanmış olması, o süreçte çocuklarla resimleme ve fotoğraflama gibi birlikte bazı ortak etkinliklerin yapılmış olması ve bunun iki sene gibi deneyimi sindirmeye ve içselleştirmeye izin verebilecek bir süreye yayılmış olması, mahallenin sosyal sermayesinin daha aktifleşmesine katkıda bulundu.

Alt süreçlerdeki katılım düzeyini ve doğasını detaylandırmak gerekirse, birincisinin, kurumlar ile güven ilişkisinin geliştirildiği,

koordinasyonun kurulduğu, mahallelinin avukatlığının yapıldığı süreç olduğunu vurgulamak gerekir. Bu vesileyle, özellikle üst düzey karar vericileri ile ihtiyaçlar, fırsatlar ve her gelecek adımı ile ilgili bilgilendirildikleri bir dizi birebir ve küçük diyalog toplantıları yapıldı. Özellikle, planlamanın uygulama kısmında yer alan Altındağ Belediyesi Planlama Birimi Müdürü'nün sürekli olarak gerek aktif katılımcı gerek ise geri bildirim ayağı olarak sürece katılımı teşvik edildi. Mahallenin gelecek planlama çalıştaylarına davet edildi, diğer kurumların da katılımının gerçekleştiği iletişim toplantılarına katılımı sağlandı. Bu görüşme ve toplantılar ve karar mekanizmasının temsilcilerinin açık görüşlülüğü ve işbirlikçi tutumu sayesinde, mahalle, önceleri ancak özel girişimciler tarafından kurtarılabilecek ve müze şeklinde korunabilecek bir yer olarak değerlendirilirken, konut mahallesinin yaşayanları ve kullanıcıları ile birlikte iyileştirilerek korunacağı görüşü, belediyenin ağırlıklı olarak alt yönetim ve uygulama düzeyinde de olsa, benimsenmeye başlandı. Bunun yanında, mahalledeki okul müdürleri, dini liderler ve sivil toplum kuruluşları her zaman işbirlikçiydiler.

İkinci paralel süreç, mahallenin iyileştirilmesine yönelik gelecek planının yapıldığı süreçti. Mahallenin karmaşık problematik yapısı ve gelecekle ilgili bilinmezlik ilk aşamada mahalle nüfusunun her alt grubunun birbirinden bağımsız olarak ele alınmasına yöneltti. Böylelikle bu süreç de kendi içerisinde çocuklar, kadınlar ve oturanlar ile olmak üzere, problemlerin ve güçlü yanların tespit edildiği ve gelecekle ilgili stratejilerin ve bu stratejileri hayata geçirecek projelerin detaylandırıldığı üç alt katılımlı paralel planlama süreci olarak yönetildi.

Öncelikle mahallenin yetişkin nüfusu ile iki çalıştay, bir çok ev ziyareti ve telefon görüşmesi yapıldı. Genelde kadın katılımcılar erkek katılımcılardan daha yapıcı ve sorumluluk aynasını kendine doğrultan bir tutum içerisinde planlama sürecine katıldılar. İki haftada bir gerçekleştirilen ev ziyaretleri ve görüşmelerin, zaman içerisinde diğer katılımcıların tespitleri ve çözümleri dış etkenlerle ilişkilendirme alışkanlığını içsel çözümler arama ve sahiplenmeye dönüştürdüğü gözlemlendi. Örneğin, 'mahallenin nasıl olsa yıkılacağı' algısı bir süre sonra yerini 'sokaklardaki çöp, boş araziler, araba park yerine dönüştürülen yıkılmış konut birimleri, güvenlik, fakirlik, yetersiz meydan ve oyun alanları' gibi katılımcılar tarafından iyileştirilmesi mümkün olan konulara bıraktı. Aktif olmayan kadın mahallelilerle sahiplenme süreci çok ağır ilerledi. Proje yürütücülerinin süreçten ayrılma aşamasında bile çözümleri onlardan bekleyenlerin sayısı çoğunlukta idi.

Çocuklar ile ise iki çalıştay ve iki kampanya yürütüldü. Çocuklar her zaman farkındalık düzeyi yüksek, somut ve kendileri tarafından gerçekleştirilebilir fikirleri üretebilen ve hevesle uygulayabilen, süreci ve mahalleyi sahiplenici katılımcılar oldular. Çalıştaylarda çocuklar bugünün değerlendirmesini kendi yaptıkları fotoğraflar üzerinden, gelecek projelerini de kendi yaptıkları resimler üzerinden tartıştılar. Çocuklar ile yürütülen tartışmalarda, mahallenin tarihi, kültürel ve eğitim açısından önemi yanında çevre kirliliği, vandalizm ve yetersiz oyun alanları öncelikli güçlü ve güçsüz yanlar olarak dile getirildi. Ço-

cukların ve yetişkinlerin önceliklendirdiği projeler ise mahal-
lenin ortak alanlarının iyileştirilmesi hedefinde buluştu. Bunun
üzerine, çocuklarla önceliklendirilmiş ve yetişkinlerle üretilen
kararlarla örtüşen projelerden mahallenin iyileştirilmesi için
iki temizlik kampanyası yürüttüler ve mahallede bu farkında-
lığın yaygınlaştırılmasının liderleri oldular. Ayrıca, okula ait bir
alanın oyun parkına dönüştürülmesinde tasarımcılar olarak rol
aldılar. Bu sürecin ve projelerin uygulanmasında okul müdür
ve öğretmenleri, mahallenin kadınları, tasarım ve mühendislik
uzmanları ve BİVAK ile işbirliği yapıldı.

Son Söz

İnsan odaklı ve insanı aktif kılan, bilimsel çalışmalar temel
alınarak, toplumsal yararlar ve doğal/kültürel değerler feda
edilmeden yapılan müdahaleler daha insancıl çözümler ürete-
bilir. Bu bağlamda, konut üretimi gibi mekansal bir müdahale
katılımlı olarak yönetildiği zaman müdahalenin toplumsal bir
değere dönüşebileceği, mekansal ve yaşam kalitesinin yük-
seleceği söylenebilir. Ancak, bu da sistematik ve bilimsel bir
yaklaşımla ve bağlamsal/süreçsel dinamiklerin tümü dikkate
alınarak yapılacak uygulamalarla mümkündür.

Tarihi Ankara'nın merkezinde kalmış, uzun yıllardır fiziksel
açıdan dokunulmayan ancak toplumsal olarak birliği ve kim-
liği olan ve yaşayan bir konut mahallesinde, ilgili aktörler ile
mahallenin iyileştirmesi amaçlı başlatılan, geleceğin planlanma-
sı ve kolektif uygulama, yani değişim süreci olarak yürütülen
İstiklal Mahallesi İyileştirme Projesi böyle bir uygulamaya ör-
nek teşkil etmektedir. Proje tarihi konut mahallesinin tarihi
ve kültürel değerlerini koruyarak sosyo-mekansal bir değişim
süreçini başlatmış ve alınan kararlara ilgili aktörlerin katılımı,
güçlenmesi, böylece ilerlemesini şart koymuştur. Ancak, yerel
belediye seçimleri ile ilçe belediyesinde diyalog halinde oldu-
ğumuz plancı yöneticilerin büyükşehir belediyesine geçmesi,
bunun yanında, ilçe belediyesinin üst düzey yönetimi tara-
fından projenin tam anlamıyla sahiplenilmemesi, ve böylece,
projenin en önemli ortak çıktılarından oyun parkı projesinin
belediyenin bütçe planına girmemiş ve uygulanamamış olması,
yoğun politik tartışmalara neden olan mahalle varlığı yokmuş
gibi sayan yeni koruma planının üretilmesi, proje yürütücüle-
rinden birinin doğum iznine ayrılması gibi farklı nedenlerden
dolayı, proje yürütücüleri, gönüllülük esasına dayanarak küçük
bir ekip olarak yürüttükleri bu süreci bırakmışlardır. Bugün,
mahalle üzerindeki politik baskılar fiziksel çevreye müdahaleyi
kısıtlamaya devam etmektedir. Ancak, yıllar sonra, ilçe be-
lediye başkanı, koruma uzmanları ile İstiklal Mahallesi'ne yakın
bir sokakta katılımlı bir yaklaşımla koruma ve restorasyon sü-
reci başlatmak için girişimde bulunmuştur. Bu da tarihi konut
alanlarını 'müze gibi koruma' anlayışından katılımlı yaklaşıma
geçişin önemli bir adımı olarak değerlendirilebilir.

Katılım şüphesiz toplumsal değişimin en güçlü tetikleyicilerin-
den. Ve her katılım süreci büyüklüğü farklılaşan değişim izleri
bırakıyor, Ankara'nın tarihi kent merkezinde kolektif olarak
gösterilen bu çaba büyük değişimlerin küçük adımların birlik-
te, aynı ritm ve düzende atıldığı zaman gerçekleştiğini, 'heroik'

çabaların çoğu zaman tek başına değişimin bir toplumsal ha-
reket olarak gerçekleşmesi için yeterli olmadığını göstermek-
tedir. Bir toplumun demokratikleşmesi sürecinde, kimi zaman
sistem halkı bekliyor, kimi zaman halk sistemi. Ancak, ilkesel
olarak, katılım devinimini başlatmak için sistematik olarak
gelecek bilgisini üretme sürecinin yönetilmesi, ortay eylemin
teşvik edilmesi ve katılımın sağlanması 'olmazsa olmaz'lardan.

KAYNAKLAR

1. Ataöv, A. (2008). Constructing co-generative processes: Participatory ur-
ban planning / making urban plans actionable. *European Planning Studi-
es*, 16 (6), 829-851.
2. Ataöv, A. (2007). Continuous learning processes in creating the public
realm. *Municipal Engineer (ICE)*, 160 (3), 135-143.
3. Ataöv, A. & Gedikli, B. (2009). Ankara Stratejik Mekansal Planlama ve
Ankara İl Özel İdaresi Stratejik Kurumsal Planlama: Epistemolojik Çer-
çeve. Zafer Şahin (Ed.), Ankara Stratejik Mekansal ve Ankara İl Özel
İdaresi (AİOI) Stratejik Kurumsal Plan Raporu. Ankara: AİOI.
4. Ataöv, A. & Haliloğlu Kahraman, E.Z. (2009). Constructing collabora-
tive processes through experiential learning: Participatory planning in
Kaymaklı, Turkey. *Habitat International*, 33, 378-386.
5. Bademli, R. (2006). Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması.
Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
6. Bilgin Altınöz, A.G., Ataöv, A. & Osmay, S. (2010). Kommagene Nem-
rut Yönetim Planı: Ana Çerçeve. Kommagene-Nemrut Koruma ve Geliş-
tirme Programı 3.Ara Raporu. Ankara: ODTÜ.
7. Burby, R. J. (2003). Making plans that matter: Citizen involvement and
government action. *Journal of the American Planning Association*, 69(1),
33-49.
8. Emery, M. (1999). *Searching: The Theory and Practice of Making Cultural
Change*. Amsterdam: John Benjamins.
9. Emery, M. & Purser, R.E. (1996). *The Search Conference: A Powerful
Method for Planning Organizational Change and Community Action*.
San Francisco: Jossey-Bass.
10. Emery, F.E., & Trist, E.L. (1972). *Towards a Social Ecology*. London: Ple-
num.
11. Foucault, M. (1988). *Politics, Philosophy, Culture: Interviews and Other
Writings*, L.Kritzman (Ed.), New York & London: Routledge.
12. Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum.
13. Greenwood, D.J. & Levin, M. (1998). *Introduction to Action Research:
Social Research for Social Change*. California: Sage.
14. Innes, J.E. (1996). Planning through consensus building: A new view of
the comprehensive planning ideal. *Journal of the American Planning As-
sociation*, 62, 460-472.
15. Schön, D. A. (1987). *Educating the Reflective Practitioner*. San Francis-
co: Jossey-Bass.
16. Tekeli, İ. (2003). *Modernite Projesi İçinde Yapıların ve Kentsel Dokula-
rın Korunması Sorunsalı*. Neriman Şahin (Ed.), Her Dem Yeşil Yapraklı
Bir Ağaç-Cevat Erder'e Armağan. Ankara: ODTÜ.
17. Tekeli, İ., & Pınarcıoğlu, M. (2004). Commitment model for regional
planning: How to unlock frozen gears of stagnant regions. T. Gök & T.
Marszai (Eds.), *Urban and regional development: Concepts and experi-
ences* (s. 9-28). Warszawa: Academy of Sciences.
18. Whyte, W. F., Greenwood, D. J. & Lazes, P. (1989). Participatory Action
Research. *American Behavioral Scientist*, 32(5), 513-551.

Anahtar sözcükler: İnsancıl yaklaşım; katılım; konut üretimi.

Key words: Humanistic approach; participation; housing production.

ARTICLE / ARAŞTIRMA

Civilizing the Kurdish Population of Ayazma:¹ Ayazma/Tepeüstü Urban Transformation Project-Küçükçekmece, İstanbul²

*Ayazma'nın Kürt Nüfusunun Medenileştirilmesi:
Ayazma/Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi-Küçükçekmece, İstanbul*

Cihan Uzunçarşılı Baysal

Urban Movements, İstanbul

ABSTRACT

Ayazma/Tepeüstü urban transformation project³ in Küçükçekmece (2004-2007) happens to be the first and the largest urban transformation project implemented in İstanbul so far. It is also the first project targeting a homogenous population.⁴ It impacted the lives of 1440 families, a population of about 7800 persons, mainly from Ayazma. Ayazma and Tepeüstü neighbourhoods were "cleansed" for regeneration and opened up to developers for prestigious projects while the inhabitants composed mainly of the urban poor were subjected to forced evictions and displacement from their decades old settlements, encountering serious economic deprivations, violations of social and cultural rights and psychological traumas engendered by the relocation. The study is based on a research conducted in the relocation site between October 2008-February 2009, almost 2 years after the relocation. In depth interviews were carried out with 75 persons, comprising mainly relocated residents in Bezirganbahçe Mass Housing Administration (TOKİ) blocks. Some NGO representatives, civil servants and officials from the municipality were also interviewed. The study focuses on the social, cultural and psychological aspects of the project which disregarded the distinctive culture, tradition and custom of the Kurdish community and the social engineering mechanisms imposed through "civilization" projects named "How to live in an apartment-building". Hostilities between ethnic groups and polarization in the relocation site were other findings of the study. The study also discloses the criminalization of the urban poor (and minorities) as a legitimization tool to intervene into urban space.

ÖZET

Küçükçekmece Ayazma - Tepeüstü kentsel dönüşümü (2004-2007), İstanbul'un ilk geniş kapsamlı kentsel dönüşüm projesi olduğu gibi aynı zamanda homojen büyük bir nüfusun toplu olarak yeniden iskân edildiği ilk projedir. Çoğunluğu Ayazma'dan, 1440 aileden oluşan 7800 kişilik bir nüfusu etkilemiştir. Kentsel dönüşüm projesi, Ayazmalıların sadece yaşam alanlarını değil, büyük kentte tutunabilmek için kurdukları düzenlerini ve yaşamlarını da darmadağın eder. Bezirganbahçe'deki ekonomik koşullar ve site yaşamının dayattığı şartlardan dolayı aralarındaki dayanışma ve sosyal ilişki ağları çözülür; dahası, site düzeninin kısıtlı kamusal alanlarında ve baskıcı ortamında, topluca gerçekleştirdikleri kültürel pratiklere de olanak yoktur; elverişsiz koşullar altında atomize bireyler olurlar. Bu çalışmada, gecekondü nüfuslarının yaşam pratiklerine uymayan ve söz konusu Kürt bir nüfus olduğundan sosyal ve kültürel birçok pratiği de imkânsız kılan; dolayısıyla, mağduriyet ve ihlallere sebebiyet veren TOKİ konutlarındaki yaşam pratikleri, Ayazmalılar örneğinde mercek altına alınacaktır. Yerel yönetimce önce damgalanan, yerlerinden edilen ve birbirlerinden koparılan Ayazmalılara, yeniden iskân edilesinde 'medenileştirme' projesi olarak dayatılan apartman yaşamı diktesi ve sonuçları incelenecek ve yerel yönetimin gerçek amacı masaya yatırılacaktır.

¹ Inspired from Gray and Mooney's article: Glasgow's new urban frontier 'Civilising' the population of 'Glasgow East'.

² The article is based on a paper presented at the 6th International Cultural Studies Conference on 8-12 th September 2011 at Kadir Has University. The paper is developed from the author's Master's thesis submitted to İstanbul Bilgi University Institute of Social Sciences, Human Rights Law Department 2010.

³ Urban transformation projects as they are named in the Turkish context are regeneration projects in which inhabitants of informal neighbourhoods are subjected to forced evictions or forced relocation (if recognized as beneficiaries) in public mass housing sites mostly at the periphery of the cities while their neighbourhoods which have become profitable areas of the ever growing city are turned into the hands of developers or public private partnerships for luxurious projects.

⁴ It was not a coincidence that after the Kurdish minority in Ayazma, the Roma minority of Sulukule followed. Urban renewal in Turkey built its legitimacy by targeting minorities at first. These neighbourhoods also happen to be the weakest links where not much resistance is expected.

Introduction

Since the last decade, in line with neoliberal urban policies, the aspirations of the local and central authorities to turn Istanbul into a world class city and an international tourism destination have brought about major changes in the urban landscape and the population make up of the city. The most critical outcomes of this process are the pressures on urban land and its concurrent commodification leading to housing rights violations and socio-spatial segregation (Bartu Candan-Kolluoğlu 2008; Gundogdu-Gough 2008; Kuyucu 2011), engendering an urban apartheid⁵ resting on economic cleavages if not on ethnic lines.⁶ Various gentrification /renewal/ regeneration projects clustered under “transformation” are implemented, redesigning each and every parcel, vacant land, historical site of the ages old city to cater to the needs of upper income groups, wealthy tourists and CEO’s of global corporations. National and global capital by themselves or in partnerships with state actors intervene into urban space through flagship projects; speculation and urban rent take precedence over human rights and environmental concerns. The logo of TOKI (The Mass Housing Administration) has become the most conspicuous urban decoration, placed almost on every construction site; even a first comer to the city can not miss it. The process is antidemocratic, untransparent and implemented without any participation of affected populations. The legal infrastructure, laws, by-laws and zoning and planning regulations are amended so as to enable the smooth and easy intervention of capital to urban space. Public good has been reduced to an interpretation of that which benefits capital and corporations rather than people. Settled neighbourhoods are demolished, their inhabitants evicted and the razed land is turned into the hands of developers for luxurious residential, commercial or touristic projects of no common good. Those recognized as beneficiaries (in most cases, the renter populations are not taken into account and left to streets) are relocated to mass housing blocks of TOKI, miles away from the center, facing a myriad of economic, social and cultural violations (Bartu Candan-Kolluoğlu 2008; Erman 2009; Kuyucu 2009; Baysal 2010; Kuyucu and Unsal 2010; Kuyucu 2011; Demirli 2013; Türkün-Bektaş 2013).

This study will focus on the first and the largest urban transformation project implemented in Istanbul, namely Ayazma/Tepeüstü Urban Transformation Project.⁷ It is based on a research conducted in the relocation site between October 2008-February 2009, almost 2 years after the relocation. In

depth interviews were carried out with 75 persons, mainly with relocated residents in Bezirganbahçe Mass Housing Administration (TOKI) blocks; NGO representatives, state officials and authorities from the municipality were also interviewed.⁸

Ayazma neighbourhood of Küçükçekmece district was taken under urban transformation in 2004. Targeting the Kurdish community of Ayazma and the small community from the Black Sea region at Tepeüstü, the urban transformation project (UTP) impacted the lives of 1440 families, a population of about 7800 persons, mainly from Ayazma. Both populations were evicted and their neighbourhoods “cleansed” to be turned into the hands of developers for star projects⁹ of the world class city. Those recognized as beneficiaries by the authorities were relocated to Bezirganbahçe TOKI site by February 2007, encountering not only serious economic deprivations but also violations of social and cultural rights and psychological traumas.

The community was also subjected to social engineering mechanisms which were unashamedly made public and proudly announced by the Municipality as training projects on “How to Live in an Apartment Building” (Baysal 2010; 2011). Recalling Neil Smith (1996), the gentrifier (TOKI and local municipality in this case) seems to have taken up the role of the White Man civilizing the savage Indian (Kurdish community of Ayazma) while conquering the hitherto untouched wild lands (of the gecekondu neighbourhood) through a regeneration project.

1. The Background

November 2000-February 2001 period marks an era when Turkey experienced its most serious economic crisis. The Turkish economy shrank by 10% and the currency lost its value 51% vis-a-vis major currencies. The immediate impact of the crisis showed itself in the economic sphere where policies to be incorporated into the global neoliberal system were enacted one after the other -and with much more resolution than before- by the Justice and Development Party (AKP) while the protectionist and welfarist policies of the state were dismantled in favour of a market economy in which all domains of social and economic life were to be commodified (Kuyucu 2009).

These developments engendered critical repercussions in the urban sphere. Thanks to the Ottoman legacy, the state has always been the major land owner in Turkey. During the industrialization period in late 50’s and 60’s, rural workers migrating to major cities to become the workforce occupied state lands and erected their dwellings, gecekondu¹⁰ near factories. Gecekondu neighbourhoods were later provided with all

⁵ Even though the term “apartheid” means racial segregation embedded into a specific context, that of South Africa, the term “urban apartheid” has been utilized widely in recent years to delineate a global phenomenon, the severe spatial segregation of cities on socio-economic lines. As observed in Latin America where the tense polarization between the rich and the poor has become a major issue, urban apartheid, is becoming a common issue across the world due to neoliberal economic policies. In the words of Miloon Kothari, the former UN Special Rapporteur on Housing, “...you see it now all over the world...” :<http://www.hic-net.org/articles.php?pid=1643>

⁶ You can refer to the comprehensive report of UN-Habitat AGFE Istanbul Mission 2009 on the issue: http://www.unhabitat.org/downloads/docs/10008_I_593995.pdf.

⁷ The Project encompasses two different communities who have been living in neighbouring sites for a long time yet without much contact. Ayazma population is a Kurdish population from East and South-East whereas Tepeüstü consists of Turkish Alevi Muslims from Tokat and the Black Sea region.

⁸ Quotations that are not given any reference are taken from interviews in the thesis of the author.

⁹ Interestingly enough, both developers are from pro-AKP (The governing party; Justice and Development Party) circles. Ali Agaoglu’s luxurious housing project My World Europe is constructed in Ayazma: <http://www.myworld-europe.com/en/>. Torunlar Construction Company builds Mall of Istanbul in Tepeüstü; a mixed use project, including residential, retail, office and hotel components: <http://www.torunlargo.com.tr/en/moi.html>.

the necessary infrastructure and amenities by populist central and local governments who needed their votes. Amnesties for these informal neighbourhoods were also frequent political tools of populism. The provision of social housing was viewed by authorities more costly than letting the migrants solve their own housing problems by occupying the more than abundant state lands. This was a time when all parties in the game won; not only the state and rural migrants but also the capital profited from this latent agreement; for, the pressures of rents /credits of tenure on wages were thus avoided (Aslan 2007; 2008; Şenyapılı 2004; Şengül 2009).

Starting from the mid-80's, there was a new wave of migration from rural areas, mainly stemming from security reasons. In the aftermath of the coup d'eta of 1980, induced inter alia, by factors such as pressures from the state and/or from PKK-the Kurdish guerillas, ill treatment /torture of state/ military/ police officials and /or burnt down villages by the military, large Kurdish populations from the East and Southeast of the country were forced to migrate unpreparedly (Erder 2006; 2007). The number of internally displaced persons (IDPs) mounted with each new wave of migration and it is no wonder that the number of gecekondu settlements in major cities underwent a considerable jump in this period. For those migrating to Istanbul, the time of their arrival was the time when the industry was getting decentralized and the city was thus losing its characteristics of an industrial and commercial center. So, they were able to find jobs only in the informal sector with low wages, long hours of work yet without any social security (Buğra and Keyder 2003; Erdoğan 2007). They also worked as street vendors or construction workers.

Like their predecessors, these populations solved their needs for shelter in the big city through gecekondu building or renting at low rates. Living side by side with neighbours from the same hometown/village made their lives easier to hang on to the big city. As is evident from the legislations and amnesties of these eras, till 2000s, the stance of governments had been one of tolerance and inclusion (especially during the 60s and 70s) for the gecekondu (Aslan 2008; 2009) up until the great crisis of 2000-2001. The neoliberal turn of the state in all spheres of activities including the urban meant a shift from urban managerialism to urban entrepreneurialism (Harvey 1973) which entailed urban policies implemented in favor of global capital, serving developer interests at the expense of inhabitants with priority attached to growth and investment at the expense of all other values and human rights (Harvey 2008; Hasan 2009). In this context, the aspirations to turn the 8000 years old city of Istanbul into a world class city by opening its lands for global investors, developers and property markets exerted dramatic pressures on land, leading to the

commodification of each and every valuable piece and parcel in the city. This development showed itself most severely in gecekondu neighbourhoods and historical neighbourhoods of dilapidated areas inhabited by low income populations and the urban poor.¹¹ Once in the periphery, now in the central parts of the enlarged cities, gecekondu settlements became eyesores as their lands were needed by developers and investors for prestigious regeneration projects.

As exemplified by and reflected in the speeches of Erdoğan Bayraktar (the current Minister of Environment and Urban Affairs), the president of TOKİ at the time, the discourse of authorities reveals this entrepreneurial shift in policies explicitly when rents and profits rather than human rights and democratic management of cities talk: *"We have lots of valuable lands at our disposal. They have some problems. We will polish them, display them on the counter and thus sell them"* (Bayraktar 2008); *"We have created urban areas of rent at Küçükçekmece"* (Bayraktar 2009). Against the general picture outlined above, it was not coincidental that those lands to be polished and then marketed turned out to be gecekondu neighbourhoods which would be regenerated with luxurious urban projects. A similar reasoning can be discerned in the press statement given by Kadir Topbaş, the Mayor of Istanbul, when he expressed that they *"(We) will beautify Istanbul by demolishing it"* Beautification in this context meant state-led gentrification hence demolishments of the "ugly and crooked" parts of the city, namely gecekondu neighbourhoods.

The decentralization of the industry from the city brought about a shift in the function of the city from an industrial towards a service city and primarily to a global tourism destination, pushing the mass labour into redundancy. Gecekondu, tolerated up until a time when the city turned its wheels of economy via production industry was now convicted as a criminal activity. It was at this very point in the history of the country, in 2004, that gecekondu building was taken under the Criminal Code (Kuyucu 2009), generating a radical transformation not only in the traditional landscape of the city but in its population make-up as well.

Another consequence of the process is observed in the integration of gecekondu inhabitants into the formal market system. As the settled labour populations of gecekondu neighbourhoods are evicted, displaced and relocated to the TOKİ high rises in the periphery, the hitherto informal gecekondu system is taken within the formal market system. From the stance of the government, the process is several birds with just one stone since through the replacement of the gecekondu system with a state regulated system of low-income housing market, AKP is now able to *"(i) stop the construction of new gecekondus, (ii) demolish all existing gecekondus in urban areas, (iii) integrate gecekondu inhabitants into the formal public housing market and (iv) open up the cleared gecekondu areas into capitalist investments"* (Kuyucu 2009).

¹⁰ Gecekondu literally means "put at night", referring to the emergency of its construction to avoid intervention from state forces. It is built either solely by its owner or with the help of other neighbours as fast as possible. Different from a slum or shanty, it is a 1 or 2 storey building in the outskirts of the city, usually with a garden. The owners improve their dwellings as they become more settled, thus gecekondu becomes a permanent residence for low income groups through time. Up to 2000's amnesties of gecekondus have been quite regular, a populist mechanism employed by almost all governments, leading both to further gecekondu building and to the establishment of current ones.

¹¹ For a detailed account of these developments, refer to Istanbul Report (2009) of the Advisory Group on Forced Evictions to UN-Habitat : http://www.un-habitat.org/downloads/docs/10008_1_593995.pdf.

2. Ayazma Urban Transformation Project

Thanks to its affordable housing conditions and employment opportunities in nearby factories plus its spacious open spaces and natural landscape just like the villages left behind, Ayazma had been preferred by IDPs from the East and the Southeast, starting from 1980's, causing the formation of an homogenous population in the area. Once in the very periphery but with the enlargement of the big city currently in the center, situated on main transportation axes and destination points such as the Transit European Motorway (TEM) and Basın Express Highway and also in the North of Halkalı mass housing site and satellite cities like Başakşehir and Altınşehir, quite near İstanbul Atatürk Airport, İkitelli Industrial Zone and also Küçükçekmece Lake, Ayazma could not escape the attention of developers. The locality gained further value after the construction of the 120 million dollar Olympic Stadium nearby in 2002 (Fig. 1).

The area was taken under urban transformation by TOKİ, local municipality and big city municipality of İstanbul in 2004 to be regenerated for prestigious projects. It was evacuated completely by February 2007. The rightful beneficiaries¹² were relocated to Halkalı TOKİ site, under unaffordable conditions¹³ and the luxurious housing project My World Europe by Ali Ağaoğlu was erected on the site.

2.1 Misinformation, Criminalization and Stigmatization

According to Mike Davis (2006), since the '70's, third- world governments have upheld slum clearance as one of the efficient means of fighting against crime; and, the stigmatization and criminalization of slum areas and informal neighbourhoods have become tools for constructing legitimacy for demolishments and evictions. Starting from 2005 when renewal and transformation laws were first enacted, Turkey has witnessed the criminalization of the urban poor and especially gecekondu populations by the authorities.

According to the Prime Minister R.Tayyip Erdoğan (PM), "...gecekondus have surrounded our cities like a tumor..."¹⁴ and the government is fulfilling the ideal of demolishing and getting rid of them. Similarly, Erdoğan Bayraktar, the president of TOKİ at the time (currently the Minister of Environment and Urban Affairs) stated that "Irregular urbanization breeds terrorism" (2007) and "According to our point of view, there is gecekondu behind terrorism. The main problems of our country are first terrorism, after terrorism, the budget deficit and then irregular urbanization. We will do our best to solve these inter-related issues"¹⁵. Police officials also join the chorus: "While the public housing projects constructed through urban transformation end irregular urbanization, they also destroy the spaces that provide shelter for criminal and terrorist organizations" (Bartu Candan-Kolluoğlu 2008). Struggle against criminal activities

Figure 1. 1-2 storey houses and wide open spaces of Ayazma and the Olympic Stadium behind. Photo: Jean Francois Perouse.

and terrorism in gecekondu neighborhoods -if there are any- is thus reduced to a simple change of location. TOKİ housing blocks hold the magic keys whereby each and every criminal act and terrorist activity in the city will be eradicated once transferred into the apartment blocks of TOKİ.

Quite in line, right before the demolishments in Ayazma, the local municipality of Küçükçekmece (the Municipality henceforth) employed similar strategies. First, it organized an international urban regeneration symposium and a workshop in 2004 and then exploited the international event to get the affirmation of the public, academia and mass media for its regeneration project to be implemented shortly afterwards.¹⁶ Quoting from the symposium book:

"... It is (Ayazma) an area illegally developed upon treasury property (squatter houses), consisting mainly of single-storied houses devoid of any technical and social infrastructure, causing the area to be regarded as a slum area in both social and economic terms. The neighbourhood is disintegrated from and located at the outskirts of the city with a population profile which may be considered as 'the others', who try to hang on to the city, indeed to life under extremely primitive conditions of living at a sub-area likely to be the most prestigious one in the İstanbul Metropolitan Area" (Özdemir, Özden, and Turgut 2005).

According to the organizers of the event, one of the main reasons for convening the symposium was the threat of the expected earthquake (Özdemir, Özden, and Turgut 2005). However, as inferred from the above quotation (and see the picture above), a settlement "consisting mainly of single-storied houses" among large open spaces can not pose much of a threat. What is more, according to the subsequent publications of the Municipality on the geological characteristics of

¹² 1108 families from Ayazma and 366 from Tepeüstü, a total of 1474 families.

¹³ According to the surveys of the Municipality conducted in Nov. 2008, nearly 2 years after the relocation, 43% wanted to sell with debts and move out, leaving aside those who had already sold and those who had never moved in and transferred their rights to 3rd parties.

¹⁴ From his speech at the First Housing Assembly organized by the MHA in 2006.

¹⁵ From www.erdoganbayraktar.com, the unofficial webpage of Bayraktar where he publicly criminalizes gecekondu inhabitants.

¹⁶ As expressed by the three academican organizers, Özdemir, Özden and Turgut, the aim of the event was "to achieve a shared understanding, with the slogan of 'From local to Universal' by learning from experiences of foreign regeneration strategies and creating new domestic equivalents by taking into account our local, regional and national dynamics". On the other hand, "the domestic equivalents" in all neighbourhoods analyzed, starting with Ayazma in 2004, have proven to be prestigious projects for upper income groups, leading to forced evictions and demolishments in the neighbourhoods studied by the aforementioned academicians.

Ayazma, the territory where the neighbourhood is located was scientifically documented as safe (Küçükçekmece Municipality 2008). The studies of the Municipality refute their own claim about the threat of earthquake. Furthermore, when the surveys of the Municipality are analyzed, in contrast to the allegations, it becomes evident that not all residents are illegal occupiers, a considerable proportion, 32%, consist of private property owners (Özdemir, Özden, and Turgut 2005). The last sentence in the above quotation: "...at a sub-area likely to be the most prestigious one in the Istanbul Metropolitan Area" is a clear negation of the previous one which states that Ayazma is "located at the outskirts of the city". Misinformation thus becomes an adequate tool for furnishing justifications for the project, diverting the attention of the public from forced evictions, demolitions and violations of housing rights.

The above quotation is word by word from the translation in the Symposium book and a very important detail needs to be pointed out here in terms of translations of certain words in the book. The word "outskirts" is used for "varoş" yet this is an inadequate translation if not a deliberate twist. Varoş, from Hungarian origin, indicates quite a different meaning. In the Turkish context the word has threatening connotations, being associated with suburban gangs, vandalism, and criminal activities. So the use of that particular term can not be viewed as innocent. Another translation slip occurs in identifying the neighbourhood as "a slum area in both social and economic terms". The original Turkish version is "a social and economic blight area" which is paraphrased in leaflets and brochures as "areas of social and physical decay". In their studies, Perouse (2007) and Bartu Candan and Kolluoglu (2008) refer to the stigmatization of Ayazma-Tepeüstü populations by the Municipality through manipulation of words where "social" is used next to the word "physical" right before "decay". Thus, by carefully chosen words, not only the physical conditions of the buildings and the environment are targeted but also the social fabric of these neighbourhoods, the inhabitants are labeled as decaying. Perouse notes that the implication goes so far as to encompass a "moral decay", laying the ground for justifying evictions and displacement. Similarly, Gray and Mooney (2011) discuss the use of the term blight for areas targeted for regeneration, underscoring that the term is metaphorically associated with plant pathology and medicine, conflating areas/ people with death/decay. Thus, connoting a site as a site of blight, "...is defining a neighbourhood that can not effectively fight back, but which is either an eyesore or is well located for some construction project that important interests wish to build" (Gray and Mooney 2011). The valuable location of Ayazma attracted the attention of public (TOKİ) and private developers. Its Kurdish population labeled as "the others" by the Municipality was an eyesore. Due to its traumatic past experiences with the state, it was not possible for the community to mobilize easily and build any resistance. In short, Ayazma matched the portrait drawn by Gray and Mooney more than perfectly.

"The other" in this case happened to be the Kurdish migrant criminalized as socially and morally decaying, the uncivilized

and the corrupted, who did not deserve to live "...at a sub-area likely to be the most prestigious one in the Istanbul Metropolitan Area". Above all, the visibility of such a population in a potentially prestigious area became the sole anxiety and distress of the Mayor:

"Its living standards are quite below the standards of Istanbul. Here, we confront a living standard so low that we can not catch a sight like this even in Anatolia. What is more, it is next to the internationally prestigious Olympic Stadium and at a location where it can easily be seen from TEM autoroute" (Özkan 2008).

The speech based on the dichotomies of urban (Istanbul) and rural (Anatolia) placing the emphasis on "even in Anatolia" is a modernist metaphor on the primitive rural vis-a-vis the modern urban. Here, Ayazma's living standards are evaluated as being even lower than those of Anatolia, consequently normalizing expected demolishments and evictions through devalorisation. However, the important point which should not be missed here is the reasoning behind the uneasiness and distress of the Mayor. Forgetting his responsibilities as the local authority, he does not seem to be affected at all by the dismal standards of a settlement within the boundaries of his authority and jurisdiction. His uneasiness does not stem from realizing the poor standards of Ayazma or his responsibilities and promises as a Mayor not fulfilled but from the fact that "...it is (Ayazma) next to the internationally prestigious Olympic stadium and at a location where it can easily be seen from TEM autoroute".

The significance attached to the visual is alarming because the solution to the problem will automatically be found in demolishing and expelling the ugly, the unhealthy, the dirty, the crooked... especially if these bear the potential of becoming visible to the international community. Mike Davis (2006) refers to a similar phenomenon when he underlines that the urban poor are frightened of international mega events. Knowing that they are viewed by authorities as the "dirt" or "malady" of their cities not to be shown to the global audience, they expect evictions and displacement.

The Olympic Stadium close by causes Ayazma to be under spotlights during times of international events; consequently, it is quite unnerving for the authorities that the dire standard of living which can not be any part of Istanbul (*living standards are quite below the standards of Istanbul*) will be discernible to international visitors. The inhabitants of Ayazma were more than accustomed to the warnings issued by the Municipality in times of international events, ordering them to stay inside and not to be seen during day time and turn off their electricity when the events took place at night. In case they did not comply with these regulations, the Municipality took the illegitimate regulation into its own hands and cut off the electricity. And, before one of the international spectacles in the Stadium, the walls of their gecekondu facing the stadium were all painted white by the Municipality, "a favour denied to the other walls", as the joke goes round the neighborhood! It was the period when Istanbul was being showcased for the European Capital of Culture (ECC) 2010, on the way to

becoming a brand city. So, rather than implementing social and economic policies to eradicate the poverty in the area and mitigate its conditions, solving the problem was found in making the community invisible through forced evictions, simple, easy and profitable. When the developer Agaoglu's luxurious housing project *My World Europe* was erected on the site, the issue would all together be resolved! Turning to Davis (2006) again, *"Apart from the legal aspect, massive demolitions and evictions are justified by improvement and beautification of the city, removal of centres of crime and health hazards, and more intensive and lucrative use of land in strategic locations."*

Gray and Mooney, in their study on Glasgow East, warn about *"...narratives which focus on the failures, limitations and inadequacies of the local population"*, claiming that *"It is a short step from understanding problems in an area to presenting them as problems of an area or its population"* (2011). This kind of reasoning, through shifting the ground of discussion, leads to a critical misjudgement; one is apt to blame the sufferer for her/his own sufferings rather than the unjust system which is the actual perpetrator of sufferings and violations. Accordingly, when Ayazma inhabitants are held responsible for their *"low standards"* and *"extremely primitive conditions of living"*, the solution to the problem is found in bulldozing the neighbourhood and displacing the community to modern TOKI houses to be civilized rather than questioning the social and economic policies of the central and local governments.

Referring once more to Gray and Mooney (2011), they underline how recently constructed representations of Glasgow reflect a market-driven view that formulates the problems of the area in such a way as to *"produce and reproduce territorial stigmatisation"*, creating the notion of *"a problem place with a problem population"*. The problem population in our context comprises Kurdish inhabitants of Ayazma labelled as *"the others"* in the international symposium book of the Municipality. Devalorisation of Kurdish citizens of gecekondu through allusions to PKK has been a commonly used tactic by the authorities and mass media. When the president of TOKI alleges that they are *"destroying the lairs of terror"* (2008) via gecekondu demolishments and that *"gecekondu breeds illegal organizations"* (2012), the concepts of illegality and terror are immediately associated with PKK guerrillas by the public. Thus by establishing a link between Kurdish inhabitants and PKK guerrillas in the public mind, the stage is set for possible interventions into minority neighbourhoods. Quoting from a booklet of the Municipality, Ayazma, where *"the others"* reside happens to be one of the *"...places of unsolvable issues where there is no security of life; places which have sometimes created their own criminal regions, regions of social blight... unhappy, unsafe living environments that are outsiders to their environs"* (2008). Carefully chosen words of *"unhappy"*, *"unsafe"*, *"outsider"* that imply anti-social behaviour, a term used frequently to rationalize forced evictions, are used side by side with an openly declared devalorisation, *"criminal regions"*, consequently constructing legitimacy for all kinds of state/capital interventions into the neighbourhood.

Summing up, these criminal anti-social regions and lairs of

terror that are threat to the city and its civilized residents, need to be conquered while their savage inhabitants - *"the demonized others against us"* - be civilized in order to guarantee the safety and well-being of the city (allusion to the country as well). No patriotic Turkish citizen would object to it. Building on the Western Frontier concept of Frederick Turner which is defined as *"the meeting point between savagery and civilization"*, Neil Smith points out to the *"rationalization and legitimization of a process of conquest"* where he denominates urban renewal as the conquest of the time (Smith 2011) After its rationalization and legitimization thus accomplished, the conquest of Ayazma turned out to be smooth as there was no resistance or opposition from the public against the renewal project and Ayazma population was too disorganized to be able to mobilize and resist. Now came the turn of the conquered (Ayazma population) to be civilized through a social project¹⁷ of the Municipality which was publicized as a civilization project but which in fact aimed to transform the community into compliant citizens of modern TOKI blocks. When the necessity of such a project was questioned in our interview with one of the officials, she defended it on grounds of criminal activities, leaving the *"criminal"* part unanswered: *"...I mean we looked at the criminal condition. Ayazma is a focal point in this context"*.

On the other hand, the reality, as expressed in the words of an inhabitant unveiled a completely different picture: *"There isn't any village left behind. My village was so beautiful... We came to this city to be able to live a better life. We fled from cruelly yet they called us PKK here"* (Yıldiral 2008).

3. Life At Bezirganbahçe

"It's easy to make a new city but hard to relocate persons, you lose nature, your job, familiar surroundings and neighbours you are used to. My soul has died here. So has my child's".

Ayazma was demolished in parts starting from 2006. Beginning from February 2007, those accepted as beneficiaries¹⁸ were relocated to Bezirganbahçe Mass Housing Blocks built by TOKI. Bezirganbahçe TOKI site consists of 55 blocks, 11 storeys with 49 apartments each. We visited the site, nearly two years after the relocation in 2008 Fall. The dilapidated appearance of the buildings and the low quality of the materials made us wonder what was wrong in Ayazma. Bathrooms were dripping to the lower storeys; walls were cracked; elevators did not work efficiently; tile decorations of the entrances were falling down; the kitchen sinks caused trouble and above all the buildings were not safe.¹⁹ Unfortunately,

¹⁷ This is the project funded by EU and aiming to transform Ayazma population into citizens in compliance with "apartment-life civilization". It is a surprise that such a controversial project which undermines international human rights norms can be funded by EU.

¹⁸ Tenants were not accepted as beneficiaries at first; but made beneficiaries after a 2 year resistance, later in February 2009.

¹⁹ In one of our visits in 2008, after a hard rain in Istanbul, the residents told us how some of the basements where janitors lived were under flood and they had to break windows to get belongings and people out. In 2012, Canik TOKI site in Trabzon was flooded, 6 persons, 2 of whom were children, got killed, not being able to get out of basements: <http://en.dunyatimes.com/article/Critics-question-govt-role-in-Samsun-flood-tragedy.html>.

Ayazma population did not have the economic means to repair their homes, because almost all had been living on the brink of poverty due to monthly installments of bank credits and extra expenditures. If Ayazma was any “blight area”, it seemed that TOKI and municipalities had constructed another potential blight area, ironically transferring and exacerbating all the problems of Ayazma including the low standard of living and poverty to the relocation site.

Another issue proved itself in the social and cultural spheres. The inadequate public spaces and structure of the TOKI site prevented the community from practicing its culture. Simple house chores and practices such as drying large carpets outside, sitting on the lawn with neighbourhoods for tea, dancing the ‘halay’ in the open public spaces were prohibited while ages old traditions such as open air weddings and mass funeral ceremonies became spatially impossible.

3.1 Living in a Site of Exacerbated Poverty and Confined Spaces: Dissolution of Social Networks and Preclusion of Cultural Practices

Exacerbated poverty generated by economic hardships that could not be mitigated easily was the most visible outcome of the relocation process. On the other hand, solidarity bonds and neighbourly relations which are vital mechanisms for the survival of the urban poor in big cities were dissolved after the relocation (Bartu Candan-Kolluoğlu 2008; Kuyucu 2009; Baysal 2010). This less visible social outcome however was no less critical. Along with economic hardships, inadequate spatial arrangements of the relocation site designed without any consideration of the everyday life, social relations and cultural practices of the relocated population contributed to the dissolution, accelerating the disintegration of social networks and solidarity bonds. Another adverse impact of inadequate spatial arrangements showed itself on the cultural practices and everyday life of the community, making them impossible. The community was turned into atomized individuals, each focusing solely on her/his own problems. Actually, this may be the desired outcome for the authorities who have viewed the Kurdish community as “the others” who “possess certain habits from their previous surroundings”. Now, these habits could be easily dealt with as all collective gatherings and solidarity networks of the community were made unviable.

According to the credit schedule, the beneficiaries were requested to pay monthly installments of 220-320 TL (100-150 €) for 15 years to eventually own the title deeds of their apartments. The installments may look fairly reasonable at first; however, when one takes into account that an average Ayazma resident earned 600-900 TL (275-410 €) monthly and had to pay extra expenses such as monthly maintenance fee (15 €), natural gas²⁰ (50-75€ in Winter/10-20€ in Summer) and higher prices for electricity and city water (each 20-30 €), the miserable financial conditions of the population can well be understood;²¹ vital needs such as food, health, education, transportation are excluded from the calculation. According to the survey of the Municipality conducted almost 2 years after the relocation in 2008, 43% wanted to sell their rights because of economic hardships.

Figure 2. Borcuyla satılık: Sold with debt.
Photo: Cihan Uzunçarşılı Baysal.

The relocated population lived under the imminent threat of foreclosures (Bartu Candan-Kolluoğlu 2008; Kuyucu 2009; Baysal 2010). Up to now, more than 50% have sold with debts and moved out, more impoverished and deprived than before (Fig. 2).

Dire economic conditions also impacted social networks and solidarity bonds. The bread which used to be cooked in the tandirs²² of Ayazma and shared generously even with outsiders had to be bought from the TOKI market now. It became a symbol of shattered networks as noone would share anything that is bought: “If the man got jobless or became hungry, there would always be somebody to help him in Ayazma. I mean, the order is shattered as a result of moving here. When we baked bread at Ayazma,²³ we used to give 2 loaves to others. Here we got the bread with money and noone can easily share the bread that is paid. Even if hell breaks loose here, you can not bring two persons together anymore”.

Neighbours who visited each other, shared tea times and meals at every opportunity and/or were able to leave their children next door in times of need and/or rushed next door for help in emergency and/or were able to borrow from and lend one another... lost contact with each other as social relations disintegrated or at best became quite seldom due to economic hardships. “The order was shattered”; as the tomatoe, cucumber, red/green pepper, in short the vegetable and fruit from the garden, eggs and poultry from the coop to be served to guests had to be bought from the TOKI Super Market. Having guests became a luxurious practice: “We used to be like a family; but here, I can not see my old neighbour at all

²⁰ In Ayazma they had access to cheap heating facilities, such as coal distributed by municipality or wood and timber from around.

²¹ 2008 figures from our survey, confirmed by the surveys of the Municipality as well in its publication: Sırma Turgut-Eda C. Ceylan, Bir Yerel Yönetim Deneyiminin Ardından, Küçükçekmece Belediye Başkanlığı, İstanbul, 2010.

²² It is an oven made in a hole in the earth. There used to be common tandirs all over Ayazma where the inhabitants cooked their weekly bread for their large families, providing bread quite cheaply.

²³ The reference is to tandir.

Figure 3. TOKİ yaşamlar: Life among TOKİ blocks.

Photo: Tuna Kuyucu.

even though she lives just one floor above. Everyone is struggling with his/her own hardships."

Ayazma families were generally large families with 3-5 kids. There were also extended families living together with their married children. In contrast to the flexible gecekondu which can be enlarged horizontally by the construction of new rooms or vertically by adding another flat as the family gets larger, Bezirganbahçe apartments were quite small, 72 square-meters each, constructed not for the needs of the crowded relocated population but for the nuclear middle-class family.

The atmosphere was described through feelings of imprisonment and confinement as reflected in the interviews: *"This place is no better than prison" / "They say that TOKİ gave us a house; TOKİ did not give me a house but a dungeon, it gave me a dungeon."* In contrast to Ayazma, where a step outside welcomed the inhabitants with a green, spacious world, living in high rises and among blocks aggravated feelings of imprisonment. For women, most of whom did not speak Turkish, going out became a big issue; for, they were afraid of getting lost among the blocks: *"It's been 6 months my feet have not touched soil"*. Those courageous enough to go shopping or wandering around had to face hostilities for speaking Kurdish: *"I took Newroz (the child) outside to the playground and had a call from home (Batman-South East). So, I started talking Kurdish. A 'gaudy' lady approached telling me 'there is no other Istanbul!'".* In contrast to Ayazma, access to the outside became a problem for women in Bezirganbahçe. The children who were used to playing freely in the safe public spaces of Ayazma were also locked up in the apartments together with their mothers. And just like their mothers, they underwent psychological traumas.

The spatial arrangements of the TOKİ site based on rigid rules and regulations about the use of space created obstacles, contributing further to the disintegration of solidarity bonds and neighbourly relations. Meeting friends outside the buildings was not easy as there were no public spaces enabling gatherings. It was forbidden to make picnics outside or sprawl on the lawns as they used to do back in Ayazma. The green spots in front of the blocks of Bezirganbahçe were forbidden for public use. In the first days of their arrival, when women sat

on the lawn to chat and had their tea together as was the custom in Ayazma, they were harshly warned by the authorities to act 'civilized'. The youth who used to dance to the 'halay' in the green plots of Ayazma were also admonished to behave properly. As access to the outside world became difficult, and as the frequency of neighbourly relations decreased, seeing one another, listening to each other's problems, attending one another's needs got rare; all solidarity mechanisms collapsed. The relocated population was condemned to living in 72 square meter spaces, undergoing a traumatic experience in a confined atmosphere of desolateness (Fig. 3).

The Kurdish community needs wide public spaces for its distinct cultural practices such as open air weddings or condolence tents which enable relatives from hometowns to come and attend these events; theirs is a culture practiced with large crowds. TOKİ sites on the other hand are not viable for cultural practices of gecekondu communities especially of Romani or Kurdish communities. These sites are not adequate for everyday practices either. In this context, washing and drying rugs have an important place in the everyday lives of gecekondu populations since life at gecekondu means life on the floor where the family eats, sits, studies, watches TV and sleeps. This is a practical solution for crowded families enabling the maximum use of space; thus, it is very important that the rugs be kept clean (Erman 2009). At Ayazma, the women used to wash their rugs outside the houses on green plots and to leave them or hang them on nearby walls or fences to dry. In contrast, one of the items in the list of "not to do"s at Bezirganbahçe was washing rugs outside or hanging them on the balcony railings to dry. At the entrance of each building, there was a list of regulations on the use of space. The aforementioned prohibitions were complimented with warnings to be quiet, to use the elevators with care, not to leave shoes at the entrance of apartment doors...

"These regulations in their totality not only assume that the new residents of Bezirganbahçe are alien to the rules and norms of modern urban life, but also exhibit an unabashedly condescending attitude. The project administration assumes absolute command over the knowledge of what is modern and urban and is imparting this knowledge. All this, inevitably, connotes the civilizing project" (Bartu Candan- Kolluoğlu 2008).

Though not written on the list, large gatherings of youth were not permitted either:

"We had a soccer field at Ayazman, we used to go there in the evenings, get food and drink. We'd talk, build a fire, dance the 'halay'. We were happy there. There is nothing as good as gecekondu. We don't like it here. Whenever we come together with friends, the police appears and scatters us. There is nothing here, not even an internet cafe. When you sit in the corner of a building here, to have a talk with friends, they immediately call the police. Everybody knew each other at Ayazman, you could visit anyone you want to, have tea there or eat and drink together".

The spatial arrangements of the site seemed to be designed to hinder meetings, gatherings and crowds. A suspicion of

collective life was at work in Bezirganbahçe TOKİ Houses and it is no wonder that at the entrance, the welcoming sign noted that *"The site is being watched by 62 mobese cameras"*. At times when these and other spatial obstacles failed, police was always there to intervene,²⁴ as also reflected in the quote above. *"Envisaged is clearly an environment where life takes place indoors, in the realm of the nuclear family, emitting as minimal signs as possible to the public outside. People are to live together without much friction - noise is to be avoided, children to be kept indoors, their toys to be removed from the corridors - which in effect entails the vision of mutually isolated nuclear living units"* Schafers (2011). Bezirganbahçe thus turned out to be an open prison for the community.

3.2 Civilizing the Population of Ayazma

"Those, whose houses were transformed,²⁵ need to be transformed"

Aziz Yeniay, the Mayor of Küçükçekmece

Right after the relocation of Ayazma population to Bezirganbahçe, the mass media acclaimed the urban transformation project with headlines *"They jumped to a higher class"* (Kent Yaşam, 03.03.2007) / *"They became owners of luxurious houses thanks to urban transformation"* (Zaman, 26.02.2006). In the fliers, leaflets and advertising materials of the Municipality, the project was introduced with colorful photos depicting happy faces, hygienic surroundings, neat and tidy places accompanied by slogans:

"A Küçükçekmece where generations who view the future with confidence, happiness and health are being raised" / "Look at Life From a New Window" / "Ayazma /Tepeüstü Urban Transformation Projects: Your dreams are being fulfilled".

Among all this advertisement and publicity, it is rather unexpected that there isn't any reference to urban transformation in the web page of the Municipality and interestingly enough, the name of the page is not Küçükçekmece Municipality but *This is Small Istanbul*: www.kucukistanbul.org.²⁶ On the other hand, one of the headers in the page is "Civilization" and when it is clicked, a notice welcomes us: *"The Rebirth of Civilization: Urban Transformation Leap"*. The text continues describing *"A city of gardens, green fields, well-cared streets... a planned city. An exemplary city with mass housing blocks, newly opened roads, parking lots, infrastructure facilities..."*, proclaiming that *"With its urban transformation leap, This is small Istanbul"*. Consequently, urban transformation /regeneration is conflated with civilization and also with Istanbul. We learn that through its regeneration projects, that is, through *"the leap"* to civilization, Küçükçekmece is on the way of becoming small Istanbul: *"Here is small Istanbul. Istanbul's best values are revived here"*.

The reference to Istanbul is indeed significant given that the city was nominated as the European Capital of Culture (ECC) for the year 2010 at the time. In all of its advertising materials, booklets and fliers, the Municipality uses ECC 2010 logos, writing its name next to them as *"The District of Culture of the European Capital"* (Baysal 2010). So, *"Almost all of Küçükçekmece, which is getting prepared to become 2010 District of Culture, is under the scope of urban transformation"* (Lodos 2009).

Since Europe signifies civilization and modernism, it follows that urban transformation in the District of Culture 2010 is a civilization project turning Küçükçekmece into a modern European district. This civilization leap encompasses to transform not only spaces and physical surroundings but some inhabitants (*"the others"*) as well. Repeating the words of the Mayor, *"Those, whose houses were transformed, need to be transformed"* because those populations *"possess certain habits from their previous surroundings. These habits and the new locations they moved in are not the same... We will use the funds²⁷ to integrate people into urban life"* (Newspapers 11.17.2006).

Similarly, in our interview, the coordinator of the project justified this *"civilization"* project on the grounds that:

"Our Link²⁸ is the social stage of the urban transformation project. Citizens from here (Ayazma) were relocated to Bezirganbahçe and moved out from their living spaces to apartments, to quite a different culture. First of all, they started facing problems of adaptation to their new surroundings. In fact, if you analyze the results of our survey, you can understand the profile quite seriously, I mean their levels of education, of culture..."

Mainstream mass media was very interested in the project, applauding it as *"Apartment life training to gecekondü dwellers"*.

In the papers of the time, one can come across eulogising comments frequently:

"Citizens whose gecekondü lives ended with the urban transformation project are moving out to their newly built houses in Halkalı; and, alongside their houses, they, themselves are also being taken under the transformation process. To make gecekondü dwellers, who transferred from gecekondü life to city life and apartment life, adapt to the city and apartment life, Küçükçekmece Municipality, through funds from European Union Social Projects Fund aims to undertake training works in cooperation with NGOs" (Sabah 03.07.2007).

*"Through EU funds, 10.000 persons will be given courses on how to live in apartment complexes."*²⁹

²⁴ Because of ethnic tensions and hostilities between Ayazma population and other residents in the site and nearby neighbourhood inhabited by Turkish nationalists, police forces were located in apartment blocks between Ayazma population and the other residents.

²⁵ From a press statement of the Mayor in 2006.

²⁶ Just before Istanbul 2010, European Capital of Culture event, the Municipality registered this domain under its ownership on 03.23.2009. The page was terminated in 2011. The present page is Küçükçekmece Belediyesi.

²⁷ The aim of the EU funded project was to teach the relocated population how to live in apartments; refer to footnote 15.

²⁸ The name of the project is "Bizim Halk'a" in Turkish and bears 2 meanings concurrently. "Halk", meaning public, so "Halk'a" means "to the public" while "Halka" means "the link" with the implication of linking the population to something/somewhere, the allusion is to civilization and the civilized world.

²⁹ The headlines is "Apartment Education to Gecekondü Inhabitants": <http://www.webhatti.com/wh-haber-bulteni/26430-gecekonducuya-apartman-egitimi.html>.

The representatives of several institutions and NGOs in Bezirganbahçe hailed the process, overlooking the social engineering mechanisms of assimilation behind the bright picture. On the other hand, there were also those outwardly espousing assimilation as can be followed in the words of the headmaster of the elementary school in Bezirganbahçe. He criticized that it was a mistake to relocate Ayazma population all together which made it impossible to dissolve them within “apartment-culture” (Baysal 2010):

“They shouldn’t have been relocated all together here. If there are many people, you can not coalesce them; you can not dissolve sugar in a glass half-filled. In the urban transformation blocks, ‘normal’ people reside as well. Transformation of the people, of those who are subjects of urban transformation, domestication of the child... these are the responsibilities on our shoulders”.

These responsibilities were also shared by an NGO representative administering the social project of the Municipality: *“When we had first visited the place, it was very good. In three months time, they had broken the handrails and broken down the elevators. They need to be educated”* (Baysal 2010). Because the relocated population happened to be *“Completely a different population with a different way of life, they are different in every way”*³⁰, they could not be viewed as “normal”. This reasoning leads to the final judgement that the Kurdish community had to be educated to adapt to apartment life considered to be civilization, if there was any such civilization indeed! Each one of the adjectives employed to describe the culture of Ayazma community shelters discrimination and othering, ending with a warning on the necessity of taming this uncivilized group. Those who deserve to get to the level of the urbanite will be those who are tamed through apartment-life style trainings; that is those who did their homework well and learned the apartment-style of living, leaving behind their cultural practices and habits.

Surprisingly enough, this reasoning was also held by the other groups at Bezirganbahçe who voiced their expectations for the assimilation of the Kurdish community of Ayazma. Starting from the very first day of their arrival at Bezirganbahçe, Ayazma population was confronted with modernist codes of judgement from other groups that accused them of being uncivilized because of their distinct culture and customs. While some -such as Tepeüstü population- could adapt to life in apartment blocks (they also faced the same economic hardships), it was not easy for the Kurdish community to give up its customs and tradition. This in turn instigated exclusion and discrimination: *“They do not know anything, they had broken the banisters, damaged the elevators. They must be taught how to behave...”*. Like barbarians who could not get along with civilization, these *“people with bestial characteristics (who) would better leave...”* or *“... be cleansed of their ways of life...”* in order to stay:

“We are also squatters, we also come from a squatter settlement. One needs to learn something in a new environment. I hope that

*they [the ones from Ayazma] leave. They want to live by their own rules here. Our hope is that their houses will be confiscated and they will have to leave. These are people who came out of caves. If they leave, we will be more than happy and live here comfortably. If they stay, we would have to live with that”*³¹ (Bartu Candan-Kolluoglu 2008).

According to Michel Foucault, obedience is easily attained when certain activities are defined as normal and acceptable while others are demonized and declared abnormal. The culture of Kurdish community was demonized within the boundaries of Bezirganbahçe, both by the authorities and also by the other residents. To be acceptable and normal, they were expected to be assimilated into the culture of the middle class nuclear family by leaving their ages old customs and traditions: *“There are a lot of issues here; there is assimilation right here. My dear friends of Kurdish origin do not want to talk to me. ...He is under the influence of other groups; he does not want to walk with me because of all those remarks telling him that he may get harmed because I am Kurdish and from DTP”* (The Kurdish political party).

In this context, the culture of the city is reduced to a single-dimension, to that of apartment-living and it is at this very point that the true meaning of the city becomes shattered; pluralism and democratic values are completely out of the picture of the transformed city. The apartment which caters to the needs of the middle-class nuclear family happens to be only one of the many living styles and dictating this particular life style to different cultures becomes a serious violation of cultural rights and also the right to adequate housing as pronounced in international human rights law³² (Baysal 2010). In such a setting, Ayazma community was not only deprived of spatial arrangements conducive to their cultural practices and traditions but was also forced to live under threat of assimilation, expected to get dissolved in the mainstream culture.

It is quite ironic to note that AKP which arrived at the political arena as a political party against all the modernist codes of the Republican era and Kemalist elites, has turned into a modernizing agent itself vis-a-vis gecekondu populations through policies and projects to transform them into civilized apartment residents. According to the modernist viewpoint acknowledged by AKP governments and TOKİ, being urban and thus civilized is determined by the quality of lived space. A gecekondu neighbourhood may well be in the center of the city while an apartment complex may be located kilometres away yet this is considered irrelevant. Even though both housing types happen to be within the boundaries of the city and thus can be identified as parts of the urban, solely, the apartment building, in contrast to the gecekondu, deserves to be a component of the urban while the latter is set aside as underdeveloped, primitive and even sick whose malady needs to be prevented from contaminating the other parts of the city like a cancer (here the implication is on morals

³¹ A former Tepeüstü resident.

³² See UN-OHCHR The right to Adequate Housing 1991, CESCR- General Comment 4 on Cultural Adequacy: <http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/0/469f4d91a9378221c12563ed0053547e>.

³⁰ The manager of the TOKİ site.

as well). Recalling the PM: *"Our biggest ideal was to eradicate the gecekondu that have surrounded our cities like a tumor"*. Accordingly, when gecekondu neighbourhoods are cleansed and their inhabitants are relocated to 'modern' TOKI blocks, owing solely to a change of space, the city will not only be cleansed of crooked, unhealthy and dirty settlements but will be saved from threatening populations as well since these populations will be tamed/ civilized in their new modern location. Here, concepts like hygiene, cleanness and order are values attributed to the apartment as a modern housing unit. From this point on, it can easily be deduced that cleansing gecekondu and relocating the populations to hygienic, clean and orderly TOKI sites mean transforming these populations concurrently into compliant and civilized citizens who abide by the law. The sickness /threat in the city is thus ameliorated / eradicated.

Returning once again to Gray and Mooney (2011), they argue that the attempts of authorities to "civilise" the Glasgow East population can be seen as "...regulation and where required disciplining of those deemed to be recalcitrant or incivil." Since "the other" in our case happens to be the Kurdish, it is very important to acknowledge that the transformation of the recalcitrant becomes all the more important.

3.3 Discrimination, Exclusion and Polarization

Ayazma/Tepeustu Urban Transformation Project was the first one in Istanbul that relocated the homogenous population of a neighbourhood all together. In Bezirganbahçe, Ayazma population shares the site with populations from other transformation areas of Tepeustu and Zeytinburnu and also with low-income families and middle classes (such as retired teachers, stewardesses, hairdressers) who bought from Bezirganbahçe TOKI. Relocation of populations from completely different cultures on the same site, who have had very little contact, inevitably created intergroup problems. In such an environment, even the type dressing, because it unveils one's cultural background can bring about discriminations and hostility.

The relocation of Ayazma population in 2007 coincided with the time of general elections in Turkey. The political atmosphere was one of accelerating Turkish nationalism. On the day of their arrival, meters-long Turkish flags were hung from the blocks, making Ayazma population wonder, *"As citizens of Turkey, we also respect the same flag. So, against whom are they hung, if not against us?"*. Hostilities continued mounting during the election campaign. While candidates from all other political parties were welcomed to Bezirganbahçe, no candidate from the Kurdish political party was permitted to enter the site. The adverse influences from Yenidogan neighbourhood, whose residents are Turkish nationalists, at a walking distance from Bezirganbahçe, needs also be mentioning. The walls outside Yenidogan neighbourhood welcomes pedestrians with graffiti of 3 crescents (symbol of extreme nationalists) next to *"Nationalists hand in hand in Yenidogan / Yenidogan is the sole castle"*. Turkish nationalists from Yenidogan not only influenced the atmosphere in Bezirganbahçe but also actively participated in harassments and armed clashes against the Kurdish community: *"They broke in Bezirganbahçe*

2-3 times. They came at 11 pm; at midnight, shouting 'the bastards of Apo can not intimidate us'. Once or twice we retaliated, there was a clash". After an armed clash between the groups, the solution was found in replacing police officials with their families in the blocks between those inhabited by Ayazma population and other groups, insulating the Kurdish community much more.

Hostilities continued under discrimination at every event, even during commonly shared religious practices: *"We went to the mosque. They accused us with allegations that those coming from the East had stolen their shoes"*. On the first days of their arrival, the Kurdish community was not accepted to the coffee-house either: *"Just put on a dress of that region, immediately they turn away from you"*. Vertical pressures from local authorities through the civilization project were thus coupled with ethnic hostilities and horizontal discrimination. The mechanisms of "regulation and where required disciplining of those deemed to be recalcitrant or incivil" (Gray-Mooney 2011) made life at Bezirganbahçe unbearable for the population of Ayazma: *"Even the Roma did not want to come here. They foresaw that they would undergo something like this. Both the Turkish and the Alevi groups cause this. If there is any malady, it harms everyone."* This virus, this malady was on the critical verge of turning into an epidemic when polarization got hold of children as well: *"We had our Turkish neighbours at Ayazma as well. We had no such things between us. I am really anxious about the future. Yesterday, my child beat up a class mate. I asked him why, and he told me that the kid was from Sinop (Black Sea region). 'Daddy', he said, 'those kids had beaten up a boy from Batman (South East region). So to get even, we beat the Sinop kid"*. The grave issue was observed by volunteers working with children in social projects: *"We had some observations while we had been doing our project here last year. There is a serious Turkish/Kurdish polarization here, and more importantly older children are aware of this. We found out serious traces of this in the activities we did. In the 'I' letters we told them to write, they had overtly explained their tendencies to violence, and we were not much surprised to find that out"*.

However, more critical was the fact that while volunteers were able to note the issue, the Municipality did not even consider it. When asked how they viewed this important problem, the answer given by one of the officials exposes the real motive: *"Indeed, all these mass housing blocks, these places will all become ghettos in 15-20 years time, but we have to work on remigration, these people should go back"*.

Conclusion

Remigration was viewed positively by the authorities (Baysal 2010). Upon our question of how the Municipality evaluated economic hardships encountered by the relocated populations, the Mayor confided that *"They can never see that much money throughout their lives. So what! They can sell and go back to their hometowns; 60.000 TL is a great amount of money in those regions"*³³. Similarly, the official responsible for UTPs in the district municipality indicated that he could not reverse

³³ In a personal meeting in 2009.

the process: "Do you know where most of them go? Either to their hometowns or to Tekirdag and environs of Thracia. They have 50-60 thousand TL with them. They go and buy 3-5 acres of land, put a gecekondü inside, enclose it and start animal husbandry, returning back to their previous lives. I can not prevent this indeed..."

Not only those confronting severe economic conditions but also those who could not adapt to life in apartment buildings were expected to leave as was reflected by the manager of the site: "A differing kind of population; their way of living, it is different in all aspects. They are used to separate homes with gardens... they arrived without changing their point of views. Those who could not accept left. 10% at the very beginning could not accept it, for me the reason is not economic; they were not able to adapt to life at apartment-buildings".

The real motive behind the project showed its unabashed face at every occasion: "They sell and go, we have returned to normalcy"³⁴. As more and more sold and moved out, normalcy was reclaimed in the relocation site with its compliant citizens of TOKİ civilization! Recalcitrance if not domesticated was expelled through indirect means. The frontier was once more drawn as populations from all directions of the city moved out from TOKİ silos to squat in the periphery deprived and impoverished where they could stay till the White Man, in need of urban rent and thus land, launched the next attack to wilderness.

REFERENCES

- Aslan, Şükrü. 1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- Aslan, Şükrü. 'Türkiye'de Gecekondular ve Yasalar', Birgün, 27.06.2008/ 2.07.2008.
- Ayazma ve Tepeüstü Kentsel Dönüşüm ve Uygulama Projesi Sosyal Kalkınma Çalışmaları: Bizim Halk'a Projesi Tanıtımı. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi 2008.
- Bartu, Candan Ayfer; Kolloğlu, Biray; "Emerging Spaces of Neo-liberalism". New Perspectives on Turkey. no:39 2008.
- Baumann, Zygmunt. Liquid Times Living in an Age of Uncertainty. 2007. Cambridge: UK Polity Press 2009.
- Baysal, Cihan Uzunçarşılı. 'Ayazma'dan Bezirganbahçe'ye: Yeniden İskânın Yaratıldığı Kültürel Mağduriyetler ve Yeni Kimlik İnşası', Dosya 16: kültür ve mekan, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ekim 2009.
- Baysal, Uzunçarşılı Cihan. Urban Transformation as a Tool for Turning İstanbul Into A Global City: From Ayazma to Bezirganbahçe the Unsuspected (İstanbul'u Küresel Kent Yapma Aracı Olarak Kentsel Dönüşüm ve Ardındaki Konut Hakkı İhlalleri: Ayazma(n)' dan Bezirganbahçe'ye Tutunamayanlar) unpublished MA Thesis. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programı, 2010.
- Davis, Mike. Gecekondü Gezegeni (çev. Gürol Koca). 2006. İstanbul: Metis 2007.
- Demirli, Eranıl Meltem; "Kentsel Yenileme Projesi Sosyo Mekan-sal Analizi: TOKİ Uzundere'ye Yerleştirilen Kadifekale Sakinleri", VII. Uluslar arası Kent Araştırmaları Sempozyumu, 5-7 Eylül 2013 Bilkent.
- Erdoğan Bayraktar, İstanbul'da ARTİK eylem zamanı, http://www.erdoganbayraktar.com.tr/yazilar/istanbulda_eylem_zamani.html.
- Erman, Tahire. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yerinden Edilme: Deneyimler, Söylemler, Uygulamalar. Sosyoloji Derneği 2009. http://www.sosyolojiderneği.org.tr/kutuphane/icerik/erman_tahire.pdf.
- Gray, Neil; Mooney, Garry. "Glasgow's new urban frontier 'Civilising' the population of 'Glasgow East': Beyond Urbanism as Nothing; City; Volume 15; Number 1; February 2011; Routledge, UK 2011.
- Gündoğdu, İbrahim; Gough, Jamie; "Class Cleansing in İstanbul's world city projects", 2008. <http://reclaimistanbul.files.wordpress.com/2011/04/gundogdu-i-2008.pdf>.
- Hasan, Arif. 'The World Class City Concept and its Repercussions on Urban Planning for Cities in the Asia-Pacific Region', IAPS-CSDE Network Symposium, İstanbul 12-16th October 2009.
- Harvey, David. From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism; Geografiska Annaler. Series B, Human Geography, Vol. 71, No. 1, The Roots of Geographical Change: 1973 to the Present. (1989).
- Harvey, David. "Kapitalist Kent" (çev. Ebru Kılıç). New Left Review 2008-Türkiye Seçkisi. Agora Kitaplığı 2009.
- Kaygalk, Sevilay. Kentin Mültecileri. Ankara: Dipnot Yayınları 2009.
- Kent Yaşam, 03.03.2007.
- Kuyucu, Tuna; Poverty, Property and Power: Making Markets in İstanbul's Low Income Informal Settlements. Unpublished Ph. D Thesis. University of Washington 2009.
- Kuyucu, Tuna; Ünsal, Özlem; Urban Transformation' as State-led Property Transfer: An Analysis of Two Cases of Urban Renewal in İstanbul; XX(X) 1-21, Month 2010 Urban Studies.
- Kuyucu, Tuna; Double displacement: Planning out the Poor, 2011. <http://www.opendemocracy.net/5050/tuna-kuyucu/double-displacement-planning-out-poor>.
- Lodos, Eylem; "2008'in dönüşümü 2", Evrensel, 01.01.2009.
- Özdemir, Dilek; Özden P. Pınar; Turgut, Sırma (ed). İstanbul 2004 Uluslar arası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayını 2005.
- Özkan, Funda; "Varandaş omuz vermezse kentsel dönüşüm 500 yıl da yetmez", Radikal, 10.01.2008.
- Perouse, Jean Francois. 'Kentsel Düşler', Radikal2, 24.06.2007.
- Schafers, Marlene. "Katları Çıkarken: Gecekondudan Apartmana Geçiş Örneği Olarak Bezirganbahçe". Presentation at Mimar Sinan University Çarşamba Seminerleri; April 6th, 2011.
- Smith, Neil. "Gentrification, The Frontier, and the Restructuring of Urban Space"; Readings in Urban Theory; Susan S. Fainstein-Scott Campbell (eds.). Blackwell Publishing Ltd. (Third Edition) UK 2011.
- Smith, Neil. The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City. London: Routledge 1996.
- Şengül, H.Tarık. Kentsel Çelişki ve Siyaset Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Eleştirisi, İmge, Ankara 2009.
- Şenaylı, Tansı. 'Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü 1923-1960, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- Turgut, Sırma; Ceylan Ç. Eda. Bir Yerel Yönetim Deneyiminin Ardından. İstanbul: Küçükçekmece Belediye Başkanlığı 2010.
- Türkün, Asuman; Bektaş, Yasin; "Ankara İli, Altındağ İlçesi Gül-tepe Mahallesinde Dönüşüm Öyküleri", TMMOB ŞPO 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokyum, Gazi Üniversitesi 2012.
- UN-HABITAT AGFE Report to the Executive Director of the UN Habitat Programme. Mission to İstanbul, 8-11 June 2009.
- http://www.unhabitat.org/downloads/docs/10008_1_593995.pdf.
- Yıldırım, Elçin; "Ayazma'nın ayazı iç yakar", Birgün, 2.01.2008.
- Zaman, 26.02.2006.
- <http://www.markaharitasi.com/marka/burasi-kucuk-istanbul-istanbul-un-en-guzel-degerleri-kucukcekmece-de-yeniden-yasambuluyor-311469>.
- <http://www.yapi.com.tr/Yazdir/istanbula-750-bin-konut-31127>. Accessed: May 6th, 2013.

Key words: Criminalization of the urban poor; forced eviction; İstanbul-Küçükçekmece-Ayazma/Tepeüstü Urban Transformation Project; relocation; social engineering; TOKİ.

Anahtar sözcükler: Kent yoksullarının kriminalleştirilmesi; zorla tahliyeler; İstanbul-Küçükçekmece-Ayazma/Tepeüstü Kentsel Dönüşümü; yeniden iskan; toplumsal mühendislik; TOKİ.

³⁴ Head of the Urban Transformation Office of the Municipality.

ARTICLE / ARAŞTIRMA

Neo-Liberal Urban Politics in the Historical Environment of Istanbul - The Issue of Gentrification

*İstanbul Tarihi Alanda Neo-Liberal
Kent Politikaları - Soylulaştırma Konusu*

Ayşegül Can

Sheffield University, Town and Regional Planning Department, Sheffield, UK

ABSTRACT

This paper will focus on the renovation and regeneration projects, and also on the gentrification concept in regards to neo-liberal urban politics in the historic neighbourhoods of Istanbul. How neoliberal urban politics affect the process of urban renovation and gentrification in historic neighbourhoods? Examining the diverse and complex relationships between regeneration, renovation projects and gentrification processes and in addition to these, one of the main aspects of the present study is to understand why in certain cities gentrification occurs after renovation and regeneration projects. To investigate these points, changes in Turkish economic and housing system will be studied to understand the dynamics that affect Istanbul. In this part, also, a particular attention will be provided to the gentrified neighbourhoods in the historic part of Istanbul. Before the 2000s, gentrification through private housing market was the case in Istanbul, but from the 2000s state-led gentrification started to become more common. The reason behind the increase of state intervention and involvement in gentrification from the 2000s will represent a key aspect to investigation.

Introduction

This paper will focus on the renovation and regeneration projects, and also on the gentrification concept in regards to neoliberal urban politics in the historic neighbourhoods of Istanbul. Examining the diverse and complex relationships between regeneration, renovation projects and gentrification

ÖZET

Bu makale yenileme ve dönüşüm projeleri odaklanırken aynı zamanda İstanbul'un tarihi mahallelerinde neoliberal kentsel politika açısından soylulaştırma kavramını araştıracaktır. Neo-liberal kentsel politikalar, tarihi mahallelerde, kentsel yenileme ve soylulaştırma sürecini nasıl etkiler? Kentsel dönüşüm, yenileme projeleri ve soylulaştırma süreçleri arasındaki karmaşık ilişkiler ve buna ek olarak neden bazı durumlarda soylulaştırma yenileme dönüşüm projelerini takip etmekte olduğu araştırılacaktır. Bu noktaları anlamak için, Türkiye ekonomisi ve konut sistemindeki değişiklikler ve bu dinamiklerin İstanbul üzerindeki etkileri incelenecek ve bu bölümde, özellikle İstanbul'un tarihi soylulaşmış semtleri önem kazanacaktır. 2000'li yıllardan önce soylulaştırma sürecinin konut piyasası üzerinden gerçekleşmesi, ancak 2000'li yıllarla beraber bu sürecin daha çok devlet eliyle yapılan kentsel projelerle gelişiyor olması araştırmanın önemli konularından biridir.

processes and in addition to these, one of the main aspects of the present study is to understand why in certain cities gentrification occurs after renovation and regeneration projects.

To investigate these points, changes in Turkish economic and housing system will be studied to understand the dynamics that affect Istanbul. In this part, also, a particular attention will

Received: August 30, 2013 Accepted: January 26, 2014

Correspondence: Ayşegül Can.

e-mail: trp11ac@sheffield.ac.uk

TMMOB
Şehir Plancıları Odası

be provided to the gentrified neighbourhoods in the historic part of Istanbul. Before the 2000s, gentrification through private housing market was the case in Istanbul, but from the 2000s state-led gentrification started to become more common. The reason behind the increase of state intervention and involvement in gentrification from the 2000s will represent a key aspect to investigation. Alternative policies and the obstacles that these policies are facing will be part of the conclusion.

This paper reports some results from PhD research on two neighbourhoods in 2013 including interviews with people living these neighbourhoods, academics and NGOs. The paper has sections on Turkish housing system, development in Istanbul and historic neighbourhoods of Istanbul. Finally the case studies will be investigated.

Development of Turkey and Istanbul Since 1980

Republic of Turkey, firstly, was as an agricultural country, but after 1950s increase in manufacturing sector started to be visible. Similar to other countries with the industrialization, importance of agriculture decreased and manufacturing sector started to become more important. After 1980s FBS sectors started to increase, but manufacturing sector did not decreased which was different from developed countries (see Sassen, 2001; Friedmann, 1986). In the major cities in Turkey, besides the increasing finance, real estate and business sector, manufacturing sector still preserves its importance. Even though some of the manufacturing were decentralized, the presence and effect of the sector is still important. Since 1980's coup d'état, neo-liberal strategy of Turkish bourgeoisie and state led to:

- Wish to grow the FBS sector, and base it in Istanbul,
- Growth of powerful property/building sector.

With the rise of FBS, Istanbul's role in Turkish economy increased even more. IMM and Turkish Government started big urban projects to increase Istanbul's role as a world city. For that reason, FBS sectors were encouraged and especially in inner Istanbul, finance and real estate sectors started to take a lot of space. Istanbul European Cultural City event was also seen as a chance to increase Istanbul's role as a world city. These urban policies have effects in urban space and poor inhabitants' areas.

To understand the consequences of gentrification it is important to explore neo-liberal politics in Turkish and Istanbul housing market. Turkish housing market has always had little social housing. This partly explains the growth of squatter areas in Istanbul. It was realized that investing on land was something that could bring high profits and between 1980s and 1990s, there has been consistent discussions about urban policies related to low-income housing. Central and local authorities were explaining squatter housing in relation to the economic situation of the inhabitants and Mass Housing De-

velopment Administration (MHDA) was founded in 1984 to solve the housing problems of low-income people by encouraging the establishment of housing cooperatives supported by cheap credits (Turkun 2011). Also there were many laws enacted in mid 1980s, about exemptions to squatter housing owners. They were giving them pre-title deeds to be converted into official title-deeds after the development plans were prepared. The idea behind these developments was to open these areas to the market and with that transforming them, but this led to increase in rent gaining potential of these houses and people tended to increase the rents through house ownership instead of claiming for the right to housing.

From the 1990s, the squatter house owners started to convert their houses into low-quality apartment blocks, sometimes for the use of their children and sometimes be rented for extra income. These were realized before the development plans were prepared so this now constitutes a very important to be solved for many squatter housing districts (Turkun 2011). There was another wave of migration, but this was different from the first wave, because this time migrants were Kurdish people who were forced to leave their environment because of military activities. These activities (not intentionally) affected the urban space and added into stream of migration into the city. The new migrants were not as lucky as the ones in the first phase of migration because of stricter policies against the construction of squatter houses related to the scarcity of urban land and increasing land rents as well as newly flourishing construction companies that were eager to invest in the construction sector, for the housing needs of middle and upper classes. Therefore, it can certainly be claimed that the cities are transforming into "spaces of hopelessness" for new comers, who have lost the opportunity and means of integration into urban areas, both through settlement and employment (Turkun, 2009b). This also led the new comers to move into existing built neighbourhoods, such as Tarlabasi.

In the 2000s, these developments about squatter housing changed direction and the tone of the state claimed that people who are living in the squatters were invaders and the districts were claimed to be the reason for increased crime rate, people who are living there were the criminals in this logic. The authorities started to say that urban regeneration/transformation was needed in squatter housing and in the historic districts which were invaded by the urban poor. There were many laws enacted to make these transformations happen and the justifications of these laws were "organized and planned development" or the danger of earthquake but it is seen that the legal framework for the realization of individual urban regeneration projects is attempted to be created against the idea of comprehensive planning and urbanization (Turkun 2011). Areas that were declared as urban regeneration/renewal areas are either historic districts or squatter housing districts that now become valuable urban land.

In addition, housing sector is highly affected from MHDA. Laws and regulations that helped MHDA gained the power it

has nowadays. One of these laws is the Municipality law that was enabled on 2005. With this law the city and province municipalities in Turkey gained the power to create urban regeneration and development projects. In Istanbul after this law some changes made in city layout:

- New CBDs (stretching out the CBD to the north of the city)
- Relocation of manufacturing (to the periphery)
- New residential and consumption spaces for professional.

Second law was also enabled on 2005 and it was called “The law about preservation and usage of the deteriorated historical and cultural monuments”. This law allowed MHDA to perform urban regeneration projects in historic environment and displace people who are living there to periphery of the city (Yilmaz 2010).

Third bill was enabled on 2006 and it was about urban regeneration areas, but because of the reaction from chambers and NGOs it was never applied. The bill was clearly supported by MHDA and Istanbul Metropolitan Municipality (IMM) and this is a proof that these public intitutiions are trying to use laws and regulations as a tool to get rid of all the “unwanted inhabitabitanas” in the city (Yilmaz 2010).

Lastly, on 2008 an omnibus law that made it possible to do changes about some laws and regulations was enabled. This law made changes in 27 laws (Turkun and Yapici 2009) and made MHDA's jurisdiction area bigger. Many chambers such as architects' chamber and civil engineers' chamber prepared

reports about the negative effects of this law. There is another law that makes the reasons for MHDA's establishment clear. It was enabled on 2004 and called "mass housing law". According to this law, MHDA is not only responsible from mass housing but also responsible from renovations and regenerations in urban areas, creating job opportunities (Yılmaz 2010).

In addition, in 2007, with a new law, about *gecekondus* were all left to MHDA's responsibility. Also the authority to take the land that belongs to the state without any charge (with the approval of prime minister) was given to MHDA. With all the laws that are stated above, MHDA gained the power to deal with *gecekondus* all by itself (Turkun and Yapici 2009).

Historic Neighbourhoods

Firstly, all the gentrification areas that are going to be explored were for middle or upper class people. The intention has never been to create any kind of social or low-income housing. There are two types of sites that are going to be discussed. The first type is the gentrification (see Clay, 1979) on the historic part without any state intervention. These are gentrified areas during 1990s and they are called Kuzguncuk, Cihangir, Arnavutkoy and Galata districts. After the year 2000, in Turkey this situation changed and the districts such as Sulukule, Tarlabasi, Suleymaniye, Fener-Balat, Ayvansaray, Kumkapi had some kind of state intervention. Especially Sulukule is a complete example of state intervention and displacement of all the inhabitants. One of the objectives of this paper is to explore the reasons behind this change.

Figure 1. Istanbul map taken from <http://galeri.uludagsozluk.com/r/istanbul-haritas%C4%B1-133957/>

All these areas are in different locations of Istanbul but one thing they have in common is that they are all historic settlements. In Cihangir and Galata cases, their nearness to Beyoğlu, the cultural and finance centre of the city has always been influential. For small seaside settlements on Bosphorus such as Kuzguncuk, Arnavutköy are kind of urban focal points with unique characters and their distant intercourse even with the nearest settlement. Fener, Balat and Ayvansaray are also seaside settlements but even though they are located in the historical peninsula they do not have that much connection with the rest of the historical peninsula.

There are many listed buildings in all areas and they are unique examples of residential architecture. In addition to that all the houses timber or masonry, were built by non-muslim wealthy communities and deserted because of political reasons (see Istanbul pogrom, capital law). Besides this the motivation of gentrification process in these neighbourhoods is not place-related. The motivation is mostly what the place means. In other words, memories which belong to this particular place are the main motivation of gentrification.

The picture above shows the districts all these historic neighbourhoods situated in. All of the neighbourhoods are located alongside the coastline and their land value is increasing day by day.

Chronologically, Kuzguncuk would be the first to experience gentrification process. In addition to that gentrification process does not happen in one particular time or period of time. This means that the gentrification process is a long-term and irregular process. For each settlement there are different processes that are being followed. On the other hand, some of the settlement such as Kuzguncuk, Arnavutköy, Cihangir and Galata were gentrified through housing market without state intervention and other settlements such as Tarlabasi, Sulukule, Fener-Balat, Ayvansaray and Kumkapi have been gentrified by state intervention after the 2000s. This can mean that time or changed politics about the gentrification process during time. In Turkey it is possible to say that after the year 2000 state-led gentrification became more common.

According to Behar, the appropriate word to define evolution of this process would be 'nostalgia' (Behar 2006). This means that, neighbourhoods that are gentrified or being gentrified used to be multicultural places. After 1980s, this character of the neighbourhoods fulfilled professional class's desire to create a new cultural identity (Aksoy 2001). Professional class workers class wanted to define themselves as the people who cherish and realize the multicultural past of Istanbul that has been an element of the international market economies (Oncu 1997).

Among the areas mentioned above Tarlabasi area and Galata area is chosen for the detailed examination. The reason for choosing Tarlabasi is that the renovation period is about to start and it is in the stage of displacement and gentrification.

This gentrification fully state influenced. Another reason for choosing this neighbourhood is that the neighbourhood is experiencing a renewal project that is solely being implemented by government. For that reason, the district is a perfect example of state-led gentrification. Most of the inhabitants who used to live in the project are evicted and this also shows the process of gentrification and consequences such as displacement in the neighbourhood. The reasons that are stated are making this area interesting and the area will be examined in details during the research.

Other area that is chosen for the second part of the study is the neighbourhood called Galata. The reason for choosing this area is because it was gentrified before the 2000s and the gentrification process was through housing market. By exploring this area it is possible to make comparisons and understand better the reasons for the change in urban policies and the tendency for the state-led gentrification in Istanbul. Another reason for choosing this area and not the other areas that are also gentrified through housing market is that the process of gentrification is still continuing. It is possible to observe the process in motion and also it is easier to gather data for displacees in this area.

Galata

Galata is a neighbourhood in the historic centre of Istanbul. It is an old Genoese quarter that is situated on the north shore of the Golden Horn. The area is situated up a hill that begins from the Golden Horn shore and going up until the Galata Tower (6th century) (Coskun and Yalcin 2007).

Galata used to have a busy trading district where it constitutes of the famous "the Banks Avenue". Besides this the district had a commerce are based on money transfer. Social, political and physical changes started to affect this neighbourhood after the year 1980. Nowadays, Galata Tower is still surrounded by residential masonry apartment from the beginning of the 20th century; however, the historic finance centre is no longer in the area (Oncel 2002). Owners of these mentioned buildings were Greek, Armenian and Jewish originated Turkish citizens, but after they left the area, the buildings were mostly purchased by immigrants from small Anatolian cities. They did not have the means the preserve these buildings according to their original plan and the changes they did were mostly in the interior of the buildings according to their needs. Especially the ground floors were turned into small shops or storage units dissimilar to their original form (Belge 2002).

A rehabilitation program prepared by Beyoğlu municipality started for Galata in the 1980s. According to this program, revaluation of this rundown neighbourhood was the priority. The reason for that is the location of Galata. Afterwards, artists, intellectuals, architects started to take interest in living in the area (Coskun and Yalcin 2007). They started to buy or rent from historical apartments, and renovated these

apartments according to their original form. With this, gentrification of Galata started. Gentrifiers in Galata were constituted of singles or childless couples either postponing having children or having children that had already left the family. Even though the prices have gone up dramatically since the 1980s, professional working class is still very much interested in living in Galata. This attention also brought various forms of service sector in the area such as cafes, bistros, fashion designers.

According to the fieldwork experience of the researcher (and according to the responses of the interviewees), victims of the gentrification process were mostly tenants. Thirty percent of the buildings that were gentrified used to be occupied by tenants and it was stated that some buildings that the gentrifiers bought were empty so this could mean that former tenants in those buildings were evicted so that the landlords could sell their property easily. Another outcome of the gentrification has been the rise of land prices. Because of that, the former inhabitants of the district cannot afford living in Galata anymore so they have been forced to change locations. In the next stages interviews that are done in the district will be examined.

Neighbourhood Interviews

18 interviews have been conducted in this area and these interviews are both with people who live there (tenants and owner-occupiers) and people who moved out from the area. Firstly, people who moved out from Galata were Jewish, Greek, Armenian minorities and they left because of the political events such as the Istanbul Pogrom and capital law in the late 50s. The ones that did not leave because of these reasons left because they did not like the new inhabitants as they were immigrants from Anatolia and Romanis, also they lost almost all of their old neighbours and connections. There are several issues to discuss:

- Thoughts of the ones who left
- Problems of the old inhabitants
- Problems of the new inhabitants

These problems will be explored in the next part of the study to give an insight of the gentrification that has happened and the living conditions in the neighbourhood.

Thoughts of The Ones Who Left

People who left the area were firstly minorities who left for political reasons and most of them did not only leave Galata but also left Turkey. There are very few of them who still live in Istanbul. When asked why they left, the answer was that they lost all their neighbourhood, everyone left and they were not able to get along with the people who came from Anatolia. When asked if they would like to live in Galata right now. Their answer was "no". The reason is that Galata will never be the same as it was and they will never have their old

neighbourhood, so even though, now, the people from Anatolia mostly left, they are not pleased with the new comers. They do not miss Galata in present time, but they miss it as how it was 40-50 years ago. For that reason, people who left mostly feel resentment when they think about Galata. Even though the minorities who left the area due to political reasons before now have the chance to come back to Galata, but they choose not to. The reason is that they dislike the current culture of the neighbourhood.

Problems of The Old Inhabitants

When asked to interviewees about the transformation that Galata experienced during the last 20-30 years, they talked about several changes in the neighbourhood. Mostly they were happy with the changes, because the neighbourhood was cleaner compared to past and they were also happy with the profile of new inhabitants. On the other hand, they were also concerned that with the increase in the population of foreigners (non-Turkish citizens), the culture of the neighbourhood and neighbourhood relations were lost. Also some of them were concerned that the area has been becoming more and more expensive and if it continues like this they cannot afford living in Galata.

In addition to that, even though they are happy with the new version of their neighbourhood, they do not socialize with the new inhabitants and they do not have any relationship besides seeing them around the neighbourhood. The old inhabitants are just pleased with the effect that the new comers create rather than having them as friends or neighbours.

Besides all of the above, there were also some interviewees who have been living in the area for generations (non minorities) and they were not pleased with any kind of change that Galata experienced. They were not happy with the inhabitants that have been living there for 20-30 years because they immigrated from Anatolia and they thought that these people did not fit in the area, and they were not happy with gentrifiers either. They think they do not know how to appreciate the historical heritage and take care of the houses or the historic environment as they should. Some of them see the gentrifiers as people who just have money but no respect.

Problems of The New Inhabitants

The new inhabitants (gentrifiers) had several ideas about the neighbourhood. They were pleased to live in such a historical and centric neighbourhood, but they were not pleased with all the new comers that live in the area. Some of the interviewees also thought that, not all new comers know the value of the houses and the historical heritage that they live in. The reason some middle class or upper people move here just because the area is popular and it shows some kind of status to live in Galata.

Besides this, they were also unhappy with turning most of the places into hotels, cafes, art galleries or designer shops. They said that, it was only to make more profit in the area but with the increase in these commercial areas, Galata was losing its original features, because people who use the buildings for commercial reasons do not take care of them as they should.

Figure 2. Models for Tarlabasi Renewal Project taken from Gap Insaat.

There were some interviewees who were unhappy with the latest development plan prepared by the municipality because of the decision to open every empty spot for construction. They were concerned that this decision will harm the original form of the area.

Tarlabasi

Tarlabasi is a very problematic area with respect to both physical and social environment. The most disadvantaged segments of the population inhabit the district, including Kurdish people from the southeast, Romanis, foreign immigrants as well as a gay and transsexual community. In Tarlabasi, people either have low-paid jobs in the service sector or work as a street vendors selling food. According to law 5366 enacted in 2005, which enables regeneration in historic areas, parts of Tarlabasi were declared “urban renewal” areas and the intention was to convert the district into place with hotels, shopping spaces and residences. This project was expected to trigger a complete physical change and gentrification in the area (Turkun, 2011). The people living in the area, faced with the pressure of the local municipality and the construction company to sell the buildings or flats at very low prices under threat of expropriation, found a neighbourhood association of house owners and tenants to defend their rights. In the district, the owners in particular are very aware of the high rent potential of their properties, while the prices offered by the construction company are very low. They prefer to improve their places, and receiving the rent increases themselves. On the other hand, the project aims to convert the area completely to be used by the richest segments of the population and tourists to achieve the highest returns, so the construction company does not want to compromise on these terms. Under these conditions, the inhabitants of the district, having been exposed to unjust treatment and pressure, have developed a negative attitude towards the current urban regeneration attempts.

The Tarlabasi renewal area consists of nine blocks and 278 lots. In this project, 70% of which is made up of listed structures, all buildings are to be demolished regardless of their his-

Figure 3. Picture of Tarlabasi taken from <http://kamilpasha.com/?p=2585>.

torical value but their original facades will be reconstructed. The interior space will be reorganized to fit new uses. Courtyards will be created by decreasing the depth of the buildings. The space lost will be offset by constructing extra floors. To create a safe environment, buildings will be accessed from the interior courtyards, rather than from the street. Parking garages will be built under the buildings (Dincer et al. 2008). With the project this will not stay the same. There are some models that show the future Tarlabasi:

In the next stages interviews that are done in the district will be examined.

Neighbourhood Interviews

In Tarlabasi, 15 interviews are conducted with the people who are living in the neighbourhood. The project area is almost empty and people who live there are all displaced. For that reason, interviews are conducted with people who are living next to the project area. 80% of the people who are living there are tenants. Firstly, tenants that the researcher tried to talk, refused to participate to the research. They were afraid that their name or identity would be exposed. Among the people who agreed to participate, there were similar problems.

These problems briefly were:

- The behaviour of the police
- The process of eviction
- Possible future effects of the Tarlabasi Renewal Project

The Behaviour of the Police

The inhabitants were afraid of the police force that has been operating in the neighbourhood. Their complaints were that the police force was not working for them but against them.

One of the Interviewees Stated That

"I was in jail for 16 months for a crime that I did not commit. After these 16 months I was found innocent but no one can give me back the time I spent inside, and all this happened just because one police officer thought that I did something wrong. They do not care about people who live here they just take it for granted that we are all criminals."

In addition to that, some of the inhabitants complained that police took a part in the process of eviction for the people who used to live in the project area. In some cases, police used force to evict people from their places or harassed them by patrolling in the neighbourhood and searching people in a way that the inhabitants described offensive. Also, the police gave to the inhabitants of the neighbourhood no chance to defend themselves before they were searched or taken to the police station.

The Process of Eviction

Inhabitants said that no informative meeting was arranged by the municipality or any other establishment about the project before it started. All the information they had was rumours they heard. Some of the inhabitants who had relatives that had been evicted from the project area stated that the payments from the municipality for buying the houses were under the market value and the money that people received were not enough for starting another life in anywhere in Istanbul:

"My sister was living in the project area which is empty now. She had a flat and a shop under the flat. They gave her only 70.000 TL (Turkish Liras) for both of them. Considering how much they are going to sell those apartments for it is really unfair."

In addition to that, there was no solid compensation program for the tenants who were living in the area. One of the former tenants stated that:

"We were living in the project area. One day we received a news saying that they are gonna demolish all these buildings and we have to leave in a week. We barely found another close to the neighbourhood, but I do not know what we could do I have not found this place."

Possible Future Effects of the Tarlabasi Renewal Project

When asked to inhabitants that if they think the project will affect them in any way, the answered that they think they will be evicted one way or another, too. Most of the people think the area will be more expensive and richer people will move into the area. They say it is a good thing for the neighbourhood because the maintenance of the neighbourhood will be handled better because of the change of the inhabitants profile, but they do think they will have to move out because they will not be wanted in the neighbourhood.

When asked about the possibility of remaining where they are, the inhabitants say that it seems like an utopian dream. They are aware that they are not wanted in the area once the renovation is complete. They do not have any kind of idea that they would be able stay.

Some of the inhabitants are angry about this situation when they think about it, because they think that it is not fair to displace them from their own neighbourhood only for the sake of profit and they say that they are not all criminals. The rest of them accept the fact that they are not wanted and they do not even think about another way of handling the social part of the project.

Besides these neighbourhood interviews, there were also interviews conducted with the academics and NGOs that are interested in Tarlabasi Renewal Project. These interviews were mostly about how the project operated. When asked to the interviewees to summarize the project, the advantages and disadvantages of the project and how it should have been according to their professional idea, their answers were directing to several points such as:

- The behaviour of the municipality
- The legal act about the project
- Possible projects according to their professional opinion.

The Behaviour of Municipality

As stated by the interviewees, the municipality was physically with the construction company which is responsible for constructing the new development. The municipality did not have any kind of compensation strategies to soften the process of displacement and clearly never had any plans to keep current inhabitants in their places.

Besides these, in the acquisition process, municipality did not give the market value but they bought the flats from the owners below its market value.

In addition to that there was no survey or informative meeting for the current inhabitants that was arranged by the municipality. There was only one survey research about the cur-

rent inhabitants and that was performed by the construction company independent from the municipality and the aim for it was to justify the social consequences of the project rather than creating policies for the displaced.

The Legal Act About the Project

The law that is used for the project is Law no. 5366 and this law's aim states that:

"The object of this Act is by reconstruction and restoration in line with the progress of the area of zones which are registered and declared as SIT (Conservation) areas by boards of conservation of cultural and natural assets which have been worn down and tending to lose their characteristics, by metropolitan municipalities, district and first level municipalities within the boundaries of metropolitan municipalities, provincial and district municipalities and municipalities with populations over 50,000 and outside the scopes of authority of such municipalities by provincial special administrations, formation of residence, commerce, cultural, tourism and social facility areas in such zones, taking of measures against the risks of natural disasters and restoration and conservation of and use by living in historical and cultural immovable assets."

Some rumours were claiming that this law was enabled exclusively for Tarlabasi, but it became the law that is used for almost all the urban renewal projects. Even though the project aims to conserve the historic areas, it is used usually to justify implementing renewal projects that has little to with the actual architectural character of the areas itself.

Possible Projects According to Their Professional Opinion

When asked to the interviewees what could have been done with the project according to their professional opinions, the answers were:

- Policies about displacement process, rather than solely eviction,
- Rent helps for at least a year for the tenants,
- No project, but only rehabilitating the area for the current inhabitants and creating social policies for the poor inhabitants to improve their life and decrease crime rate,
- Properly renovated buildings according to their original form instead of demolishing all the area and creating a non-historical housing stock,
- Social housing for the people who are living in the project area.

Conclusion

This paper has examined two very different gentrifying historic neighbourhoods in Istanbul. In each we have seen substantial problems for the former inhabitants and, in Galata, for the new inhabitants. But these are very different between

the two cases.

Galata and its inhabitants experienced eviction twice: once because of the political events of the 1950s and then gentrification through housing market since the 1990s. There are two types of tension: between old inhabitants and among groups of the new inhabitants. (i) Even though there were not many forced evictions, there is tension between the ones who lived here generations before the first eviction and rest of the inhabitants. Oldest inhabitants think none of the people are suited to live here since they do not know how to take care of the area or understand the real historical value of the area. In addition to that, there is some tension between people (mostly minorities) who moved out from the area but still working in the area and all of the inhabitants; because they feel like they are exiled from the area, they have some resentment against all the people who have been living here. (ii) The second type of tension is between different groups in the current inhabitants of the area. There is tension between the old inhabitants and the foreigners that moved to area recently. Even though they get along, they do think the foreigners are corrupting their neighbourhood culture but at the same time they are grateful to their moving to the area, because the municipality is working better in the area since they moved in. There is another tension between new comers. The ones that moved in because they cherish the historical heritage of the area are not pleased with the ones who moved here only because the area is popular. They think they are harming the historical heritage of the area. A third tension is between newcomers, hotel or café owners and the municipality. Because with the latest development plan every lot is open to construction and some inhabitants think this as well will harm the historical heritage and the hotel or café owners are not pleased because the municipality is no longer giving out licences to sell alcohol legally.

In contrast, in Tarlabasi the gentrification process is state-led. There was not any kind of intention to keep the current inhabitants in their places or even give them a proper chance to stay in the area after the project. Besides this, also the displacement process was unfair to the existing inhabitants. The prices that have been paid for the former owners were below market value and also there were no plans for the tenants. In addition to that, time given to the tenants for moving elsewhere was not efficient (only one week in some cases). It is also known that the historical buildings are being demolished and according to the project, the new buildings have nothing to do with the old ones. The technical report that made possible for listed buildings to be demolished was also legally challenged, because consultants gave the decisions that these buildings are to be demolished by only looking outside the buildings in only one block.

These summaries suggest seven conclusions about the research that was conducted:

1. When it comes to where state stands in these case studies, state has seen the profit that can be made by transforming historical areas through renovation and selling them to middle or upper class people. Two case studies show that the state

intervention in gentrification exists in any form of gentrification. On the other hand it is also clear that the intervention in classical gentrification is small compared to state-led gentrification. One reason for this increase in state intervention is that nowadays states act like private companies as well and especially local governments are in competition with other local governments and they behave like a private firm in a neo-liberal economy to create investment potentials and make profit. Construction sector is the easiest and most profitable sector to create investments. Besides this, socially, the reason of this increase in state intervention and the reason for projects like Tarlabasi to become more common rather than classical gentrification examples like Galata, is that gentrification following urban renovation is a very effective way to not only create property for the professional middle class but also change the class-cultural nature of inner Istanbul. Through these kinds of projects the state can decide who can live where and create a society according to its desires and aims.

The reasons led Galata to become getrified (being in the centre, having a multicultural history, historic houses) were not enough Tarlabasi to become gentrified without state intervention, or state did not have the time wait for Tarlabasi to become gentrified by itself. This can show that in a neo-liberal system local governments and states saw the advantages of gentrification and instead of waiting for ten or twenty years for a neighbourhood to be gentrified, they step in to make it happen with urban renovation and regeneration projects. In this sense, while Galata shows the previous form of gentrification and its effects on the society, Tarlabasi is the new form of gentrification (mostly in developing countries) with more extensive and brutal effects.

2. One can say, there is another reason why Tarlabasi was not able to experience classical gentrification. The common opinion is that Tarlabasi is so rundown and the inhabitants are from the very undesirable part of society, it is not possible for any middle class household to decide buying/renting a house to live there. It is a fact that the inhabitants of Tarlabasi were marginalized and they mostly constituted of Romanis and Kurdish immigrants. However, it is also a fact that the former (and some current) inhabitants of Galata were also Romanis and some Kurdish immigrants from Anatolia. During the interviews, several interviewees among gentrifiers stated that they were not bothered by their Romani neighbours; in fact, they enjoyed their traditions such as street weddings. This might mean that all the publicity about how unsafe, poor, dirty, undesirable Tarlabasi is led middle class people to stay away from this neighbourhood. It is also a fact that public amenities are not working, but this was also the situation in Galata 20-30 years ago and this did not stop middle class people to move in the area.

Demonizing the inhabitants of Tarlabasi led the neighbourhood to become more rundown and also it made it easy for local government to step in and prepare an urban renovation project for the "sake" of the inhabitants.

3. In addition to that, demonizing the inhabitants can also lead

the state to displace these people quite easily and without public resistance. Once the urban renovation project is implemented and all the current inhabitants are displaced, it will be possible to present a tension-free gentrified area to the new comers. In that case classic gentrification that offers glorious buildings of the history and social mix is becoming a different concept under the name of state-led gentrification.

4. Nevertheless Galata case shows that there might be tension even amongst gentrifiers, and this tension can create pressure on the municipality. In Galata, because of the different plans of the new comers about Galata (on the one hand, some new comers demand better restoration and urban conservation projects, on the other hand, other new comers demand more hotels, cafes, bistros.. etc in the area), there is pressure on municipality.

5. Under the neoliberal policies, transformation of Istanbul was highly uneven, piecemeal, and speculative. As Turel et al. (2006) discuss it; this speculative urbanization was mostly shaped by market dynamics, ad hoc solutions of different actors with different stakes in the city, urban coalitions, and political balances between different layers of central and urban governments rather than being dependent on strategic plans, programs. Given this, state and state agencies have been crucial actors in this transformation still maneuvering the excessive growth of the city and leading the unequal distribution of the urban rents among different social classes through various mechanisms. As Kurtulus puts it clearly, this neoliberal urbanization experience was marked by the transfer of resources from lower to upper classes and from public to private sector (Kurtulus 2006).

6. This situation leads two problems: (i) the expansion of the geography of gentrified neighbourhoods, gated communities, and prestigious business centres still put the pressure on the untransformed neighbourhoods around them, (ii) while this line of development increased the risks of social exclusion of the working class, social explosion, conflicts, inequality in the urban space that the city and city's inhabitants are exposed to today,

7. Finally, was that the only way for Tarlabasi? Local governments have enough source and effect on the public opinion to create a rehabilitation project that serves the inhabitants of the area, enables them to stay and solves many social and physical problems of the neighbourhood in the long-term. For Tarlabasi district a rehabilitation project could have been feasible economically and physically. The reason that the renewal project is being implemented is that it is driven by the demands of business and the middle class people rather than working class people.

REFERENCES

1. Beauregard, R. A. (1984) Structure, agency and urban redevelopment. Capital, class and urban structure. Beverly Hills, Sage Publications, 51-72.
2. Beaverstock, J., P. Taylor and R. Smith (1999) Aroster of world cities. Cities 16.6, 444-58. Beckhoven, E and Kempen, R., (2003) Social effects of

- urban restructuring: a case study in Amsterdam and Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies*. 18, 853-875.
3. Behar, D. ; Islam T. (eds) (2006) *Istanbul'da Soylulastırma - Gentrification in Istanbul*, Bilgi University Publications, Istanbul.
 4. Dincer, I. (2008) *Tarihi Kentlerin Korunması ve Yeniden Düzenlenmesinde Sorumluluk ve Yeterlilik Sorunları*. Symposium of Istanbul Historical Peninsula. Istanbul, TMMOB Chamber of Architects, 239-258.
 5. Dincer, I. (2009) *Kentsel Koruma ve Yenileme Sorunlarını Örnekler Üzerinden Tartışmak: Süleymaniye ve Tarlabası*.
 6. Fatih Municipality (1998) *Balat ve Fener Semtlerinin Rehabilitasyonu*. Istanbul: European Union, UNESCO World Heritage Centre, French Institute of Anatolian Research.
 7. Friedmann, J. (1986). The world city hypothesis. *Development and Change* 17:69-83. edited by P. Knox and P. J. Taylor, 21-47. New York: Cambridge Univ. Press.
 8. Jelinek, C. (2011) State-led gentrification and relocation in Budapest: vacating a house in ferencváros.
 9. Kannappan, S. (1983) *Employment Problems and the Urban Labor Market in Developing Nations*. University of Michigan, Graduate School of Business Administration.
 10. King, A. D. (1991a). *Global cities: post-imperialism and the internationalization of London*. New York: Russell Sage. 1991b. *Urbanism, colonialism and the world-economy*. New York: Russell Sage.
 11. Knox, P. (1995) *World cities in a world system*. In P. Knox and P. Taylor (eds.), *World cities in a world-system*, Routledge, London.
 12. Lees, L. (2009) *Ideologies of gentrification: from urban pioneer to contemporary state-led gentrification*. Presentation to IAPS CSBE revitalizing urban environments conference. 12-16 October, Istanbul.
 13. Lees, Loretta and Slater, Tom and Wyly, Elvin (2008) *Gentrification*. New York, Routledge Taylor and Francis Group.
 14. Ley, D. (1996) *The New Middle Class and the Remaking of the Central City*. Oxford University Press, Oxford.
 15. Moulaert, F. (2000) *Globalization and integrated area development in European cities*. Oxford University Press, Oxford.
 16. Sassen, S. (1990) *Beyond the city limits: A commentary*. In *Beyond the city limits: Urban policy and economic restructuring in comparative perspective*, edited by J. Logan and T.
 17. Sassen, S. (2001) *The global city: New York, London, Tokyo*. Princeton University Press, Princeton and Oxford.
 18. Sen, B. (2008) *Istanbul'da konut sorununun çözüm önerileri neden radikal olmalıdır?*. TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu. İstanbul.
 19. Sen, B. (2006) *Kentsel Gerilemeyi Asmada Celiskili Bir Surec Olarak Soylulastırma: Galata Orneği*, Basılmamış Doktora Tezi. MSGSU.
 20. Sen, B. (2009) *Kentsel donusum: Kavramsal kargasa ve neoliberalizm, Sermaye Birikimi Acisindan Kentsel Donusum*. *Iktisat Dergisi*. 499.
 21. Sen, B. (2011) *Kentsel mekanda uclu ittifak: sanayisizlestirme, soylulastırma, yeni orta sinif*. I.U. Siyasal bilgiler fakultesi dergisi. 44, 1-21.
 22. Smith, N. (2002) *New globalism, new urbanism: gentrification as global urban strategy*. City University of New York, US.
 23. Turkun, A. and Yapici, M. (2009a), *Kentsel donusum ve yasalarin aracsallasan rolü*, *Sermaye Birikimi Acisindan Kentsel Donusum*, *Iktisat Dergisi*, 499.
 24. Turkun, A. (2009b) *The Manifestations of Voluntary and Involuntary Migration in Turkish cities: from 'spaces of hope' to 'spaces of hopelessness'*. *Urban Poverty in Developing Countries: Issues and Strategies for Sustainable Cities*. Bookwell.
 25. Turkun, A. (2011) *Urban regeneration and hegemonic power relationships*. *International planning studies*. 16:1, 61-72.
 26. Turkun, A. 2011 "Urban Regeneration and Hegemonic Power Relations". *International Planning Studies*, 16:1, 61-72.
 27. Webb, D. (2010) *Problem neighbourhoods in a part linear, part network regime: problems with, and possible responses to, housing market renewal Leviathan*. PhD Thesis, Newcastle University.
 28. Weber, R. (2002) *Extracting value from the city: neoliberalism and urban redevelopment*. *Antipode*. 34:3, 519-540.
 29. Weber, R. (2002) *Extracting Value from the City: Neoliberalism and Urban Redevelopment*. *Antipode*. 34, 519-540.
 30. Yilmaz, E. (2010) *Türkiye'de kentsel donusum politikaları ve TOKİ'nin onlenemez yükselisi*.
 31. Coskun, N. and Yalcin, S., *Gentrification in a Globalising World, Case Study: Istanbul*, International Conference Sustainable Urban Areas, Rotterdam, 2007.
 32. Aksoy, A., (2001) *Gecekondudan Varosa Donusum: 1990'larda 'Biz ve Oteki' Kurgusu, Outsiders: Disarida Kalanlar, Bırakılanlar*, Baglam Yayıncılık, İstanbul.
 33. Oncu, A., (1997) *The myth of the ideal home travels across cultural borders to Istanbul*, A.Oncu & P. Weyland (ed.), *Space, Culture and Power: New Identities in Globalizing Cities*, Zed Books, London.

Key words: Gentrification; historic environment; neo-liberal urban politics; urban renewal; urban regeneration.

Anahtar sözcükler: Soylulastırma; kentsel koruma; neo-liberal kentsel politikalar; kentsel dönüşüm; kentsel yenileme.